BS
201
T STR
HEC LEEMANS
2005

Stripwinkel Adhemar
Kammerstraat 25, 9000 Gent

HET BESLOTEN LAND

STRIPS-COMICS-COOL MEDIA
Parijsstraat 16 Leuven
016-225840
info@hbl.be
www.hbl.be

Stripwinkel TISTJEN DOP
www.tistjendop.be

Patersstraat 96 - 2300 Turnhout
0475.379968 - info@tistjendop.be

Ruime keuze in Engelstalige strips:
graphic novels, klassiekers, manga, humor
en underground.

De Striepclub

www.striepclub.be
Regelmatige updates met een stripveiling, promoties, acties, activiteiten, speciale uitgaven, posters en prentkaarten, enkel te verkrijgen in of via De Striepclub.

Schrijf je in op onze wekelijkse nieuwsbrief via info@striepclub.be

TWEEWEKELIJKSE STRIPVEILING!

De Striep Brugge, Katelijnestraat 42, 8000 Brugge
De Striep Oostende, Paulusstraat 36, 8400 Oostende

STRIPWINKEL WONDERLAND

wonderland productions
Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

Gilbert Declercq
'50 jaar kunstenaarschap'
STRIPPAKKET
sept. 2012

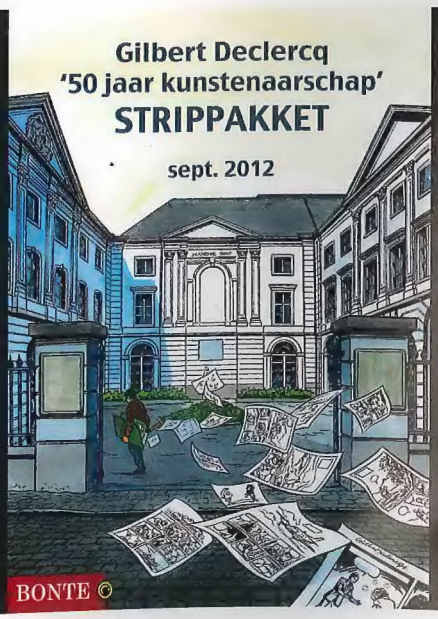

BS
BRABANT STRIP MAGAZINE

nr 201 (3) van 05/08/2014

Gratis voor leden van Brabant Strip vzw, vereniging van stripliefhebbers van 9 tot 99, en van de Reclamestripclub.
Wordt niet los verkocht.

Bestuur
Joeri Delamane, Etienne Hauwaerts, Yves Kerremans, Jean Smits

Werkgroep
Joppe Broeckhoven, Marc de Hertogh, Marc de Lint, Kurt Morissens, Philippe Mouvet, Hendrik Neyts, Jozef Peeters, Roger Philippot, Yves Pieters, Bertrand Van Herp, Johan Van Ransbeeck, Peter Vermaele

Redactie en medewerkers
Tom Bouden, Gert Bussens, DannY De LaeT, Felix Dekeye, Léon den Hartog, Jeroen Denters, Martin Floré, Willem Gay, Jean-Pierre Legein, Ivan Moerman, Chris Mouton, Robin Schouten, David Steenhuyse, Marc Van Lint, Ine en Martin van Meenen, Tom Vermeeren

Eindredactie
Kurt Morissens

Lay-out
Jeroen Denters

Cover
Hec Leemans

Auteursrechten
Overname van artikels of illustraties, zelfs gedeeltelijk, is niet toegelaten zonder uitdrukkelijke toestemming van de uitgever. Copyright van afbeeldingen of foto's berust bij de diverse auteurs en uitgeverijen.
Alle Kuifjeafbeeldingen:
copyright Hergé/Moulinsart 2014

Lidgeld
Lidgeld 2014 B & NL: 28 euro
Rest van de wereld: op aanvraag
(B): 001-2980926-95
BIC GEBABEBB
IBAN BE76 0012 9809 2695
(NL): Giro 7616528
(altijd deze naam gebruiken:
Brabant Strip vzw)

Verantwoordelijke uitgever
Brabant Strip vzw, Dewandelaerstraat 8, 1930 Nossegem

NIEUW E-MAILADRES
brabant.strip@gmail.com

www.brabantstrip.be

Oplage:
1.400 exemplaren

Van Zita tot de Pussycat

Toegegeven, ik mocht vroeger graag een Bakelandt verorberen. Natuurlijk zat Rooie Zita daar met weinig kledij aan voor veel tussen. Niet dat ik me enig gebloos kan herinneren maar vermoedelijk zal het bekijken van de naakte plaatjes zeker mijn babyzachte wangen roodgekleurd hebben. Maar niet alleen mijn puberale oprispingen zorgden ervoor dat de historische reeks van Hec Leemans nog steeds met enige nostalgische gevoelens in mijn geheugen gegrift zit. De verhalen mogen met recht en rede tot de klassiekers in de Vlaamse stripliteratuur genoemd worden. Het vakmanschap van Leemans, die als geen ander zijn métier onder de knie heeft, zorgde voor spannende momenten tijdens het lezen van Bakelandt. Spanningen die professioneel werden gecounterd door een juiste dosis humor waarin vooral Pé een hoofdrol mocht spelen en terug opgebouwd werden door komst van Raoul De Crevecoeur in het stripkader. Ook op jonge leeftijd was het belangrijk de vijand op tijd te herkennen. Niet dat ik daar zoveel van heb opgestoken, zou later blijken. Mijn gelukkige jeugdjaren werden door Hec gekleurd en met FC De Kampioenen doet hij nu hetzelfde voor mijn kinderen. Van Zita tot de Pussycat. Het blijkt weer een kleine stap.

Terugkijkend op mijn gezellige jeugdjaren wens ik u een fijne leeservaring toe,

Uw blozende hoofdredacteur

Kurt Morissens

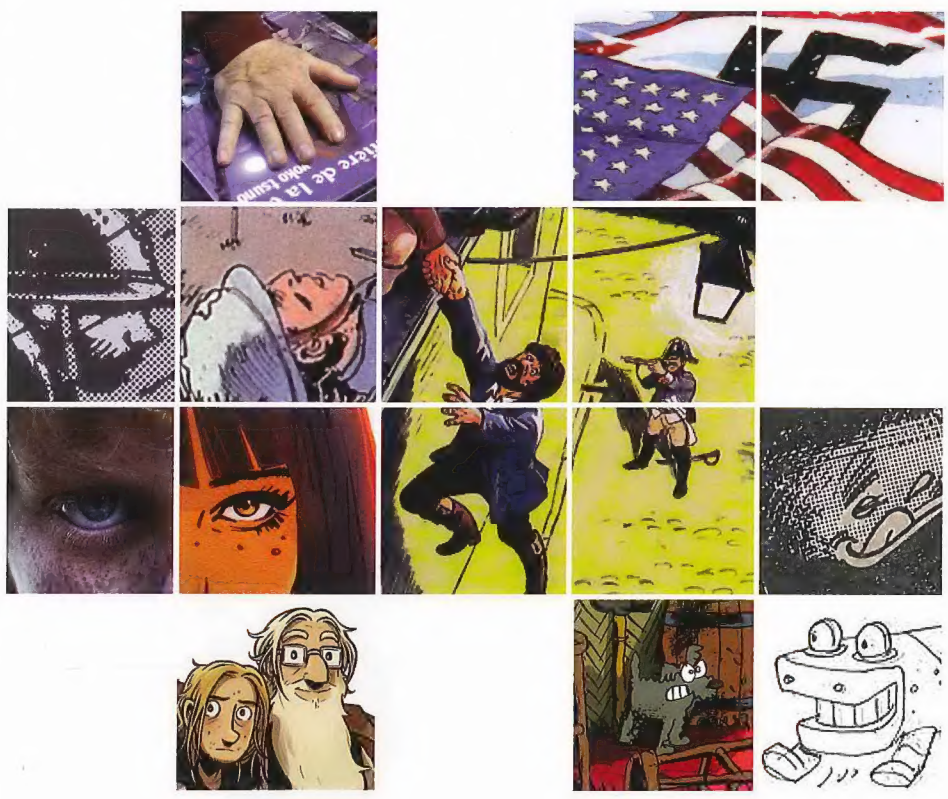

Inhoud

4 Schijnwerper
6 Hec Leemans
16 Perkeros
18 Jim
24 Koffieklets
28 Jommeke
43 Dédicasse
44 Leloup
49 Lük Bey
54 Carin
58 Jarbinet
66 Cromheecke & Sti
69 Nero
72 Scheepsjournaal
75 BS Nieuws
79 Agenda

BS
SCHIJNWERPER

De Kleine Robbe naar de film

Titeuf, _Bollie en Billie_, _Dokus de Leerling_, _Steven Sterk_, een project voor _Cédric_,... De voorbije jaren vonden de jongste hoofdrolspelers van al dan niet klassieke succesreeksen hun weg naar de cinema. Een van de best verkopende ontbrak nog in het lijstje: _De Kleine Robbe_. En kijk, momenteel wordt het scenario geschreven van een heuse langspeelfilm die er in 2015 moet komen.

Het Franse productiehuis Les Partenaires heeft _De Kleine Robbe_ opgenomen in hun reeks lopende projecten. Zabou Breitman, Lola Bessis, Benjamin Lavernhe en de Belgische Marie Gillain zijn aangetrokken om de cast te vullen. Nicolas Bary neemt de regie op zich.

Ook van _Robbedoes en Kwabbernoot_, de reeks waarvan _De Kleine Robbe_ een spin-off is, bestaan filmambities. De rechten zijn verkocht aan Marc Missonier van Fidélité Films. In november 2013 luidde het dat het scenario wordt geschreven, zonder de Marsupilami. Missonier bracht al een zeer geslaagde, charmante verfilming van René Goscinny's _Kleine Nicolaas_ in de cinema. (DS)

"Ik be lang niet ui

Volgend jaar bereikt Hec Leemans de mooie leeftijd van 65 jaar en zal hij meer dan 45 jaar in het vak zitten, maar aan stoppen denkt hij nog lang niet. "Als de gezondheid meezit en de creativiteit er nog is, dan wil ik zeker nog 5 jaar tekenen en schrijven." Een gesprek over oud werk, zijn medewerkers door de jaren heen, zijn onafgewerkte pogingen tot een stripreeks; en we helpen enkele mythes de wereld uit.

DOOR **MARTIN FLORÉ**

Dat Leemans één van de creatiefste tekenaars is van zijn generatie is algemeen geweten. Ter voorbereiding van dit interview stelden we een lijst op van wat er in album is verschenen, zowel als tekenaar als scenarist. De teller kwam op 225 (!) stuks te staan. Voor een Vlaamse auteur toch wel een indrukwekkend cijfer. Daarmee is hij meteen ook één van de productiefste auteurs in Vlaanderen. Enkel in Vlaanderen?
"Iedere Vlaamse tekenaar koestert de wens om zijn albums vertaald te zien", vertelt Hec Leemans. Maar zeer weinigen hebben met die albums iets betekend in het buitenland. En met het buitenland denk ik in de eerste plaats natuurlijk aan Frankrijk. *Jommeke, Suske en Wiske, Kiekeboe, Nero,...* vele pogingen, maar heel weinig succes. Het streelt je ijdelheid, ja, maar daar koop je uiteraard niets mee."

Als je naar een reeks als *Bakelandt* kijkt, dan zou dat toch een kans moeten maken bij het Franstalige?
Van *Bakelandt* zijn er tot op heden 13 albums in het Frans verschenen , maar ook van *Nino*, *Kowalski* en zelfs *Circus Maximus* zijn er vertalingen uitgekomen (*nvdr. Van Nino zijn er Franse, Portugese en Turkse vertalingen verschenen. Circus Maximus verscheen zelfs een tijdje in een Spaans tijdschrift*). Ik koester nog altijd de wens dat er een tiental *Bakelandt*-verhalen in het Frans zouden verschijnen. Ik geloof er in en ben er van overtuigd dat er een publiek voor is. Ik kan zo een tiental albums van *Bakelandt* opnoemen die als het ware geschreven en getekend zijn voor de Franstalige markt. We zijn bezig met vertalingen en nieuwe inkleuringen. Ik wil bekijken of ik ze zelf kan uitgeven. De Franse markt is momenteel zo'n zootje, dat via een uitgever werken niet interessant is. We zien wel. Een paar sterke *Bakelandt*-verhalen met Schullmeister, daar moet een publiek voor zijn. Toen ik vroeger ging signeren op Franse stripbeurzen, werden er altijd een aardig aantal albums verkocht. Dat is mij bijgebleven en sterkt nu nog steeds mijn vermoeden dat het kan aanslaan.

n nog tgetekend”

INTERVIEW HEC LEEMANS

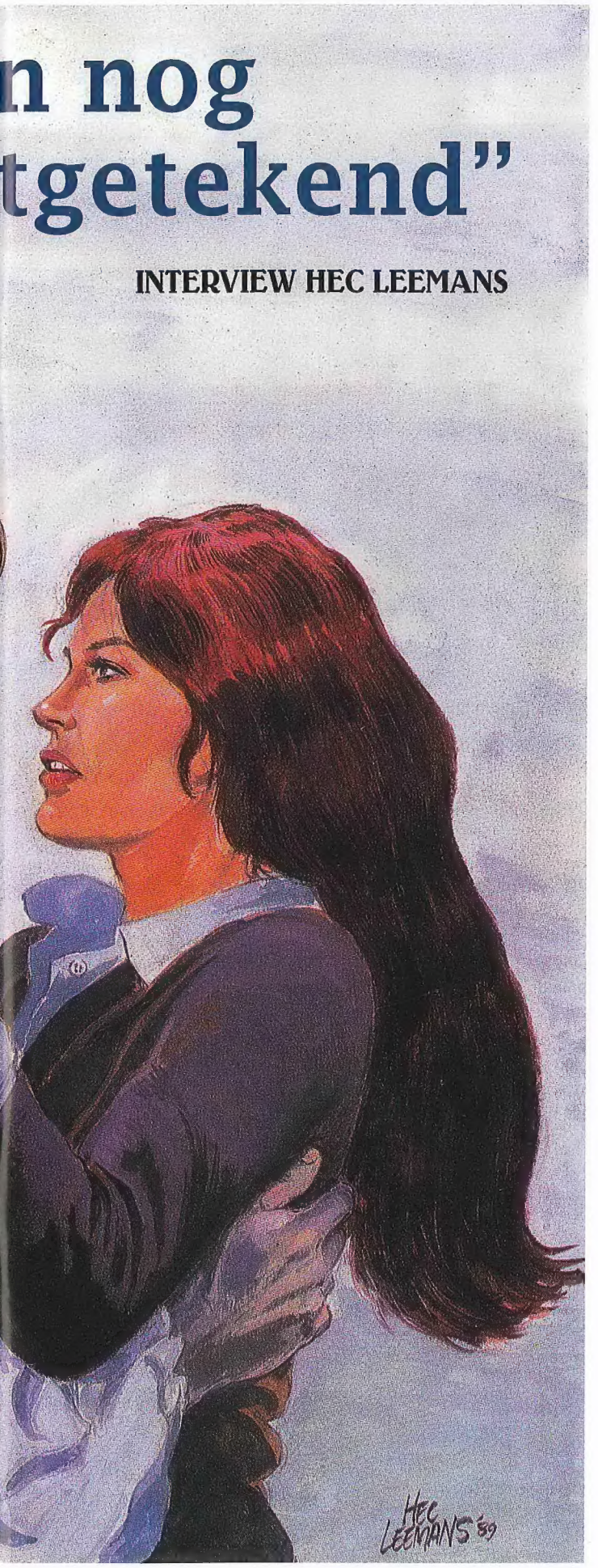

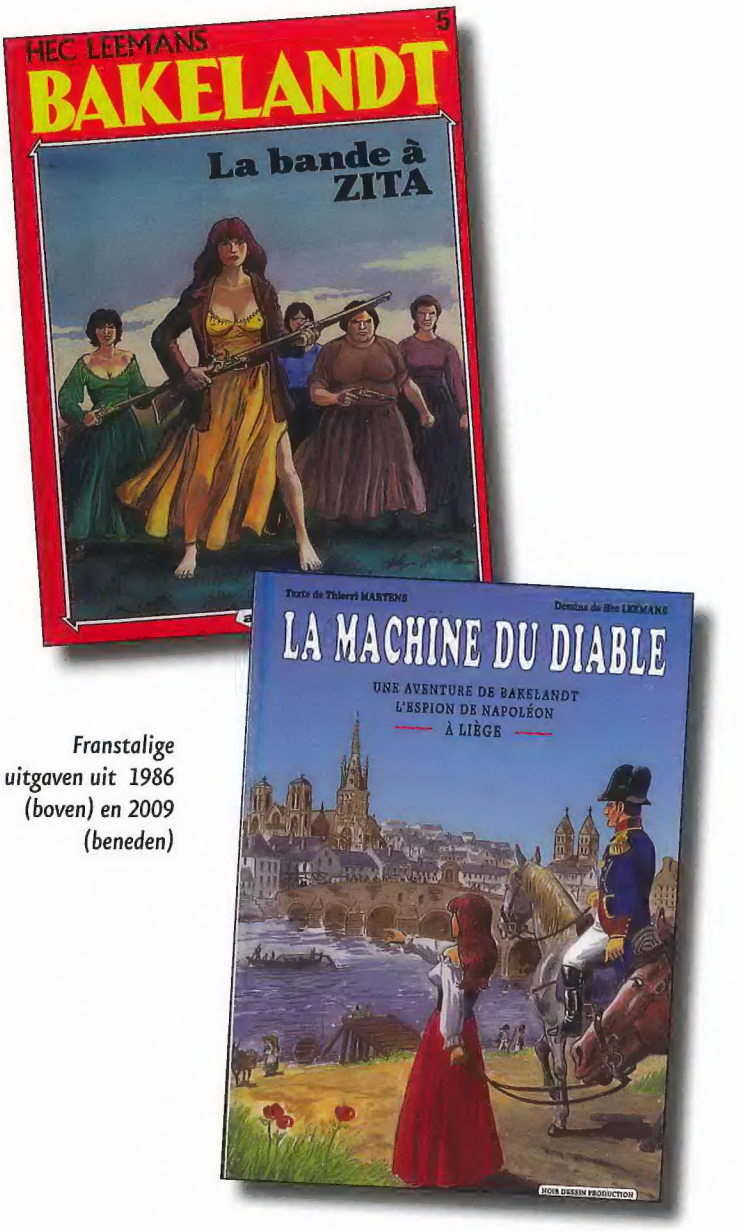

Franstalige uitgaven uit 1986 (boven) en 2009 (beneden)

Het vakantiealbum van dit jaar, *De Hongerwinter*, kan met wat goede wil gezien worden als een onbekend Bakelandt-verhaal. Slechts weinigen wisten van het krantenverhaal af dat in zijn oervorm in 1989 in de krant verscheen. Heb je nog dergelijke verhalen in je la zitten?

Neen, dat is het enige verhaal dat in die vorm nooit in album is verschenen. Er waren periodes toen ik *Bakelandt* voor *Het Laatste Nieuws* tekende (nvdr. *Bakelandt* heeft bijna 30 jaar in de krant gestaan) dat ik weinig tot geen voorsprong had. Soms was een verhaal ten einde op vrijdag en verscheen zaterdag een aankondigingstrook met een nieuwe titel, al wist ik nog helemaal niet waar ik naar toe wilde met het verhaal. Het waren soms hectische tijden. Voor een verhaal in een krant kan je immers niet zomaar een snipperdag nemen.

Toch zijn er een paar verhalen in de krant gestart met een andere titel dan het uiteindelijke album. Ik denk hierbij aan *Misdaad loont niet* en *De Grote Nederlandse Bende*.

Maar daar moet je niets achter zoeken, dat waren gewoon titels die later vervangen zijn voor het album, omdat de nieuwe titel beter paste bij het verhaal toen het éénmaal af was. Hetzelfde

vanaf volgende week: maandag!
Bakelandt
EN DE ROVERSBENDE VAN HET VRIJBOS!
EIND ACHTTIENDE, BEGIN NEGENTIENDE EEUW. DE FRANSE REVOLUTIE (1789) IS ZOPAS ACHTER DE RUG. NA DE SLAG VAN FLEURUS (1794) VALLEN DE FRANSE LEGERS VAN JOURDAN EN PICHEGRU BELGIË BINNEN.
DE FRANSE "BEVRIJDERS" GEDRAGEN ZICH ZOALS HET "COMITÉ DU SALUT PUBLIC" HET WIL: ALS OVERWINNAARS IN EEN OVERWONNEN LAND.
MILITAIRE BEZETTING, OPEISINGEN, UITGIFTE VAN WAARDELOZE ASSIGNATEN, PLUNDERINGEN, "DONKERE MISSEN" EN... REFRACTAIRS OF DIENSTWEIGERAARS. "HAAL UIT BELGIË WAT ER UIT TE HALEN IS" SCHRIJFT CARNOT AAN ZIJN VERTEGENWOORDIGERS...
IN DEZE GETORMENTEERDE TIJD WORDT LODEWIJK BAKELANDT GEBOREN TE LENDELEDE BIJ KORTRIJK IN HET JAAR 1774. BAKELANDT IS 25 JAAR, WANNEER DE FRANSE "BLOEDWET" ALLE JONGEMANNEN TUSSEN 20 EN 25 OPEIST. KANONNENVLEES. ZIJ DIE GEEN PLAATSVERVANGER VINDEN, OF DOODGEWOON WEIGEREN ZICH IN HET FRANSE LEGER TE LATEN INLIJVEN WORDEN "REFRACTAIRS" OF DIENSTWEIGERAARS GENOEMD. DE JONGEMAN UIT LENDELEDE WORDT DOOR DE GENDARMEN GEPAKT EN NAAR HET BERUCHTE BAGNO VAN BREST GEVOERD...
TEKST: J. DANIËL
TEKENINGEN: HEC LEEMANS
EPISODE I: "DE BLOEDWET"

Aankondiging in Het Laatste Nieuws voor het eerste avontuur van Bakelandt, 18 oktober 1975

geldt voor dat kortverhaal *Hans De Pajot*. Het idee om dat verhaal te laten verschijnen in een tijdschrift (*nvdr. Daar waar Vlamingen thuis zijn*) kwam volledig van Daniël Janssens, ik kende dat blad niet.

MEDEWERKERS

Ik wil het met u hebben over enkele mythes die bij *Bakelandt*-fans de ronde doen, over wie er allemaal meegewerkt heeft aan de reeks.

Claus Scholz was mijn assistent van eind 1985 tot op het einde in 2006, wat neerkomt op meer dan 20 jaar. Hij heeft in het begin vooral decors getekend en inktte bijna alle bijfiguren. Ik schetste en inktte de hoofdfiguren. Claus kon zich echt uitleven in de decors, daar nam hij zijn tijd voor, tijd die me steeds meer ontbrak. Zijn eerste bijdragen leverde hij aan het album *Drie Vrienden, Drie Vijanden*. Hij inktte en tekende de decors in de albums tot en met deel 79.

Toch laat Leemans de teugels niet helemaal los. *De Laatste Opstand* (album 68) is bijvoorbeeld bijna volledig door de auteur getekend. Maar ook Claus heeft enkele volledige albums op zijn palmares staan, o.a. de albums 61, 66, 76, 77 en 78 zijn volledig van zijn hand. Alsook bijna alles tussen nrs 89 en 96, al zijn sommige (hoofd)personages nog van Hecs hand. Vooral Rooie Zita was één van zijn favoriete personages. Al kan hier gezegd worden dat de sensuele Zita één van de meest begeerde strippersonages is in stripminnend Vlaan-

Links: De geheimagent van Napoleon met decor van Luc Moerman (1986)

Midden: De steen der wijzen door Zak 1981

Rechts: Zita op de planken: aflevering door Marcel Rouffa (1988)

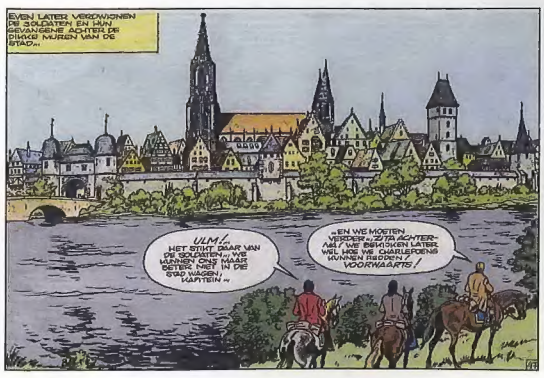
EVEN LATER VERDWIJNEN DE SOLDATEN EN HUN GEVANGENE ACHTER DE DIJKEN MUREN VAN DE STAD...
ULM!... HET STINKT DAAR VAN DE SOLDATEN... WIE WETEN ONS MAAR BETER NIET IN DE BUURT WAGEN, KAPITEIN...
...EN WE MOETEN VERDER NAAR ACHTERHOEDEVECHTEN LATEN WEL, HOE WE CHARLEROENS WUNNEN REDDEN! VOORWAARTS!

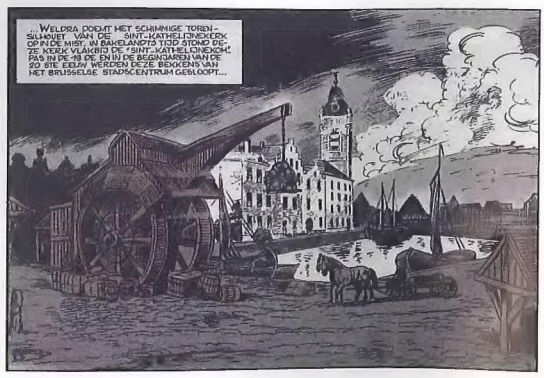
...WELDRA DOEMT HET SCHIMMIGE TORENSILHOUET VAN DE SINT-KATHELIJNEKERK OP IN DE MIST. IN BAKELANDTS TIJD STOND DE ZE KERK VLAKBIJ DE "SINT-KATHELIJNEPOORT". PAS IN DE 19DE EN IN DE BEGINJAREN VAN DE 20STE EEUW WERDEN DEZE BEKENDE VAN HET BRUSSELSE STADSCENTRUM GESLOOPT...

MET INSPANNING VAN AL HUN KRACHTEN PROBEREN DE BRIGANDS DE SMIDSPOORT TE RAMMEIEN...
EIKENHOUT, DAT DING KAN NOG LANG STANDHOUDEN!
BWOM
ALS DE SOLDATEN TIJD KRIJGEN OM ZICH TE GROEPEREN, ZULLEN WE ONS MOETEN TERUGTREKKEN!
OPGEVEN? DAT NOOIT! JAMAIS!!
KAPITEIN! KIJK...
"WATWE GEVONDEN HEBBEN!
BRAVO! ZET DAT DING DADELIJK RECHTOP!!
70

Uit De ijzeren Hertog: aflevering geïnkt door Sylvain Pollfliet (1979)

deren. Als ik Leemans enkele Hoste-albums en stroken van *Bakelandt* voorleg met de vraag of het door hem getekend of geïnkt is, bekijkt hij de platen aandachtig.
"Ah ja, Sylvain Pollfliet", reageert hij als ik hem het album *De IJzeren Hertog* (album 4 uit 1979) aanreik en hem strook 70 en 71 laat zien. "Dat is inderdaad geïnkt door Sylvain. Hij heeft mij voor enkele platen geholpen toen ik weer eens in tijdnood zat."

Een eerste echte medewerker was Luc Moerman die tussen 1982 en 1987 een tweetal jaar voor Leemans heeft gewerkt.
"Hij heeft sommige decors getekend in enkele albums (o.a. voor de verhalen *In het spoor van Brown Bess*, *De Geheimagent van Napoleon* en *Het verraad van Ulm*), maar nooit de figuren. Later heeft hij ook nog voor Jean-Pol, Willy Linthout en Steven Dupré gewerkt, maar hij is nu blijkbaar niet meer actief in de stripwereld."

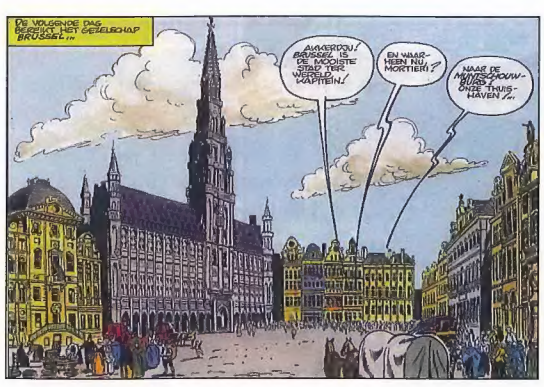
DE VOLGENDE DAG BEREIKT HET GEZELSCHAP BRUSSEL...
AHKERDJU! BRUSSEL IS DE MOOISTE STAD TER WERELD, KAPITEIN!
EN WAAR-HEEN NU, MORTIER?
NAAR DE MANTSCHOUWBURG, ONZE THUISHAVEN!

Ik leg Hec het album *De Steen der Wijzen* voor, en meer bepaald strook 26.
O ja, dat heeft Zak (pseudoniem van cartoonist Jacques Moeraert) getekend. Enkel het decor, verder niets. Dat was een vriendendienst, dat gebeurde wel meer.

Een andere tekenaar die een kleine bijdrage heeft geleverd in een *Bakelandt*-album is Marcel Rouffa. Hij schreef later scenario's voor Erika Raven (*Thomas Rindt*), Marvano (*Rourke*) en Jeff Broeckx (*Dag en Heidi*). Als tekenaar werkte Rouffa vaak samen met Marc Legendre als scenarist.
Rouffa's bijdrage aan *Bakelandt* beperkt zich tot maar 1 strook, met name in het album *Zita op de Planken* (A39). Dat was uit Tijdnood: ik heb toen aan Marcel gevraagd om de Grote Markt van Brussel te tekenen.

Kleine bijdragen in *Bakelandt*-albums door collega's doet Leemans af als grapjes.
Karel Biddeloo bv. tekende een Rode Ridder als stamgast in een kroeg (album *Op leven en dood*) en ik tekende een vreselijk slechte *Bakelandt* in een van zijn albums (*De Dievengilde*) waar overigens Marc Sleen ook iets in tekende. Het gebeurt wel eens af en toe dat wij naar elkaar verwijzen of andere personages van collega's tekenen in onze albums.

De Rode Ridder, Op leven en dood (A14-1980)

De Rode Ridder, De Dievengilde (A90-1980)

Waarover maken jullie je toch druk ?! IK ben de vedette van de strip. Om mij en om mij alleen worden de albums gekocht !
En nog iets ! Waarom word ik altijd opgescheept met van die sullige vrijers. Ik vind dat ik recht heb op een KNAPPE KEREL !
Wat had je gedacht van een stripteke-naar ?
...Jaja, ik hoor je al komen...
17
Daar ik van jou niets hoef te verwachten, heb ik mijn nieuwe vriend door een andere teke-naar laten ontwerpen. Wat vind je hiervan ?
?
DAT KAN TOCH NIET ! DAT IS EEN STIJLBREUK !
ZEER HARTELIJK VOOR FANNY!
HEC LEEMANS
Laat mij dan maar optrekken met een stijl-breuk ! Zolang het maar geen wolkbreuk is !
Trouwens, die kerel is alleen geïnteresseerd in roodharige vrouwen.

Uit Kiekeboe Album 26

Hec is zelfs ooit eens het liefje van Fanny geweest, al heeft Merho hem een andere achternaam gegeven, nl Hector Leepmans. Zijn rovershoofdman mag zich ook in het lijstje van liefjes van Fanny zetten. In de eerste druk van *Album 26* heeft Fanny haar nieuwe vriend door een andere tekenaar laten ontwerpen (Hec Leemans!). Ze toont een foto van Lodewijk Bakelandt (In de herdrukken is de foto vervangen). Ook een eerbetoon kreeg Leemans in het *Nero*-album *De Gouden Patatten*. Daar komt op een bepaald moment de Leemansstraat voor.

Een tweede maal gebeurt dat in het album *De Bende van Lamu* als we daar een Rue Hector Leemans zien. Ook in de reeks *En Daarmee Basta!* komt Leemans tweemaal voor: een eerste keer als bestuurder van een vrachtwagen en een tweede maal op een affiche. Ook *Bakelandt* komt een keer voor in die reeks, als men op een bepaald moment een album van hem leest. Hetzelfde gebeurt als Leemans zelf (jawel) een personage in *FC De Kampioenen* (*De Ontsnapping van Sinterklaas*) een *Bakelandt*-album laat lezen. Nu nog Rooie Zita in De Pussycat en we zijn tevreden.

SCENARISTEN

Over scenaristen kunnen we kort zijn, op één uitzondering na waren het er maar twee.
Je weet dat Daniël Janssen mijn eerste scenarist was. Hij schreef de eerste 15 *Bakelandt*-verhalen (tussen 1975 en 1980). Daniël was op dat moment de eerste fulltime scenarist in Vlaanderen. Hij had een enorme fantasie en kon een verhaal als geen ander opbouwen. Vergeet niet dat hij honderden *Bessy*-verhalen heeft geschreven voor de Duitse markt..

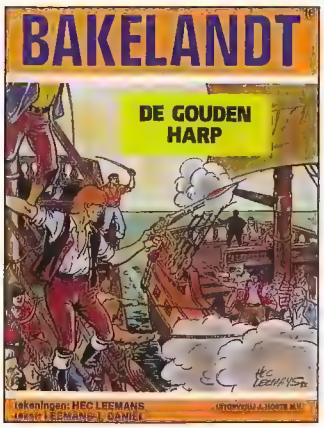

Robert en Bertrand toen Ron Van Riet de reeks overnam, voor Jeff Broeckx die toen de 'ecologische' *Bessy*-verhalen tekende, en hij schreef ook talrijke reclamealbums. Het scenario voor *De Gezant* (aangevuld met het kortverhaal *Het Verraad van de Mulder* en het eerste *Bakelandt*-verhaal in kleur) en het verhaal *De Hongerwinter*, dat Claus op mijn verzoek tekende, werd door hem geschreven (zie de infopagina's van het vakantiealbum).

Daniël Janssen werkte voor enkele grootheden in de Vlaamse en Belgische strip: Berck, Jean-Pol, Sirius, Vandersteen, om er maar enkele te noemen.
Jammer genoeg stierf hij op jonge leeftijd. Hij was amper 37 jaar. Ik was er rotsvast van overtuigd dat hem een grote toekomst te wachten stond. Voor het 16de verhaal (*De Gouden Harp*) kon ik nog voortborduren op een synopsis van Daniël, maar daarna heb ik alle *Bakelandt*-verhalen zelf geschreven. Maar er zijn 3 verhalen die door een derde (gelegenheids)scenarist zijn gemaakt, met name door Marck Meul. Meul schreef verhalen voor

Hoe kwam dat tot stand?
Ik was midden jaren tachtig op zoek naar een medewerker die mij kon helpen met het schrijven van scenario's. Toevallig kwam ik bij Marck Meul terecht en vroeg hem bij wijze van proef een verhaal te schrijven. Het is maar bij die drie verhalen gebleven. Enige tijd later contacteerde ik Claus en al snel werd hij mijn medewerker zodat ik weer meer tijd had om te schrijven.

Claus Scholz zou uiteindelijk ruim 20 jaar Leemans medewerker zijn en werd quasi van in het begin steevast vermeld in de albums tot op de cover toe.

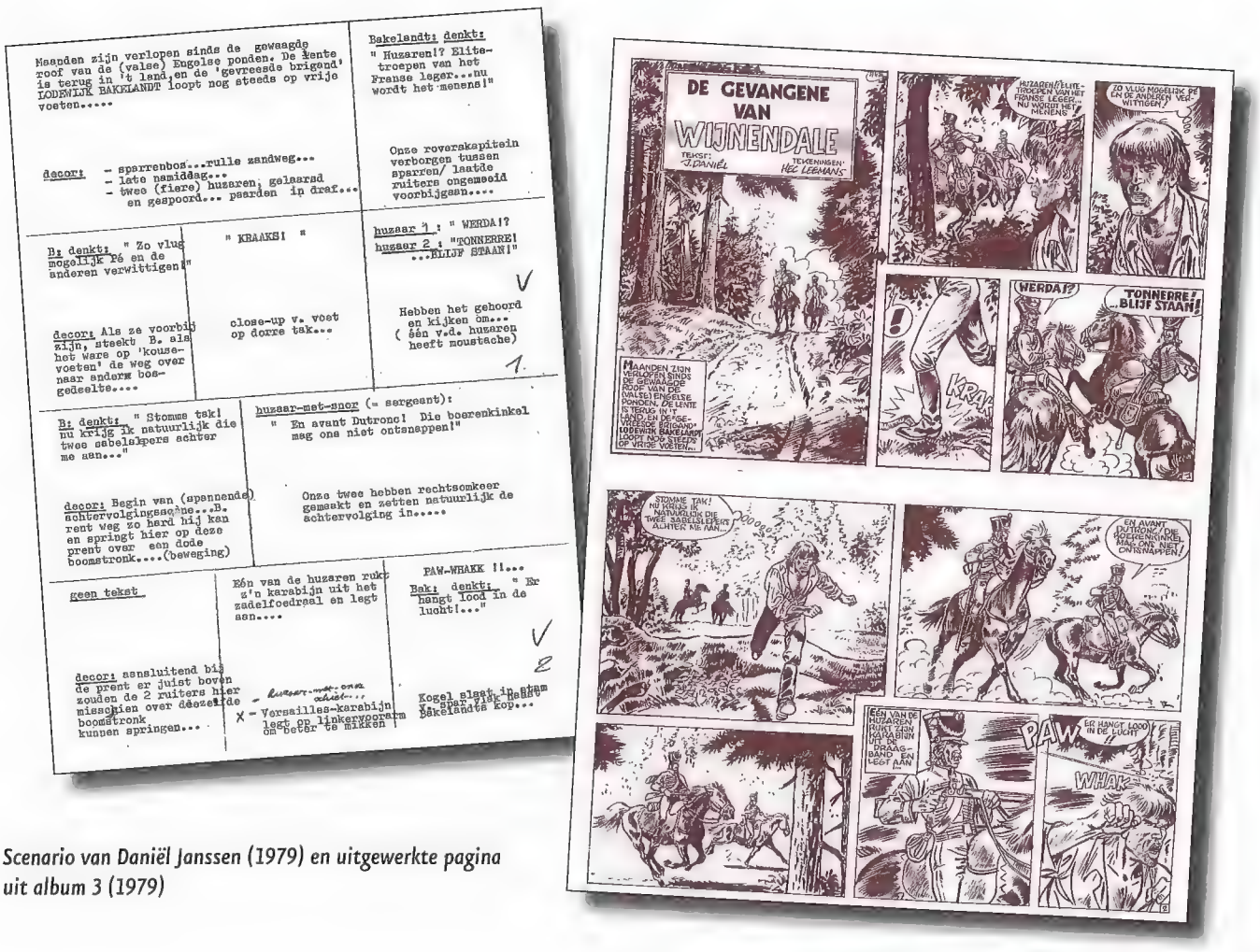
Maanden zijn verlopen sinds de gewaagde roof van de (valse) Engelse ponden. De lente is terug in 't land, en de 'gevreesde brigand' LODEWIJK BAKELANDT loopt nog steeds op vrije voeten.....
Bakelandt: denkt: " Huzaren!? Elitetroepen van het Franse leger...nu wordt het menens!"
decor: - sparrenbos...rulle zandweg... - late namiddag... - twee (fiere) huzaren, gelaarsd en gespoord... paarden in draf...
Onze roverskapitein verborgen tussen sparren/ laatde ruitere ongemoeid voorbijgaan....
B: denkt: " Zo vlug mogelijk Pé en de anderen verwittigen!"
" KRAAKS! "
huzaar 1 : " WERDA!?
huzaar 2 : "TONNERRE! ...BLIJF STAAN!"
decor: Als ze voorbij zijn, steekt B. als het ware op 'kousevoeten' de weg over naar anderen bosgedeelte....
close-up v. voet op dorre tak...
Hebben het gehoord en kijken om... (één v.d. huzaren heeft moustache)
1.
B: denkt: " Stomme tak! nu krijg ik natuurlijk die twee gabelspiers achter me aan..."
huzaar-met-snor (= sergeant): " En avant Dutronc! Die boerenkinkel mag ons niet ontsnappen!"
decor: Begin van (spannende) achtervolgingsscène...B. rent weg zo hard hij kan en springt hier op deze prent over een dode boomstronk....(beweging)
Onze twee hebben rechtsomkeer gemaakt en zetten natuurlijk de achtervolging in.....
geen tekst
Eén van de huzaren ruikt z'n karabijn uit het zadelfoedraal en legt aan....
PAW-WHAKK !!...
Bak: denkt: " Er hangt lood in de lucht!..."
decor: aansluitend bij de prent er juist boven zouden de 2 ruiters hier misschien over deze dode boomstronk kunnen springen...
- huzaar-met-snor schiet... X - Versailles-karabijn legt en linkerwoorarm om beter te mikken !
Kogel slaat in tegen v. span pluk haar Bakelandts kop...
2
DE GEVANGENE VAN WIJNENDALE
TEKST: J. DANIËL
TEKENINGEN: HEC LEEMANS
HUZAREN?! ELITETROEPEN VAN HET FRANSE LEGER... NU WORDT HET MENENS
ZO VLUG MOGELIJK PÉ EN DE ANDEREN VERWITTIGEN!
WERDA!?
TONNERRE! ...BLIJF STAAN!
KRAAK
STOMME TAK! NU KRIJG IK NATUURLIJK DIE TWEE GABELSLEPERS ACHTER ME AAN...
EN AVANT, DUTRONC! DIE BOERENKINKEL MAG ONS NIET ONTSNAPPEN!
EÉN VAN DE HUZAREN RUIKT ZIJN KARABIJN UIT DE ZADELDRAAGBAND EN LEGT AAN
PAW
ER HANGT LOOD IN DE LUCHT
WHAK

Scenario van Daniël Janssen (1979) en uitgewerkte pagina uit album 3 (1979)

Links:
Hector Leemans en Claus Scholz (Uit De grote Vlaamse tekenaars 2)

Rechts:
Brian Howell (Leemans & Polfliet)

OPDRACHT IN DE JUNGLE
EEN AVONTUUR VAN
BRIAN HOWELL
TEKENINGEN: SYLVAIN
TEKST: HECTOR
WELCOME TO LA PAZ BOLIVIA THE HIGHEST COMMERCIAL AIRPORT IN THE WORLD BRANIFF
TAXI, SEÑOR?...
NEE, DANK U! IK WACHT OP IEMAND!..
AANVAARD TOCH MAAR, SEÑOR HOWELL! UW TANTE I.S.A STUURT ME OM U AF TE HALEN!...
O! IN DÀT GEVAL!...
BRIAN HOWELL
GEHEIM AGENT BIJ HET INTERNATIONAL SECURITY AGENCY" (ISA.) EEN WERELDVERBREIDE VEILIGHEIDSORGANISATIE DIE VOOR REDDINGEN EN PANIEKLIEKEN, SOMS OP DISCRETE, SOMS OP ONFRIEMAKENDE WIJZE, SAMEN AANPAKT, WAARVOOR MEN LANGS POLITIEKE, DIPLOMATIEKE OF GERECHTELIJKE WEGEN MOEILIJK EEN OPLOSSING KAN VINDEN....
LA PAZ! HEEL WAT JAREN GELEDEN DAT IK HIER NOG BEN GEWEEST!...WAAROM BRENG JE ME?
TOT EVEN BUITEN DE STAD, SEÑOR! DAAR WACHT EEN HELIKOPTER DIE U NAAR DE I.S.A-BASIS ZAL BRENGEN!..
EEN HALF UUR LATER...
DAAR LIGT DE BASIS, SEÑOR! VEILIG BESCHUT DOOR DE ROTSEN!...
HIERHEEN, SIR! IK BEN MR. GOLDMAN'S SECRETARESSE! HIJ VERWACHT U!
HUM! MR. GOLDMAN HEEFT SMAAK!
VOUF WUF

ANDERE REEKSEN

Minder bekend dan *Bakelandt* en *F.C. De Kampioenen* zijn de vroegere reeksen van Hec Leemans. We kennen allemaal *Nino* waarvoor hij drie scenario's schreef voor tekenaar Dirk Stallaert. Ook *Circus Maximus* doet bij stripliefhebbers wel een belletje rinkelen. Daarvoor schreef en tekende Leemans ruim honderd gags. Ze verschenen in het Nederlandse stripblad *Eppo*, in *Robbedoes*, in het *Suske en Wiske weekblad* en in diverse verzamelbundels. In 2006 is één verzamelboekje verschenen (n.a.v. De Mercatorstripbeurs) maar dit was amper een greep uit de ganse reeks van gags. In 1970 verscheen er al een eerste strookje van een pre-*Circus Maximus* gag op scenario van Pirana.

"Pirana kwam met het idee en heeft later ook een paar scenario's geschreven", aldus Hec Leemans.

Vaak wordt *Brian Howell* geciteerd als je debuut.

Men komt daar altijd maar op terug, terwijl ik enkel een paar scenario's schreef voor Sylvain.

Die Sylvain is Sylvain Polfliet die met zijn geheimagent bij het International Security Agency (ISA) een soort James Bond creëerde. Er verschenen enkele verhalen in *Ohee* (*De Duivelse Kolonel*, *Opdracht in de Jungle*, *De Driehoek des Doods*) waarvoor Leemans het scenario schreef en in bepaalde stroken ook de decors verzorgde. Opmerkelijk was de jonge leeftijd van de auteurs. Hec was 19 en Sylvain 21.

Ik leerde Sylvain kennen op de tekenacademie van Dendermonde, waar ik zelf 5 jaar les volgde. Hij had zeker talent en had toen al ideeën voor een soort James Bond-verhaal. Ik schreef toen een scenario voor hem en zo is onze samenwerking begonnen, wat in feite niet zolang duurde, hoop en al twee jaar.

In de loop der jaren zouden van *Brian Howell* een zestal verhalen verschijnen bij o.a. Loempia, maar toen was u al vertrokken naar Duitsland.

Tijdens mijn legerdienst kwam ik terecht bij de culturele dienst

HELLO!
WAT MOET JE VANONS, VREEMDELING?
VERVOLG JE WEG! OF...?
RUSTIG MAAR... IK WIL ALLEEN MAAR WETEN HOEVER HET NOG IS NAAR DEADWOOD
DEADWOOD... NOG VIJFTIEN MIJL ONGEVEER...
THANKS!... O, JA... KUNNEN JULLIE TOEVALLIG NIET WAT DRINKWATER MISSEN?
HEBBEN WE ZELF NODIG,... PROBEER MET MAAR BIJ FRANCIS CONETT... ZIJN RANCH LIGT PAARDE MILEN VERDE ROP... WIJ MOETEN VERDER...
WEG UIT DIT VERVLOEKTE LAND!... NOU, VEEL GELUK, VREEMDELING!

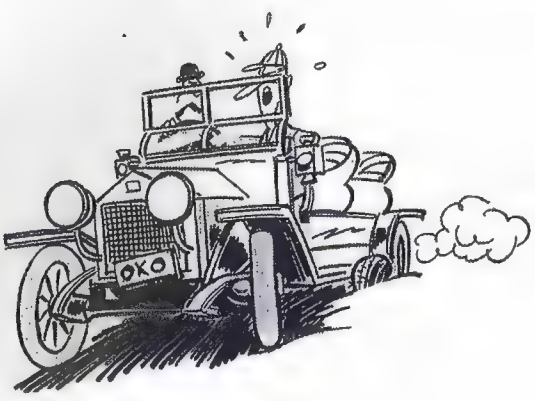

Boven: Fragment uit Lord Bingo
Links: Fragment uit Joachim Muriata

JAGER JANSENS
SOLDAAT!// WIP IN DIE JEEP EN BRENG ME DADELIJK NAAR ZOEST!
IK ?!...
MAAR! MAAR...
VOORWAARTS
MAAR IK KAN HELEMAAL NIET RIJDEN!!
HOEZO?
BERGAF GAAT HET TOCH SCHITTEREND, NIET ?!
SAUERKRAUT
IK KAN HELEMAAL NIET MET ZO'N DING RIJDEN ZEG IK U!!
IK KAN NIET!! IK KAN NIET!
SMASH
WAAR-MEE KUN JU DAN EIGENLIJK WEL RIJDEN, JANSENS?
ZOEST 116

CIRCUS MAXIMUS
HEC LEEMANS
ER IS HIER EEN KERELDIE U WIL SPREKEN, BAAS!
IK HEB JE GEZEGD DAT IK NIEMAND WILDE ZIEN!
'T GEBEURT ME DAT IK AANDRING... MAAR HIJ ZIET ER NIET UIT ALS EEN DEURWAARDER...
WAT IS HIJ DAN WEL?
MESSENWERPER BEWEERT HIJ!
NEE?
JA HOOR!
AH...EUH...U BENT DUS ZOGEZEGD EEN MESSENWERPER?
DE VLUCHTE VAN EUROPA, MENEER...
ZIET U DIE WESP DAAR
WAAR? OH JA! 'N WESP!
BZ?!
WIE ME DURFT AAN TE VALLEN LEERT MIJN ANGEL KENNEN!
...MAAR DAT IS GEWOON ONMOGELIJK!...
DAT DACHT U MAAR!
TOK
?!
ONGELOOFLIJK!
FANTASTISCH! EN KAN JE NOG MEER?!
OH JA! EN OP!...

waar ik Robert Merhottein ontmoette. Die zat daar voor mij op de dienst OSC die het regimentsblad *Sjako* uitgaf waar hij *Jager Jansens* voor tekende. Ik heb dat van hem overgenomen en er Soldaat Jansens van gemaakt. Van gangen poetsen met een tandenborstel heb ik niets geweten, en gelukkig maar. Ik verzorgde de bibliotheek en werkte wat culturele activiteiten uit. Niet echt een zware job en alles was beter dan het strijdveld opgaan.

Ik toon Leemans een pagina van die *Jager Jansens* en hij bekijkt het op een nostalgische manier.
Ik herinner mij dat nog goed, al is het jammer dat ik geen pagina's meer in mijn bezit heb. Na mijn legerdienst heb ik *Circus Maximus* terug opgepikt. Ik legde eerst een voorraad aan voor ik naar een uitgever stapte, wat niet gemakkelijk was. Tijdens een bezoek aan Martin Lodewijk toonde ik enkele gags en hij vond het blijkbaar goed genoeg voor Eppo. Zo kon ik publiceren in een Nederlands tijdschrift. Zelfs Raoul Cauvin heeft nog enkele scenario's gemaakt voor *Circus Maximus*. Ondertussen had ik contact met Daniël Janssens en zijn we na enkele proefplaten kunnen starten met *Bakelandt* in *Het Laatste Nieuws* en *De Nieuwe Gids*.

Toen jullie *Bakelandt* gingen presenteren aan de directie van *Het Laatste Nieuws*, had u ook nog een andere strip in je map zitten.
Ik had ook nog enkele platen gemaakt van *Joachim Muriata*. Dat was een soort westernstrip die zich afspeelde tijdens de goldrush. Ik zag daar ook wel potentieel in maar terug kijkend is het maar goed dat *Het Laatste Nieuws* voor *Bakelandt* heeft gekozen, vermoedelijk voor het West-Vlaams karakter dat er aan verbonden was. Ik heb ooit gedacht om de reeks verder uit te bouwen, maar dat is er nooit van gekomen wegens tijdsgebrek.

Ondertussen trok *Eppo* aan de mouw van Leemans om een truckerstrip te maken, die na wat perikelen uitgegroeid is tot *Kowalski*, die het amper twee albums uithield (op het laatste strookje van album twee stond wel een aankondiging voor een derde album *Zone 13* maar die is nooit verschenen).

Boven links: Jager Jansens
Boven rechts: Circus Maximus in Robbedoes 2439 (1985)

Links: Fragment uit Johan Peps

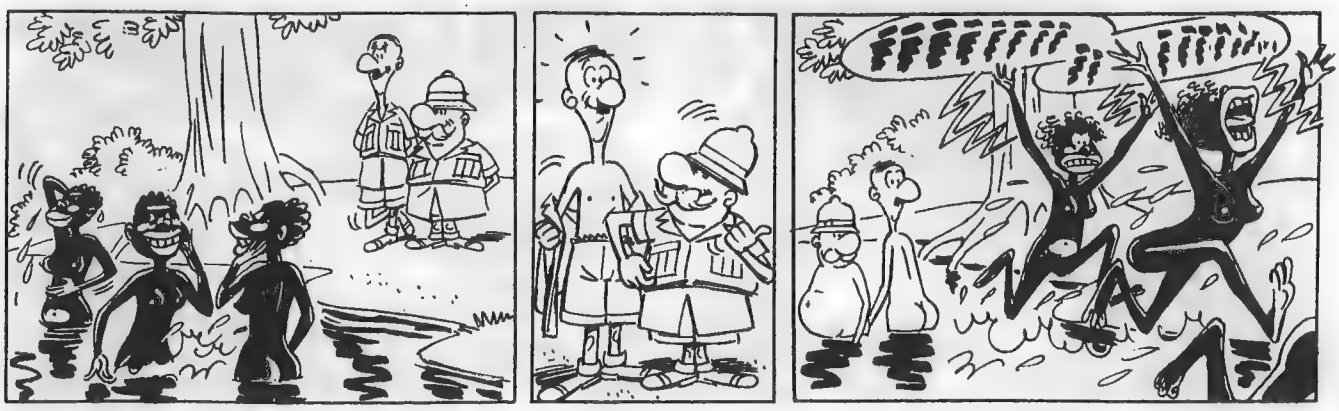

Fragment uit Dokter Livingstone

Toch blijft het hier niet bij, Leemans heeft blijkbaar de smaak te pakken en start diverse projecten op. *Livingstone*, *Dingo en Co*, *Lord Bingo*, *Johan Peps*, *De Haringmoorden* (op scenario van Kamagurka) en diverse gags en stopcomics; het is maar een greep uit het vroegere werk van Hec Leemans.
"Veel van wat je opnoemt, is niet lang meegegaan. Ik probeerde in die periode heel wat uit, vaak alleen, soms met hulp. Als ik daarop terugkijk heb ik inderdaad best wat bij elkaar gepend."

Met Wim Swerts en Luc Vanasten startte hij begin 2003 *W817* op, waarvoor hij 24 van de 26 albums schreef. Twee titels werden door Tom Bouden geschreven, toen Hec ziek was in 2007. In 2000 had hij met het duo ook al drie *Ambionix*-verhalen gemaakt waarvan er twee in album verschenen. Met Swerts en Vanas(ten) maakt hij vanaf 2011 de succesvolle *Kampioenen* spin-off *Vertongen & Co*, ondertussen ook al goed voor 8 albums.En er is ook nog *Kim* waarvan er twee albums verschenen.
"Hier heb ik minder goede herinneringen aan", zegt Hec, "maar dat is een ander verhaal."

Laten we Tom Bouden vooral niet vergeten: hij werkt inmiddels al zestien jaar samen met Hec Leemans voor de reeks F.C. *De Kampioenen*. Eén van Hecs beste en trouwste medewerkers. In 2010 kwam er ook een album uit van *Kramikske* (*De Heilige Geit*) waarvoor Leemans al in 1992 het scenario schreef. Over het Keizer Karel-album *De Laatste Bourgondier* uit 1999, dat hij samen met Claus maakte, is al uitgebreid geschreven in Brabant Strip.

In zijn rijkgevulde loopbaan heeft Hec Leemans diverse malen getekend met en voor zijn collega's. Zo zijn er hommages te vinden voor Francois Walthery (*Natasja*, *Een ster wordt 20*), Marc Sleen (Bakelandt meets Nero in het Vrijbos en De Lastige (!) Kapoentjes op scenario van alweer Kamagurka), en Willy Vandersteen (Bakelandt en co in een *Suske en Wiske*-plaat). Gastoptredens van zijn figuren zijn te vinden in diverse albums van zijn collega's, en natuurlijk kennen we allemaal *De Strip Van 7* (2001). Eerbetonen in de vorm van een tekening heeft Hec gemaakt voor ondermeer Marc Sleen, Dirk Stallaert, en het Suske en Wiske museum. Ook uitgeverijen, stripwinkels, diverse reclameopdrachten (wie kent Wiki de ober?) en dag- en weekbladen hebben de eer gehad een tekening van Hec Leemans in hun bus te vinden. Over een derde album van *Kim* moeten we ons geen illusies maken. Dat is verleden tijd. Het derde album van *Ambionix*

EN KIJK UIT WAAR JE LOOPT. ER KAN ELK MOMENT EEN SLANG UIT DE BOOM VALLEN!
CHARMANT LAND. ECHT WAAR! KROKODILLEN GAAN AAN DE HAAL MET FOTOTOESTELLEN EN SLANGEN VALLEN JE OP DE NEK. IK BEN BENIEUWD WAT WE TE DRINKEN ZULLEN KRIJGEN IN DIE CAFETARIA.
JE KUNT JE VERDRIET RUSTIG VERDRINKEN! DA'S GEEN PROBLEEM HIER!
JUIST! MET SLANGENGIF, VERMOED IK. DIE TROUWE A VAN JE ZAL IK NIET SNEL VERGETEN!
DE KAMPIOEN ! DE KAMPIOEN zijn IS PLEZANT
DIE TOERISTEN TROUWENS OOK NIET!
MISS NATASJA?
11

① EEN KNIPOOGJE NAAR DE KAMPIOENEN VAN VRIEND HEC LEEMANS.

F. Walthéry '09

komt er wellicht ooit nog wel want dat ligt klaar in de lade. Een derde *Kowalski* zal er niet meer in zitten. Een vierde *Nino*-album, *Nino in Hollywood*, daar droomt Hec wel nog van.

Af en toe kriebelt het wel, en neem ik een plaat uit de schuif maar mijn grootste vijand aan dit project is tijd. Ik heb momenteel mijn handen meer dan vol aan *F.C. De Kampioenen* en *Vertongen en Co*. Ik spreek dan niet alleen over de albums, maar ook over de nevenprojecten, zoals de verzamelbundels, de spelletjesboeken, de afgeleide producten, enz. Ik ben tussendoor ook nog bezig met enkele herwerkingen van de eerste *Kampioenen*-albums (Carmen mag bv. geen sigaartjes meer roken, nieuwe covers worden gemaakt, enz.). Ik heb zelfs nog ideeën voor enkele nieuwe *Bakelandt*-albums, maar met Claus die momenteel *De Rode Ridder* tekent, ben ik mijn assistent kwijt. Dus dat zal ook heel moeilijk zijn, maar wie weet.

Hebt u spijt dat u enkele dromen niet kon waarmaken of niet heeft kunnen afwerken?

Spijt van een boel dingen. Ik zou nog heel veel willen doen maar mijn tijd wordt steeds korter. Hoelang kan ik nog werken? Tien jaar? Twintig? Dan ben ik al 84... De tijd tikt genadeloos voort. Samen met een paar collega's vormen we ondertussen ook de oudere generatie. Maar uitgetekend ben ik gelukkig nog niet.

In New-York, de altijd bruisende stad, gaat het leven dag en nacht door. De Verenigde Staten van Amerika voelen zich in het midden van de jaren dertig nog niet betrokken bij de ontwikkelingen in het verre Europa, waar het voorspel van de Tweede Wereldoorlog plaatsvindt...
We zijn er. We kunnen niet dichterbij komen. Onmöglich.
Na gut! Laatje de ballasttanks! Naar boven!
Schnell! Schnell! De operatie mag maar een paar minuten duren. Als de kustwacht ons ziet, hangen we!
Veel geluk! En denk eraan: als Julia niet in je opdracht slagen, kunnen Julia maar beter niet naar Duitsland terugkeren! De FÜHRER vergeeft het Julia nooit!
Schon gut! Auf wiedersehen!
De boot ligt al klaar. De kust is maar anderhalve mijl ver en het getij is gunstig...
HEIL HITLER!
Schaisse! Ja ziet goon steek!
De maan zit achter de wolken. Ik zie de lichtjes van de stad in de verte, aber... We moeten op een verlaten plek aan land gaan.
?!? DOMP!

Nino 4 onverschenen eerste plaat

WIN EEN GESIGNEERD VAKANTIEALBUM

Op de hertekende cover van de herdruk (dus niet de eerste druk!) van het album *De Steen der Wijzen* uitgegeven door Standaard Uitgeverij in 1999 staat een opmerkelijke fout. Welke fout?

Stuur het antwoord op naar **brabant.strip@gmail.com**

Van 6 mei tot 15 juni kon je in het Belgisch Stripcentrum te Brussel het werk bewonderen van de Finse tekenaars/scenaristen JP Ahonen en KP Alare. *Perkeros, Les notes Fantômes* is vertaald in het Frans en uitgegeven door Casterman. Voor deze gelegenheid is JP Ahonen speciaal afgezakt naar ons Belgenlandje om zijn strip voor te stellen.

PERKEROS:
METAL, FINNEN EN BEREN

DOOR **IVAN MOERMAN**

Laat ons starten met de vraag hoe je Ahonen uitspreekt.
Wel het is Ahonè. De laatste -n spreek je dus niet uit. En JP staat voor Jussi-Peka.

Mag ik ook vragen om jezelf voor de Vlaamse lezer kort voor te stellen?
Ik teken professioneel strips sinds 2002 maar daarvoor ben ik begonnen met strips te tekenen vanaf mijn 13de. Ik studeerde Grafische Vormgeving aan de universiteit van Lapland. Mijn echte beroep is freelance illustrator en grafisch werk op tijdloonbasis. Ik doe dus niet waarvoor ik gestudeerd heb maar het is wat ik wou doen. Het maakt dus deel uit van mijn dagelijkse taak sinds 2003.

Komt *Perkeros* alleen uit in het Frans of zijn er nog andere plannen?
Later op het jaar zal het ook nog verschijnen in Spanje, Duitsland, Italië en in Amerika. We gaan dus internationaal. Ook een Nederlands album zou in de pijplijn zitten van Casterman.

Wat moeten we ons bij *Perkeros* voorstellen?
Het gaat over een rockgroep die ontdekt dat er meer in muziek zit dan enkel de noten. Dat muziek meer magie is, een soort van onbekend element wat alles rond ons vormt.

Heb jij Alare gecontacteerd voor dit verhaal?
Eigenlijk is het idee bij ons beiden gegroeid. We waren op dat concert en keken naar de mensen rondom ons en maakten grapjes. We vonden dat we hier iets mee moesten doen maar wat? Een wekelijks strip of een voor volwassenen? Uiteindelijk is het dus *Perkeros* geworden. Tussen het idee en de uitwerking zitten wel wat jaren. Het concert was in 2006 en *Perkeros* is uitgekomen in 2013. Het werken met KP ging zeer vlot. Zelfs met het script. Ik heb het meeste werk gedaan, maar als ik vastzat mailde ik KP met mijn probleem en vroeg hem me te helpen. In het totaalplaatje is het echter heel moeilijk te zien wat nu van hem is en wat van mij. Er was ook nooit een discussie tussen ons. Waarschijnlijk omdat we elkaar al jaren kennen. *Perkeros* is een graphic novel, zonder twijfel. Het is het eerste deel van hopelijk vele. Oh ja, er komt dus inderdaad een tweede deel. Ik had al moeten starten in januari, maar met al die vertalingen is het er nog niet echt van gekomen. Hopelijk kan ik er volgende week mee starten als alles wat gekalmeerd is.

Een metalband als hoofdpersonages?
KP en ik hebben dezelfde muzieksmaak. Toen we het verhaal schreven, hadden we nog niet besloten welke muziek de band zou spelen. Laat ons zeggen dat het een progressieve metalband is geworden. Het boek zelf is ook licht progressief en we vonden dat de band dit ook moest symboliseren.

Waarom de beer?
Iedereen stelt dus die vraag. De beer geeft de nodige absurditeit voor de lezers zodat ze beseffen dat dit geen realistisch verhaal is, dat er rare dingen kunnen gebeuren. En de andere betekenis is dat – daar we beiden gitaristen zijn – we die drummers achter ons, die dat massieve instrument hanteren, aanzien als beesten (*lacht hardop*).

Een kennis van me zei dat Perkeleen de Finse naam is voor Satan of de Duivel? Toeval?
Neen totaal niet. Over alles is nagedacht. De naam komt dus inderdaad van Perkeleen en Kerberos. De combinatie van die twee en je bent er. En we maakten een grapje in het boek dat Axl, de protagonist, dyslectisch is en dat hij op een zeker moment de naam verkeerd heeft geschreven. Ook in de voorstellen van de logo's

Walk with me
There are worlds to see
Listen to me now
YOU.
Listen to me now
— YOU.
Do my words mean more to hear when I am standing here
On a stage like all your
Silly iddy do!?
Would you reach for something new

kan je opmerken dat Axl de namen steeds verkeerd schrijft. Dan eens Pekreros, dan weer Rerpekos…

Heb je je in je tekeningen door iemand laten leiden?
Neen. Ik heb wel veel respect voor de tekeningen van *Bone*-tekenaar Jeff Smith. Misschien zit daar onbewust wat van zijn werkwijze in, maar dit is zeker nooit de bedoeling geweest. Ik tracht een eigen stijl op de markt te brengen en persoonlijk vind ik dat met *Perkeros* uitermate goed gelukt.

Er is een immens groot verschil tussen de cover van de Finse, de harde cover en de Franse, zeg maar softe editie. Waarom?
Soft is een goed woord. De Finse cover focust op de gitaarspeler met zijn persoonlijke vrees en gedachten maar we spraken met Casterman en die wilden de hele band op de cover. Daarom ben ik tot deze tekening gekomen die evengoed een tekening voor een albumhoes zou kunnen zijn.

Had het grotere boek invloed op je tekeningen?
Niet op de tekeningen, neen. Wel moest ik alle tekstballonnen aanpassen. De tekst paste er namelijk niet meer in. Aargh!!! Ik genoot wel van het tekenen aan *Perkeros*. Het waren lange dagen. In 2010 en 2011 heb ik dubbele shiften gedraaid voor allerlei opdrachten zodat ik een economische buffer had om in 2012 *Perkeros* te tekenen. Ik had geen idee hoelang ik geld zou hebben dus ik probeerde om zoveel mogelijk te tekenen en gaf mezelf een deadline. Ik werkte zo effectief als mogelijk. Bijgevolg waren het echt wel lange dagen. Toch was het een leuke ervaring. Sinds vier jaar doe ik een wekelijkse strippagina voor de krant en die was… Wel ik deed ze gewoon. *Perkeros* daarentegen… Als ik de pagina's terugdraaide en ik naar de tekeningen keek was het met verwondering 'heb ik dat getekend? Wauw.' En ik kreeg terug hetzelfde gevoel als de dag dat ik leerde tekenen toen ik 16 of zo was. Ik evolueer nog steeds. Mijn stijl is morgen weer totaal anders dan vandaag. Als je mijn eerste strip bekijkt en je legt daar *Perkeros* naast dan zie je een totaal andere stijl.

Wat zijn je plannen voor de toekomst?
Ik hoop te kunnen stoppen met mijn werk op commissie en verder te werken met Villimpi Pohjola en ook volgende delen van *Perkeros* te realiseren. In plaats van wekelijkse strips te maken, zou ik me graag concentreren op de graphic novel. Met wat je in Finland kan verdienen aan je tekenwerk zou dit niet mogelijk zijn maar nu ik de kans krijg om de grens over te steken ziet alles er totaal anders uit.

Wat als je plots beroemd bent?
(*Bulderlach*)Ik weet het niet. Het is leuk maar ik hou mijn voeten op de grond. Ik mik hoog maar blijf bescheiden.

Stel dat de lezer nog een vraag nog een vraag of bemerking heeft, hoe kunnen ze je bereiken?
Oh, dat zou ik zelf leuk vinden. Ze mogen altijd een mail zenden naar JP@jpahonen.com en ik beloof dat ik vragen altijd zal beantwoorden. Maar schrik niet als daar enkele weken tussen zitten.

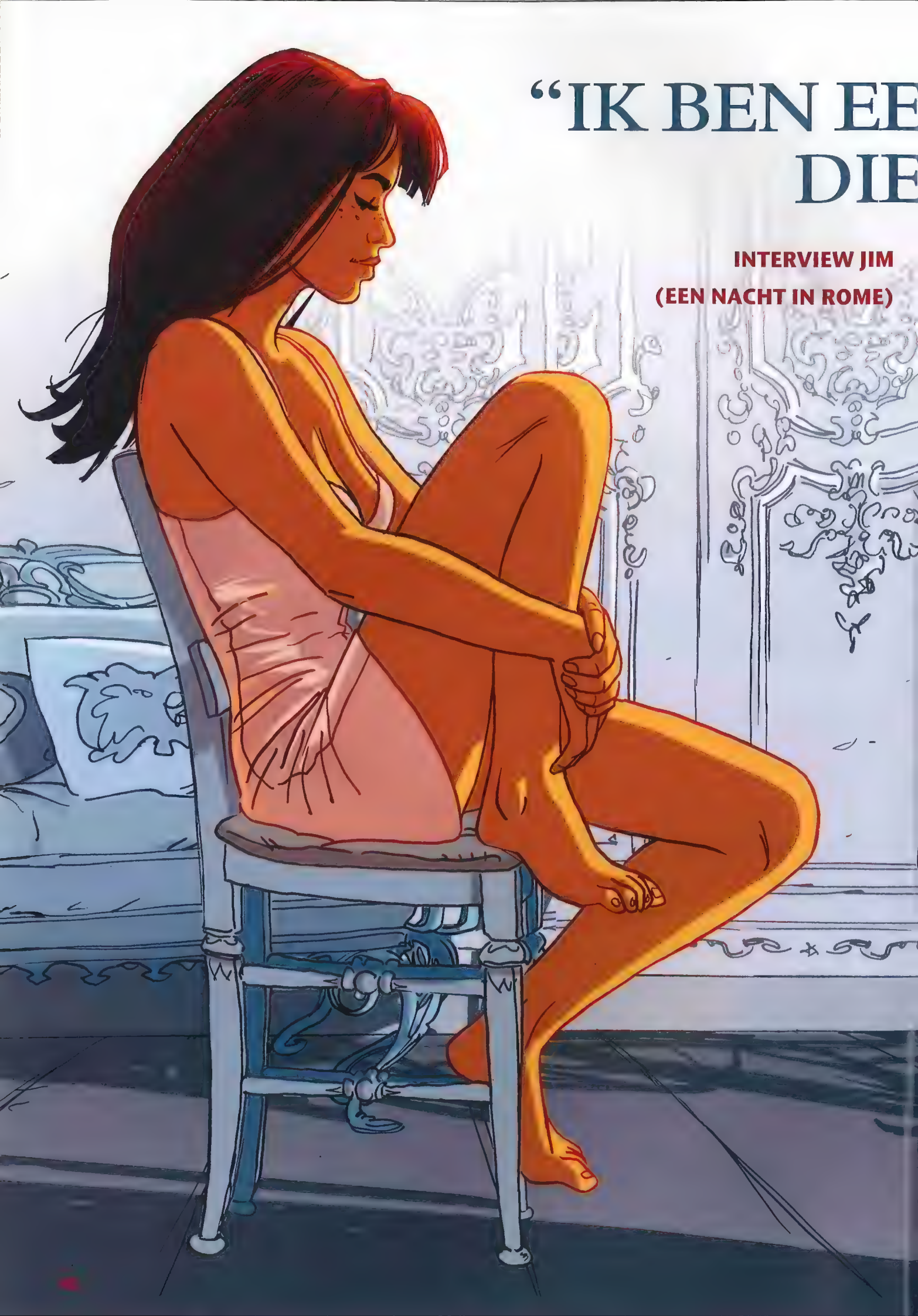

“IK BEN EE
DIE

INTERVIEW JIM

(EEN NACHT IN ROME)

N SCENARIST AF EN TOE TEKENT.”

Zijn echte naam is Thierry Terrasson. Na zijn studies aan de tekenacademie van Angoulême, ontpopt hij zich tot zowel stripscenarist als striptekenaar en werkt hij mee aan tekenfilms. Als hij hedendaagse verhalen wil vertellen, gebruikt hij het pseudoniem Jim. Als hij meer fantasy in zijn verhalen wil gebruiken, schrijft en tekent hij onder het pseudoniem Téhy. Hij schreef en tekende al meer dan zeventig strips bij elkaar maar in het Nederlands kwam zijn doorbraak er pas vorig jaar met het eerste deel van *Een nacht in Rome*.

DOOR **TOM VERMEEREN** EN **GERT BUSSENS**

Op welk moment van je leven voelde je dat het echt mogelijk was om te leven van een job als stripauteur?
(brede glimlach) Ik heb daar nooit aan getwijfeld. Ik vond het een evidente keuze. Ik heb mijn hele leven al getekend. Ik deed gewoon niets anders. Mijn ouders hebben zich ook nooit verzet tegen mijn plannen om stripauteur te worden. Veel collega's vertellen dat ze moeite hebben moeten doen om hun ouders te overtuigen om een artistieke opleiding te mogen volgen. Mijn vader droomde er zelf van om striptekenaar te worden. Het is hem niet gelukt, dus heb ik dan maar zijn droom waargemaakt *(lach en knipoog)*.

Wat zijn voor jou de grootse invloeden binnen de stripwereld?
De grote klassiekers als *Blueberry*, *Rahan* en *Kuifje*. Ik houd ook heel veel van het album *De Ruimtesmurf*. Maar daarnaast was ik vooral een grote fan van het oeuvre van Christian Godard. Vooral de albums van *Axel Moonshine* hebben me altijd geboeid. Door Godards werk te lezen, heb ik veel bijgeleerd. De manier waarop hij sciencefiction mengt met een gevoelig verhaal en hevige menselijke emoties vind ik nu nog uniek. Ik was ook een fan van de sf-wereld van *Ravian en Laureline*. Toen ik voor het eerst een album van *Ravian* meebracht naar huis, waren mijn ouders wel niet zo tevreden omdat Laureline volgens hen te vaak haar

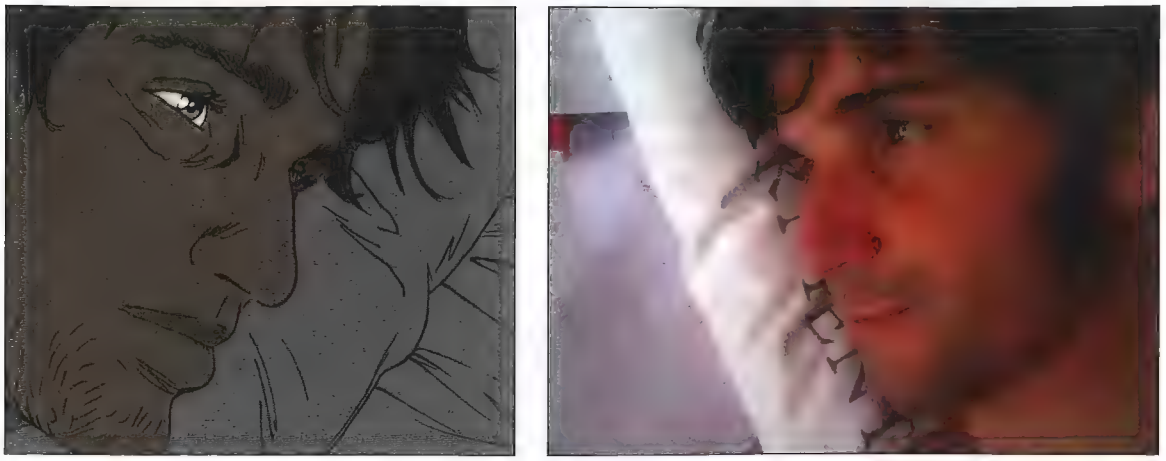

Boven en onder: Poseren voor de stripscènes in Een nacht in Rome

kleren uittrok *(lacht)*. Van de hedendaagse auteurs houd ik van het werk van Bastien Vivès en Christophe Chabouté. Toch moet ik toegeven dat ik niet al te veel strips koop. Jaarlijks zijn dat er ongeveer een vijftiental.

Heb je muziek nodig om vlot te kunnen werken?
Ik houd veel van muziek maar niet als ik aan het werk ben. Weet je, ik heb een atelier waar ik vooral vertoef als ik teken. Maar als ik aan mijn scenario's schrijf, nestel ik me met mijn laptop op schoot in mijn rode, knusse canapé. Noem het een ritueel. Het helpt me echt om in de juiste sfeer te komen. En daarvoor heb ik echt wel stilte nodig.

Hoe is het idee ontstaan voor *Een nacht in Rome*?
Toen ik acht jaar geleden veertig werd, heb ik van mijn vrouw een reis naar Rome cadeau gekregen. Toen we terugkwamen, had ik heel veel zin om die stad te tekenen. Ik heb een tiental pagina's getekend met allerlei plaatsen die we in Rome bezocht hadden. De setting had ik dus al. Enig probleem was dat er geen scenario was. Maandenlang heb ik me suf gedacht over een mogelijke plot dat zich in Rome zou kunnen afspelen. Het was echt de omgekeerde wereld: de tekeningen had ik al maar ik had nog geen scenario *(luide lach)*. Toen ik op een dag een briefje uit een leeg doosje van een videocassette zag vallen, begon het idee te rijpen om dit kleine voorvalletje in mijn verhaal te verwerken. Alleen stonden er in mijn uiteindelijke scenario geen technische gegevens op het briefje maar wel het gsm-nummer van Marie *(luide lach)*.

Kan je eens beschrijven hoe je te werk bent gegaan bij het ontwikkelen van *Een nacht in Rome*?
Nadat ik eindelijk een scenario had geschreven, begon ik met de découpage. Ik heb de eerste twintig pagina's van deel 1 achter elkaar opgebouwd. Bij het indelen van de overige pagina's ben ik wat anarchistischer tewerk gegaan. Ik ben een wroeter. Ik vind het niet erg om pagina's te herwerken of een bepaalde volgorde van vertellen plots totaal op zijn kop te draaien. Ik vind het niet leuk om eerst alle pagina's van begin tot eind heel nauwgezet af te bakenen. Ik zou het spontane van het proces missen. Het moet ook voor mij uitdagend en verrassend blijven. Weet je, ik voel me een scenarist die af en toe ook eens iets tekent *(knipoog)*. Ik teken dan ook zelden of nooit gewoon voor het plezier. Al mijn tekeningen hebben steeds met strips te maken. Ik zal nooit naaktmodellen tekenen of zomaar beginnen schetsen als ik ergens op vakantie ben of op een terrasje zit. Zomaar voor het plezier beginnen tekenen, doe ik eigenlijk nooit. Ik voel me

Van links naar rechts:
Een Nacht in Rome 1 HC + SC
Een Nacht in Rome 2 HC + SC

"IK ZIT ZELF NIET TE WACHTEN OP EEN NIEUW ALBUM VAN BLAKE EN MORTIMER, BOLLIE EN BILLIE OF EEN KINDERVERSIE VAN GUUST FLATER."

zelfs niet 100% een stripauteur, moet ik toegeven. Ik benijd auteurs die zich volledig richten op het maken van strips. Ik mis vaak iets bij strips: het geluid, de beweging, de acteurs van vlees en bloed. Enkele van mijn strips beschouw ik dan ook als een soort van films die ik wegens gebrek aan tijd en budget niet kon maken.

Gebruik je voor het tekenen nog altijd pen en papier of toch vooral de computer?
Beide eigenlijk. Ik teken plaatje per plaatje. Per plaatje teken ik eerst de personages en dan de decors. Vervolgens voeg ik alles digitaal samen. Zo heb ik voor de cover van deel 1 eerst een liggende Marie getekend naar mijn vrouw die voor mij poseerde. Dan tekende ik de zetel apart en daarna het decor op een derde blad. Dan scan ik alles in en kan ik de drie tekeningen in elkaar laten schuiven. Dat is best arbeidsintensief maar zo werk ik het liefst. Nadeel van deze manier van werken is dat het niet meteen voor een vlotte stijl zorgt. Dat besef ik. Ik zal wel nooit een zwierige, spontane Franquin-stijl hebben. Dat kan ik gewoon niet.

Was het voor jou meteen duidelijk dat *Een nacht in Rome* een tweeluik zou worden?
Absoluut. Puur vanuit economisch standpunt is het niet interessant om een strip te maken van 200 bladzijden en op het publiek los te laten. Zeker niet als je van de uitgever forfaitair betaald wordt. Daarenboven vind ik het maken van een cover en het ontwerpen van de volledige lay-out van een album heel boeiend. Twee albums zorgen er ook voor dat je zelf langer van je verhaal en je personages kan genieten en dat er ook langer persaandacht is voor een verhaal. Alle middelen zijn goed om de dag van vandaag een album langer in de spotlights te laten staan.

Hoe kijk jij aan tegen het overaanbod van nieuwe auteurs, nieuwe reeksen en nieuwe titels de voorbije jaren?
Tja, dat is en blijft een moeilijke kwestie. Auteurs die zeggen dat er te veel nieuwigheden zijn, vergeten dat hun eigen albums daar ook toebehoren. Toch zou ik ook liever hebben dat er wat minder albums verschijnen. Het gevoel dat een uitgever ondanks het overaanbod toch nog kansen geeft aan nieuwe titels van onbekende auteurs, doet toch nog altijd goed. Persoonlijk vind ik het jammer dat het nog altijd de oude helden zijn die hoge verkoopcijfers halen. Ik zit zelf niet te wachten op een nieuw album van *Blake en Mortimer*, *Bollie en Billie* of een kinderversie van *Guust Flater*. In plaats van al die oude gloriën te reanimeren of tegen elke prijs in leven proberen te houden, zou het volgens mij beter zijn om nieuwe reeksen en personages te bedenken. Die albums zijn misschien wel goed gemaakt maar ik houd toch meer van collega's die zichzelf in vraag durven stellen en zich op glad ijs wagen met nieuwe reeksen of nieuwe genres.

Welke scènes heb je het liefst getekend?
Ik hou vooral van tekstloze passages. Zo ben ik heel tevreden over de scène waarin Raphaël

Delphine poseert zowel voor Marie als Sophie en is inkleurster en vrouw van Jim

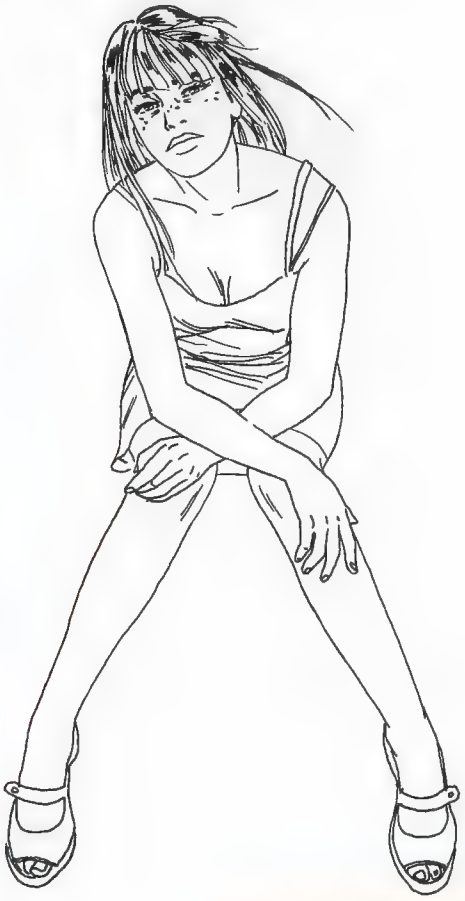

UNE NUIT A ROME

eindelijk aankomt in het hotel waar zijn jeugdliefde Marie op hem wacht in kamer 118. Ik heb hier als een regisseur de scène ingedeeld. Ik wilde dat de lezers in de huid van Raphaël zou kruipen en mee met hem de spanning voelen voor wat hij te zien zou krijgen. Alle lezers zitten op die scène te wachten. Ik vond dat ik er dan ook de nodige aandacht moest aan besteden. Het moest verlangen uitstralen maar tegelijk ook een vleugje van delicate gêne. Het tekenen van close-ups, het inzoomen vond ik heel belangrijk voor deze passage. Het zoeken naar net dat ene gevoel dat je wil tonen in de ogen van een personage, vind ik heel boeiend. Het interieur van de kamer heb ik dan weer gebaseerd op mijn hotelkamer toen ik in Venetië verbleef. Ik ben echt verslaafd aan fotograferen als ik op reis ben. Dus ook die hotelkamer had ik vanuit alle hoeken en standpunten gefotografeerd. Ik heb momenteel duizenden foto's op mijn mobiele telefoon staan. Ik noem mijn telefoon vaak het verlengstuk van mijn grafisch geheugen. Uit vrees dat ik bepaalde indrukken niet zou onthouden, leg ik die op foto vast om er eventueel later mee aan de slag te gaan. Zo goed als alle bewegingen van Marie en Raphaël zijn gebaseerd op foto's die ik genomen heb van mijn vrouw en Saint-Rémy, een goeie vriend, die voor mijn lens al die houdingen hebben voorgedaan. Saint-Rémy is trouwens een chansonnier die al drie cd's heeft uitgebracht (meer info vind je op de website : www.saint-remy.net, nvdr.). Ik heb de looks van Raphaël dan ook op zijn uiterlijk gebaseerd. *(lacht en toont ons een aantal voorbeelden op zijn i-phone)*

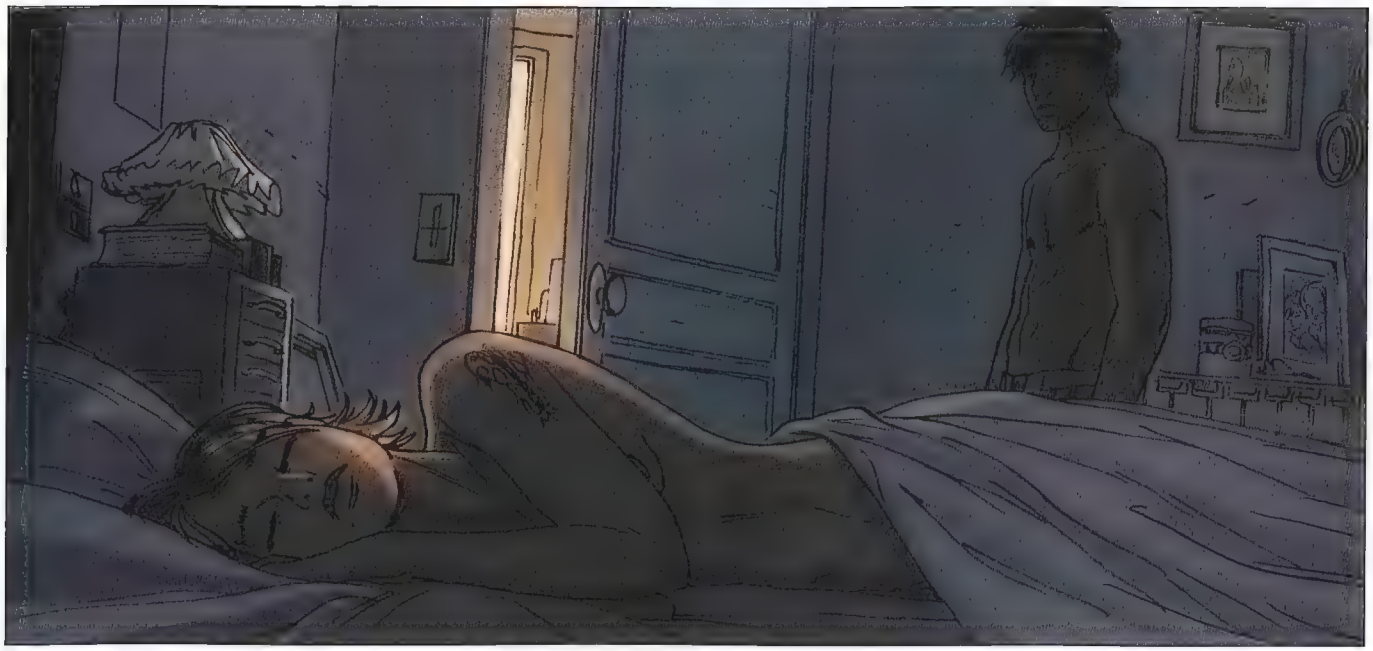

Met welke scènes had je meer last?
Ik voelde me niet zo goed bij het tekenen van de scène rond de villa in Italië, die zwembadscène. Ook de pagina's met het Russisch huwelijk vond ik niet makkelijk om te tekenen. Hierbij kwamen immers veel dialogen voor. Ik vind dat veel tekst ervoor zorgt dat het geheel onmiddellijk al veel minder spontaan en esthetisch oogt.

Hoe moeilijk was het om de vrijpartij tussen Marie en Raphaël in beeld te brengen?
Dat ging vrij makkelijk moet ik toegeven. *(korte stilte)* Toch moest ik erover waken dat alle scènes in evenwicht bleven. Ik wilde op een realistische manier een koppel tekenen dat de liefde bedrijft. Het mocht niet pervers worden en ook niet geromantiseerd overkomen. Toch was er een plaatje dat ik heb moeten schrappen en vervangen door een ander omdat mijn uitgever het net iets te ver vond gaan.

Hoe belangrijk is het kleurgebruik in *Een nacht in Rome*?
Mijn vrouw Delphine heeft veel verdienste aan dit verhaal. Haar kleurgebruik vind ik heel geslaagd. Ik gebruik bewust zo goed als geen zwart in mijn tekeningen. Ik hou niet zo van veel zwarte vlakken in strips. Kleuren zijn voor mij een volwaardig onderdeel bij het vlot vertellen en in beeld brengen van een verhaal. Een groot deel van *Een nacht in Rome* wordt verteld via het kleurgebruik. Vaak kozen we ervoor om warme en donkere kleuren met elkaar af te wisselen. In de scène waar we het daarnet over hadden, voel je gewoon door naar de kleuren te kijken dat de kille, blauwe kleur van de trappenhal overgaat naar de warme, rode gloed van de hotelkamer waar Marie hartstochtelijk op haar jeugdliefde wacht.

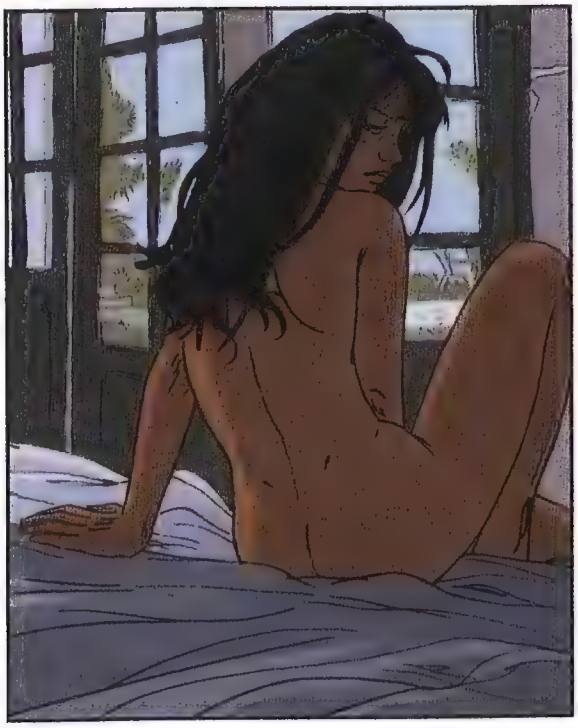

We hebben vernomen dat er plannen zijn om *Een nacht in Rome* te verfilmen. Hoe concreet zijn die plannen inmiddels?
Jacques Malaterre is er als regisseur volop mee bezig. Momenteel zijn we met ons tweeën bezig met het herschrijven van het stripscenario naar een haalbaar filmscenario. Alles heeft met budget te maken. Dat vind ik heel jammer. Het origineel filmscenario bleek te duur te zijn om het te realiseren dus zijn we nu bezig met het herschrijven en dat is vooral schrappen van bepaalde scènes. Ik laat Jacques zijn ding doen. Hij heeft hier meer ervaring mee. Ik bekijk het allemaal te veel vanuit het oogpunt van een stripmaker. Ik heb bewust wat meer afstand genomen van de verfilming. Wanneer de film effectief klaar zal zijn en in de zalen komt, kan ik nog niet zeggen.

Slotvraagje: bestaat de kans dat er toch nog een vervolg komt?
(pretoogjes) Dat hopen jullie wel, hé!? Ik moet toegeven dat ik die piste nog open laat. Ik had mijn verhaal als tweeluik bedacht. Maar het succes is zo groot en de vraag naar nieuwe tekeningen voor exposities en ex-librissen blijft hoog. Dus ik geraak maar niet los van mijn personages Marie en Raphaël. Niet dat ik dat zo erg vind, hoor! Ik ben echt verliefd geworden op Marie. Dat klinkt gek maar zelfs mijn vrouw begrijpt dat *(gulle lach)*! Ze heeft dan ook zelf meermaals geposeerd toen ik Marie en Sophia heb getekend. Momenteel ben ik met drie scenario's bezig maar ik twijfel nog welk scenario ik het eerst wil concretiseren. Die twijfel had ik niet toen ik met *Een nacht in Rome* bezig was. Toen wilde ik maar één enkel verhaal vertellen. Nu twijfel ik dus. Mijn computer zit vol met aanzetten van scenario's, foto's en heel veel losse ideetjes. Ik herlees die tekstjes regelmatig en bekijk ook veel de foto's en zo gebeurt het vaak dat er een spontane mix ontstaat in mijn hoofd. Ik noem het een 'patchwork' van losse ideeën die eens ze verbonden worden, een heel mooi en boeiend verhaal opleveren. Dat gaat meestal heel onbewust. Maar zo werk ik het liefst. Ik ga nooit achter mijn laptop zitten met de vraag: 'Welk verhaal zou ik nu eens gaan vertellen?'. Dat zou bij mij totaal niet werken. Dus wie weet, als ik een originele invalshoek vind, zouden Marie en Raphaël misschien nog kunnen terugkeren.

Inmiddels heeft Jim bevestigd dat er twee extra delen van *Een nacht in Rome* zullen verschijnen. Dat nieuwe tweeluik zal echter niet voor 2016 in de rekken liggen. Jim heeft momenteel immers de handen vol met andere projecten en de verfilming van het eerste tweeluik (nvdr.).

PAGINA 28

BELGISCHE STRIPFIGUREN VOOR HET EERST BIJEEN IN EEN INDOORPARK

Voor het eerst in de geschiedenis worden Belgische stripfiguren samengebracht in een permanent park. Antwerpen heeft de primeur. Op een unieke locatie, namelijk in het centraal station, zal eind 2015 een indoor thema- en belevingspark verrijzen: Comics Station Antwerp.

Suske en Wiske, De Smurfen, Jommeke, het zijn enkele klinkende namen van striphelden die te zien zullen zijn in Comics Station Antwerp. "Belgische strips zijn, naast bier en chocolade, cultureel erfgoed," zegt Jeroen Jespers. Samen met Wim Hubrechtsen en Mark Kiekens nam hij het initiatief voor het indoorpark. "Vrijwel iedereen kan zich zijn eerste strip nog herinneren. Toen ik het idee toetste in mijn eigen omgeving, konden mijn grootvader van 94, ouders van achter in de 60 en dochter van 11 zich dadelijk een beeld vormen.

Nooit eerder werden Belgische stripfiguren in een belevingspark op een permanente locatie samengebracht. "Wij willen lezers strips ook op andere manieren laten ontdekken," zegt Peter Quaghebeur, directeur van WPG. "Online ontwikkelen we daarom een plek waar lezers alle strips digitaal kunnen vinden. En in dit park staan lezers daarnaast straks oog in oog met hun striphelden." "De focus ligt op Belgische populaire stripfiguren," vertelt Jespers. "Suske en Wiske, De Smurfen, De Kiekeboes, Lucky Luke, Jommeke, et cetera." Met alle rechtenhouders zijn de onderhandelingen afgerond. "Met Kuifje zijn we nog in gesprek. Die hopen we binnenkort te verwelkomen."

Begin 2015 zal het park in het station aan de zijde van het Kievitplein langzaam tot leven komen. In de ruim 30 meter hoge ruimte naast de sporen van het -2 perronniveau zullen verschillende verdiepingen worden gebouwd. Initieel zal het park 4.500 m2 groot worden. "Goed nieuws voor onze reizigers die zorgeloos naar wereldberoemde stripfiguren kunnen sporen om ze te ontdekken in de Antwerpse Spoorwegkathedraal," vindt districtsdirecteur NMBS Ludo Van Ingelgem. "Met dit park wordt Antwerpen-Centraal niet alleen een mobiliteitsknooppunt, maar ook een uniek belevingscentrum."

"Door de komst van Comics Station Antwerp aan het Kievitplein zal de omgeving een positieve impuls krijgen," zegt burgemeester Bart De Wever. De burgemeester wil dat gegeven graag uitbouwen naar de hele stad. "Antwerpen is voor veel strips een inspiratiebron. Denk aan *De stuivende stad* van Suske en Wiske. Bovendien is de stad historisch verankerd met strips door grote Vlaamse tekenaars als Mehro, Jef Nys en natuurlijk Willy Vandersteen. Wij streven ernaar om Antwerpen daarom verder uit te bouwen als stripstad, nationaal en internationaal." Antwerpen heeft jaarlijks de meeste hotelovernachtingen van alle Belgische steden. Bezoekers komen veelal uit Nederland, Duitsland en Frankrijk. "Onze stripcultuur heeft een internationale reputatie," zegt initiatiefnemer Jespers die koos voor een Engelse naam voor het park. "We willen over de grenzen heen kijken. De Thalys naar Amsterdam en Parijs stopt straks letterlijk naast het park."

"Het park zal moderne hedendaagse en authentieke klassieke activiteiten gaan herbergen," legt Jespers uit. "Van digitale doe-activiteiten, mechanische attracties tot de klassieke poppenkast. En dit maken we voor alle stripliefhebbers van jong tot oud. Grootouders met kleinkinderen, gezinnen, schoolklassen en toekomstige striptekentalenten. Daarnaast komen er workshops en exposities." De opening van het park is gepland voor de kerstvakantie 2015.

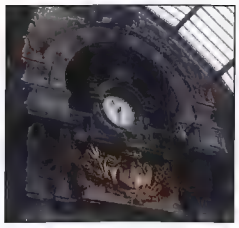

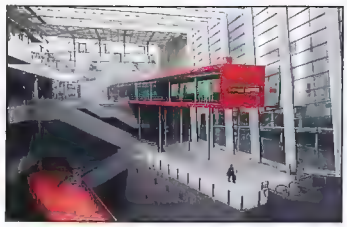

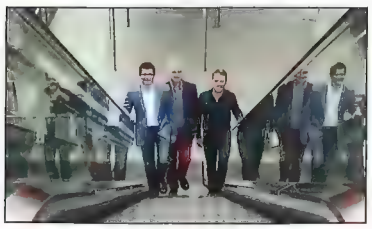

Midden: De plek waar het park zal verrijzen
Rechts: De initiatiefnemers: Wim Hubrechtsen, Mark Kiekens, Jeroen Jespers

GOUDEN POTLOOD, ROOKIE AWARD EN EISNER AWARDS

In juli bekroonde het stripfestival van Middelkerke Charel Cambré met het Gouden Potlood. Cambré is de tekenaar van *Jump*, de enorme bestseller *Amoras, Albert & Co* en de opvolger *Filip van België* waarvan het eerste album in november bij Strip2000 zal verschijnen. Hij won in 2008 de Rookie Award van hetzelfde stripfestival als beste 'nieuwkomer'. De Rookie Award van 2014 ging deze keer naar Dan Verlinden, de assistent van Janry voor de inkting van De Kleine Robbe en de huidige tekenaar van Soda waarvan het dertiende deel in december in vertaling verschijnt.

Aan de overkant van de Atlantische Oceaan werden op 25 juli in San Diego de jaarlijkse Eisner Awards uitgereikt. Judith Vanistendael was voor de vertaling van *Toen David Zijn Stem Verloor* genomineerd in maar liefst drie categorieën: Best U.S. Edition of International Material, Best Writer/Artist en Best Painter/Multimedia Artist (interior art). Geen enkele Vlaming deed ooit beter. Ze wist helaas geen enkele nominatie te verzilveren.

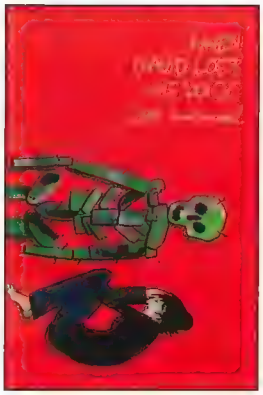

Tussen de weinige andere Europese genomineerden vonden we Vincent Bailly en Kris terug voor hun stripadaptatie van Joseph Jopho's roman *Een Zakje Knikkers* in de categorie Best Reality-Based Work. Jacques Tardi en Jean-Pierre Verney voor *De Grote Slachting* enerzijds en David B. voor het niet in het Nederlands vertaalde *Incidents in the Night* anderzijds namen het tegen elkaar op in de categorie Best U.S. Edition of International Material waar dus ook Vanistendael voor was genomineerd. Tardi won uiteindelijk het pleit.

François Schuiten en Benoît Peeters kwamen er als enige officiële genodigden van de Franco-Belgische stripschool hun Engelse vertalingen van *The Obscure Cities* (*De Duistere Steden*) presenteren. Met *The Leaning Girl* (*Het Scheve Kind*) en *The Theory of the Grane of Sand* (*De Theorie van de Zandkorrel*) startte Alaxis Press eind 2013 met vertalingen van hun meesterlijke reeks. (DS)

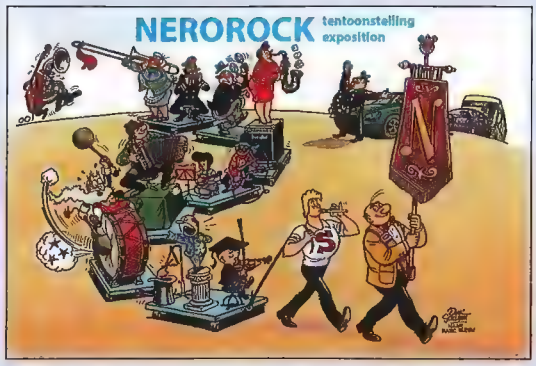

NERO ROCKT EN MUURT

Nog tot en met 14 juni 2015 kan je in het Marc Sleen Museum in Brussel (Zandstraat 33-35) de expo Nerorock gaan bezichtigen.
Muziek is een thema dat regelmatig aan bod komt in *De Avonturen van Nero en Co*, Marc Sleens bekendste stripreeks. Muziek vormt het instrument waarmee Nero de wereldvrede wil bevorderen (*De pax apostel*) maar is ook het middel bij uitstek om Nero te laten ontstressen (*De kroon van Neptunus, Nerorock, De prinses van Wataboeng*). Met Amedeus Moderato introduceerde Sleen in 1958 in *Het knalgele koffertje* een muzikale evenknie van de gekke Tuizentfloot. Maar muziek wordt ook gebruikt om de helse scenes kracht bij te zetten in *Hela de heks*. In het 166ste Neroverhaal *Nerorock* (1989) neemt Marc Sleen het wereldje van de popmuziek op de korrel. Voor deze Nerorock-tentoonstelling tekende Dirk Stallaert, Marc Sleens rechterhand, een originele Nerofanfare waarin alle helden onder leiding van Nero een belangrijke muzikale rol spelen. Het gelijknamige rockfestival (Hoeilaart – 21 september 2014) zal voor haar affiche en flyers gebruik maken van deze tekening. De Stichting Marc Sleen zal die dag aanwezig zijn met Neroalbums en –merchandising.
En ondertussen kreeg Marc Sleen ook nog eens een stripmuur. Aan het pleintje in de Kloosterstraat, is de tiende stripmuur van Antwerpen ingehuldigd. Zijn stripheld Nero, samen met Petoetje en Petatje en kapitein Oliepul schitteren in volle glorie op wat tot voor kort nog een grauwe zijgevel van een appartementsgebouw was. (Foto Paul Lauwers)

DIRKJAN GAAT NAAR FRANKRIJK

Dirkjan is al jaren één van de meest populaire strips in Nederland. Nu gaat de held van stripauteur Mark Retera ook de Franse stripmarkt veroveren. Uitgeverij Paquet tekent voor de Franstalige uitgave. Naast *Dirkjan* zal dit jaar nog een aantal andere Nederlandstalige strips de stap naar Frankrijk maken. Dit is het resultaat van een samenwerking tussen het Zwitserse Paquet en de Nederlandse uitgeverij Strip2000.

In 1989 begon stripmaker Mark Retera een strip met als hoofdpersoon de Nijmeegse student *Dirkjan*. Aanvankelijk bevatte de *Dirkjan*-strips veel verwijzingen naar het studentenleven. Het wonen in een studentenhuis was een terugkerend thema en de personages waren stereotype studenten, zoals de corpsbal en de zuiplap. Later veranderde het karakter van de strip. *Dirkjan* verliet de universiteit om via de gevangenis – waar hij zat wegens kabouter-misbruik – de hele wereld als speelterrein te krijgen. De humor van *Dirkjan* is absurdistisch, met woordgrappen en onverwachte situaties. Kabouters en clowns duiken veelvuldig op in de verhalen.

In Nederland is *Dirkjan* al decennia één van de populairste en best verkopende strips. De strip staat in het *Veronica Magazine* en verscheen in een aantal dagbladen. In totaal zijn er negentien *Dirkjan*-albums verschenen. Ook komt sinds 2005 ieder jaar een *Dirkjan*-scheurkalender uit en er is zelfs een *Dirkjan*-kookboek. Gezien het binnenlands succes en de internationale allure van de humor van *Dirkjan*, is het verbazingwekkend dat de stap naar het buitenland nog niet eerder was gezet. Daarin komt nu gelukkig verandering.

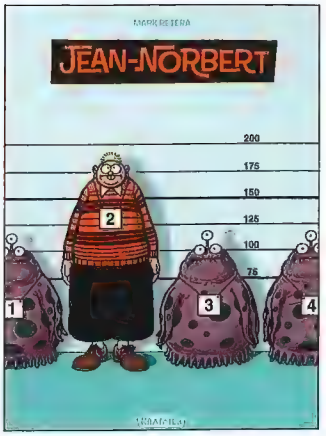

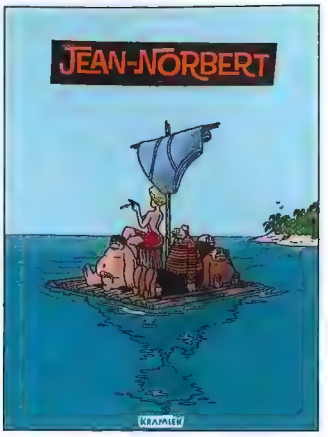

De Nederlandse uitgeverij Strip2000 en het Zwitserse Paquet zijn begin 2014 een samenwerking aangegaan. Daarbij is overeengekomen dat Paquet strips uit het fonds van Strip2000 op de Franse markt gaat uitgeven. Dat resulteerde al in een Franstalige uitgave van *Het Godvrrgeten Eiland* van Luc Cromheecke en Sti. Nu wordt dit nog uitgebreid met – behalve *Dirkjan* – *Snippers* van Aimée de Jongh, *Biebel* van Marc Legendre, *Uuterwaerdt* van Daniel van den Broek en Herman Roozen, *Jump* van Charel Cambré, *De Avonturen van Pim, Pam & Pluis, en de Vloek van Bangebroek* van Gerard Leever, *Timo* van Alex Turk, *Eugène* van Jan Dirk Barreveld, *Victor & Vishnu* van Jeroen Funke en *Plunk* van Luc Cromheecke.

Andersom gaat Strip2000 een aantal strips van Paquet in het Nederlands uitbrengen. Strip2000 is weliswaar niet de uitgever van *DirkJan* in Nederland, maar vertegenwoordigt Mark Retera wel in het buitenland.

BELASTENDE STRIPMUREN

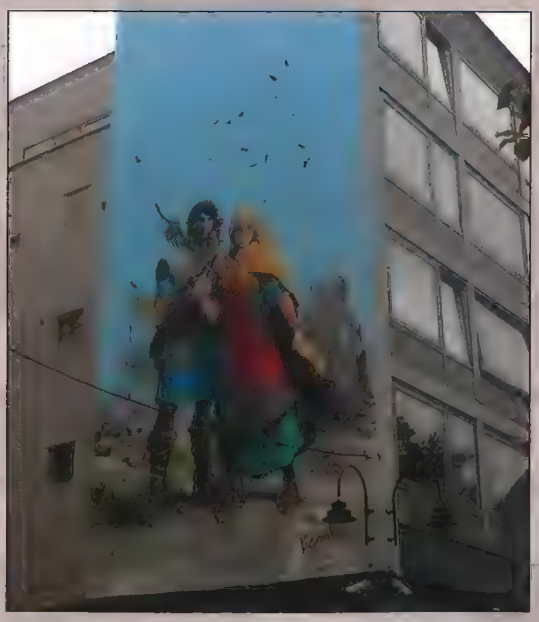

Nadat *Brabant Strip Magazine* een deel van zijn feestelijke 200ste nummer aan *Jommeke* wijdde, kon Brussel niet achterblijven. Onze stripheld krijgt zijn eigen stripmuur in Laken. Alle politieke partijen waren het eens over ontwerp, financiering, verwezenlijking en later onderhoud. Jommeke zou dus in het illustere gezelschap van *Guus Slim* en *Natasja* vertoeven. Let wel op het gewilde gebruik van de voorwaardelijke wijze. Strips zijn al lang big business geworden. Ook de belastingdiensten weten dit en ze beslisten de roerende voorheffing van panden met een stripmuur fiks te verhogen. Eigenaars waren ontzet en deden navraag. Bij navraag bij het Schepencollege bleek deze niet op de hoogte te zijn...De burgervader in eigen persoon engageerde zich om dit uit te vlooien. Indien dit zo zou zijn, zou er een aangepaste conventie met de eigenaars worden afgesloten. Sommige eigenaars zweren intussen bij hoog en bij laag dat indien deze belasting in de huidige vorm behouden blijft, ze de stripmuren zullen laten verwijderen...Te volgen dus. (MvL)

Jommeke door de ogen van...

Jommeke 272: De Boemerang van Kirimbir zal in oktober met vier verschillende covers verschijnen. Naast de reguliere uitgave geven ook kinderboekenillustrators Carll Cneut en Mark Borgions en striptekenaar Merho (*De Kiekeboes*) hun visie op Jommeke voor hun eigen coverversie van het album. Deze drie versies verschijnen in beperkte oplage. Carll Cneuts werk is vertaald in meer dan 35 landen. Mark Borgions is de bedenker en uitvoerder van de populaire *Heerlijke Hoorspelen*. De covers kunnen we nog niet tonen, maar de portretten voor de hoofding van de albums al wel. In volgorde zie je de versie van Jef Nys, Carll Cneut, Mark Borgions en Merho. (DS)

v.l.n.r. Jef Nys, Mark Borgions, Carll Cneut, Merho © Ballon Media 2014

EERSTE BELGISCHE POSTZEGEL MET AUGMENTED REALITY DOOR FRANÇOIS SCHUITEN

Op 6 oktober geniet François Schuiten de eer om de eerste Belgische postzegel met augmented reality op zijn naam te zetten. Met het album *Schoonheid* pionierde hij al op dit gebied. Als je de schutbladen voor een webcam hield, kon je op het scherm een trein zien rijden. Treinen vormen ook het thema van de nieuwe postzegel. En ook hier kan je een trein door een landschap zien rijden als je het postzegelvel door een smartphone of tablet laat scannen. Het decor wisselt het strand met de bergen en de Ardennen af. Studenten aan de hogeschool Albert Jacquard ontwikkelden het procedé. (DS)

Onderzoeksrapport naar Willy Vandersteens oorlogsverleden als download

Over het oorlogsverleden van Willy Vandersteen is al heel wat geschreven. Er werd bewezen dat hij onder het pseudoniem Kaproen een aantal antisemitische cartoons tekende. De erfgenamen en Standaard Uitgeverij lieten de zaak verder uitspitten door het historisch onderzoeksbureau Geheugen Collectief vzw. Er werd ook beloofd dat het tot een uitgave zou komen. Van die belofte werd later afgezien, maar het volledige verslag kan je sinds kort wel downloaden als pdf via http://www.geheugencollectief.be./download/Geheugen%20Collectief%20-%20De%20oorlogsjaren%20van%20Willy%20Vandersteen%20-%20onderzoeksrapport.pdf.

Het PDF-document telt 65 pagina's en geeft een overzicht van de verschillende facetten van Vandersteen tijdens de Tweede Wereldoorlog: als soldaat, als werknemer, als tekenaar. Zijn netwerk wordt nader toegelicht met zijn banden in het verzets- en collaboratiemilieu. Hierin worden eerdere biografische gegevens bevestigd of integendeel weerlegd. Een interessant gegeven is dat Vandersteen effectief van collaboratie werd verdacht vanwege zijn lidmaatschap van de rechts-radicale partij Vlaams Nationaal Verbond die tijdens de Tweede Wereldoorlog openlijk collaboreerde met de Duitse bezetter, maar Vandersteens dossier werd geseponeerd. Als conclusie van het rapport wordt er een antwoord geformuleerd op de vragen: Heeft Vandersteen de Kaproentekeningen gemaakt voor het geld? Tekende Vandersteen vanuit een pro-Duitse overtuiging en ideologische verwantschap met de bezetter? Tekende Vandersteen de Kaproentekeningen vanuit een opportunistische motivatie? (DS)

Koffieklets kwam tot stand met de hulp van Willem Gay, Marc Van Lint, David Steenhuyse, Stripspeciaalzaak.be en Kurt Morissens.

Iedereen weet dat Jef Nys de bedenker van de stripreeks Jommeke was en dat hij de reeks jarenlang zelf tekende. Na een veertigtal albums riep hij, zoals dat bij alle langlopende reeksen gaat, de hulp in van medewerkers die het tekenwerk van hem overnamen. Mensen zoals Edwin Wouters, Hugo De Sterk, Eric De Rop, Philippe Delzenne, Gerd Van Loock en Luc Morjaeu. Sinds de dood van Jef Nys in 2009 worden de namen van de huidige tekenaars in de albums vermeld, en die huidige tekenaars zijn Philippe Delzenne en Gerd Van Loock. Niet alleen tekenen ze de albums van Jommeke, ze schrijven ook hun eigen scenario's. Beiden werken ondertussen al meer dan drie decennia lang aan Jommeke, nog steeds een van de meest succesvolle stripreeksen van Vlaanderen. Daarover valt veel te vertellen, dus sprak BSM af met Philippe en Gerd bij Philippe thuis. We begonnen met de meest voor de hand liggende vraag:

"HET IS GEEN BLOED, ZWEET EN TRAN

DOOR **TOM BOUDEN**

Hoe begon je carrière als medewerker van Jef Nys?
Delzenne: Op een dag in 1979 deed ik de *Gazet van Antwerpen* open en zag een advertentie staan van Jef die tekenaars zocht. Dat was de beruchte "wie kan dit beter"- advertentie met het bekende gekrabbelde ventje. Maar daar stond niet bij dat dat van Jef was. Ik vond het intrigerend genoeg om op te antwoorden. Op dat moment was ik ongeveer 23 jaar en werkte ik bij Frank Sels aan *Zilverpijl*, samen met onder andere Claus Scholz die nu *De Rode Ridder* tekent. Ik heb dus wat tekeningen opgestuurd en ik kreeg daar prompt antwoord op. Ik mocht langskomen. En dat was natuurlijk zeer indrukwekkend.

Je wist toen nog altijd niet dat het van Jef Nys was?
Delzenne: Jawel, bij het antwoord werd vermeld dat het voor *Jommeke* was en dat was natuurlijk ongelofelijk om dat eens mee te maken, met mijn fietsje en mijn tekeningen reed ik toen naar Jefs studio op linkeroever en ik mocht direct beginnen. Er waren toen veel inzendingen, over de 300. Er zaten er erg goeie tussen. Er zaten daar al een aantal mensen die daar werkte zoals Eric De Rop en Hugo De Sterk, dat was de vaste tekenaar toen, en we zijn toen begonnen met een zestal nieuwelingen.

En dat was echt in een studio dat je moest werken?

EN MEER OM JOMMEKE TE TEKENEN."

Delzenne: Ja, in een van die blokken op linkeroever, op de dertiende verdieping. Jef woonde twee verdiepen hoger. Gedurende drie maanden werden we getest. Jommekes tekenen tot het op iets trok. Niet op de originele pagina's, hé. Dat waren losse schetsen. Kopjes tekenen, figuurtjes tekenen, bosjes tekenen, boompjes tekenen Die Jef dan verbeterde.

Drie maanden is toch lang om te zitten schetsen en oefenen.
Delzenne: Ja, maar ik werd betaald, hé. Bij Peyo heb ik dat later ook gedaan, daar heeft dat nog langer geduurd. Met de tijd zag ik die tekenaars, goeie tekenaars, sublieme tekenaars afvallen.

Figuurschetsen door Philippe Delzenne

Boven: Figuurschetsen door Philippe Delzenne, onder: Jommeke door Gerd Van Loock

Jommeke, dat is een bepaalde stijl die je moet kunnen en graag doen en na een tijdje bleef ik nog alleen over.

Wat heb je eigenlijk gestudeerd?
Delzenne: Geen academische opleiding of zo. Gewoon graag getekend, zoals elk kind graag tekent. Laat ons zeggen dat ik een degelijke opleiding wel miste. In het structureren van figuren bijvoorbeeld, misschien heb ik er langer over gedaan om dat onder de knie te krijgen... Jef dat was de man van de oude school. Die zei altijd dat je een goede academische leerschool nodig hebt.

Maar zonder die opleiding ben je wel bij Sels terechtgekomen? Daar moest je toch realistische figuren tekenen?
Delzenne: Ik kon bij Sels beginnen omdat ik iemand kende uit het uitgangsleven die daar ook werkte. Ik heb toen gewoon decors getekend, geen figuren. Boompjes, bossen, en bergen, dat was nu niet zo ingewikkeld.

Je zat dus ondertussen drie maanden bij Jef Nys te oefenen. En daarna?
Delzenne: Toen mocht ik beginnen op de originele platen met eerst de decors die Eric tekende te inkten. Opnieuw de bosjes, de boompjes, de steentjes...

Waren dat platen van Jef Nys of van Hugo De Sterk?
Delzenne: Van Hugo. Hugo begon nooit van een leeg blad. Altijd op basis van de schets van Jef. Hugo zette dat in potlood, en zette de figuren in inkt. Eric zette dan de decors erop en dan kreeg ik de kans om dat te inkten, te oefenen op het origineel. Maar wel enkel de decors. Dat was bandwerk. Op de duur mocht ik dan de figuren inkten. Maar ik denk niet dat ik toen ooit figuren in potlood heb gezet. Hugo was de hoofdtekenaar. Na een paar jaar ben ik uiteindelijk weggegaan.

In een interview voor BSM uit 2003 vertelt Jef Nys dat je midden jaren '80 je ontslag gaf maar iemand anders aanbracht. Dat was Gerd. Hoe kenden jullie elkaar?
Van Loock: Heel simpel, ik woonde een paar straten verder en ik had Philippe via zijn zus leren kennen in mijn tienerjaren.
Delzenne: Ik kende zijn broer ook goed en wist dat Gerd heel goed kon tekenen.
Van Loock: Je hebt me toen opgebeld. Op dat moment was ik 23 en had ik er twee jaar grafiek en een jaar animatiefilm in Gent opzitten, maar ik was nooit geslaagd, ik kon nooit door naar een volgend jaar. Ik was dus net weer eens gebuisd en toen kwam Philippe af met de mededeling dat hij weg ging bij Jef en met de vraag of ik het zag zitten om hem te vervangen. En ik pakte dat natuurlijk met twee handen aan. Daardoor waren ze thuis opgelucht omdat ik toch kon beginnen te werken. Ik herinner me nog dat ik met mijn moeder en mijn tante naar de linkeroever reed en ben gaan solliciteren bij Jef terwijl mijn moeder en mijn tante in een Chinees restaurant zaten te wachten. Jef was er niet, maar zijn zoon Dirk ontving me en om me op mijn gemak te stellen had hij me een pint bier gegeven. En dan kwam Jef eraan en dat gesprek ging heel vlot, dat zat direct goed. Ik had ook een kaft met tekeningen bij en dat maakte het ook gemakkelijker, dan kan je je tekeningen voor je laten spreken. Ik ben dan nog niet direct aangenomen maar mocht wel al proef doen. Ik werd bijvoorbeeld getest op anatomie. Ik moest een hand met een telefoon tekenen en dan nog een nijlpaard en een olifant.
Delzenne: Al dansend, was dat dat niet? Of in een bootje?
Van Loock: Ik herinner me dat niet meer precies, maar dat was een opdracht om te zien tot wat ik in staat was. Door dit soort tekeningen te vragen leerde hij de mensen kennen en zag hij of het goed of niet goed was.

Wie werkte er op de studio toen jij daar begon?
Van Loock: Eric en Hugo. Philippe is nog een drietal weken gebleven maar na een korte periode zat ik er alleen met Hugo.

Moest jij ook net als alle medewerkers een lange oefenperiode doorworstelen?
Van Loock: Hugo tekende toen de figuren en dan ben ik toch al vlug begonnen met de achtergronden. Ik kan me niet meer goed voor de geest halen

Coverontwerp van De boemerang van Kirimbir (nr. 272), getekend door Philippe Delzenne

hoe lang dat heeft geduurd. Het is ook al bijna dertig jaar geleden, maar ik heb daar zeker geen half jaar geoefend. Jef heb ik eigenlijk in die periode niet zo heel vaak gezien, hij woonde toen weliswaar in hetzelfde gebouw maar echt vaak kwam hij niet op de studio. Ik heb daar eigenlijk een beetje mijn plan moeten trekken.

Je kreeg dus eigenlijk je opleiding van Hugo?
Van Loock: Dat was vrij summier want er was natuurlijk ook veel werkdruk. Het moest vooruit gaan. Tussendoor moest ik wat figuren leren inkten, met de pen leren werken, dat soort dingen. De periode in de studio was eigenlijk ook niet zo heel lang voor mij, dat heeft ongeveer acht maanden geduurd en toen werd dat daar opgedoekt om belastingtechnische redenen. Vanaf toen ben ik thuis beginnen tekenen.

Was je toen in loondienst of werkte je als zelfstandige?
Van Loock: Ik was toen nog in dienst. En dat bleef een tijdje zo na het opdoeken van de studio. Maar toen vroeg Jef Nys me toch ook of ik niet zelfstandig wou worden. Jommeke had in die tijd een geweldige ecologische voetafdruk. Jef reed eerst naar Hugo in Wommelgem om de platen te brengen die al op voorhand geletterd waren samen met zijn scenarioschetsen die op een apart blad papier stonden. Hugo tekende dan de mannekes op de geletterde platen en dan reed ik naar Hugo of Hugo naar mij zodat ik de decors kon tekenen. Daarna kwam Jef die halen bij mij en dan bracht hij die nog naar de uitgever in Gent.

Was er veel voorsprong op de dagelijkse krantenpublicatie?
Delzenne: Jef was van de categorie "juist op tijd". Dat was ook de periode dat er drie stroken per dag van *Jommeke* verschenen in de krant.
Van Loock: Die werden toen nog niet in kleur gepubliceerd in de krant maar wij moesten wel met ecoline de plekken aanduiden waar een grijs raster moest komen.

Was Jef Nys moeilijk als baas?
Delzenne: Hij wou wel dat het juist was. Het was toch zijn creatie, zijn geesteskind, het is altijd moeilijk om dat door iemand anders te laten tekenen. In het begin moest ik veel opnieuw doen. En als ik dat dan nu zie heb ik de indruk dat ik zelf nog strenger geweest zou zijn. Maar hij zat met een dilemma; het moest heel goed zijn, en daar deed hij ook alles voor, maar het moest ook voortgaan. De dagelijkse productie moest er zijn. Je kan niet blijven alles uitgommen en helemaal opnieuw beginnen. Hij moest dus een aanvaardbare middenweg vinden.

Ondanks dat bleef *Jommeke* toch continu min of meer in dezelfde stijl getekend, in tegenstelling tot bijvoorbeeld *Suske en Wiske* waar je veel gemakkelijker de hand van de verschillende medewerkers in herkent.
Delzenne: Ja? Dat is dan misschien de merite van Jef dat hij toch streng genoeg was, ofwel waren al die tekenaars juist in zijn lijn. Maar hier en daar waren er toch wel een paar albums die grandioos mislukt zijn. Die heeft Jef achteraf ook laten hertekenen.

In het eerder vermelde interview met BSM vertelt Jef Nys dat Gerd Van Loock hem als tekenaar het dichtst benaderd. Heeft hij jou dat ooit persoonlijk verteld? Kregen jullie ook opmerkingen als het goed was?
Delzenne: Ja, hij gaf toch wel complimenten, hoor. Hij schreef dat er altijd bij als hij de platen corrigeerde.
Van Loock: Hij schreef daar punten bij. Tien op tien, of negen op tien of zes op tien. Niet dat hij ons zo ophemelde. Ik heb dat interview ook gelezen maar echt met zoveel woorden heeft hij

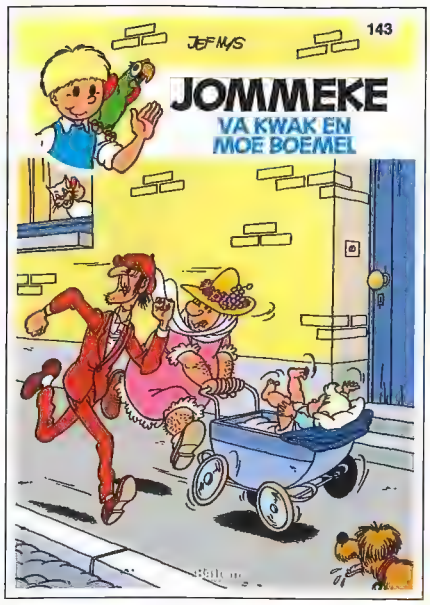

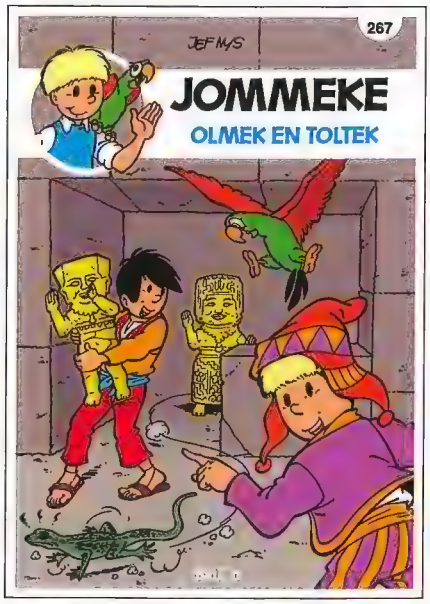

mij dat nooit gezegd.
Delzenne: Hij was wel streng, maar rechtvaardig. Hij wou dat het goed was.
Van Loock: Het was ook aangenaam om iets te kunnen afgeven waar je zelf ook achter kon staan. Het was ook altijd plezant om naar Jef te gaan met je werk. Dat was niet gewoon afgeven, je zat daar toch een paar uur binnen. De laatste jaren bespraken we eerst de platen en dan bleef je twee of drie uur plakken en babbelde je over van alles, dat was leuk. Voor mij was het ook altijd meneer Nys.
Delzenne: Voor mij was het Jef. In mijn eerste jaar was het ook wel meneer Nys, ik weet niet meer wanneer het Jef is geworden. Ik denk toen ik later terugkwam.

Vanaf wanneer begon je dan op je eentje aan albums te werken, Gerd?
Van Loock: Dat is begonnen met het voorstel van *Het Nieuwsblad* om een Jommekskrant te maken, dus dan zou er naast de dagelijkse publicatie in de krant ook één of twee pagina's per week in de Jommekeskrant moeten verschijnen. En Jef vroeg of ik het zag zitten om die extra pagina's te maken, terwijl ik eigenlijk nog nooit echt de personages had getekend. Ik ben er toen moeten invliegen, en het eerste verhaal dat ik helemaal zelf heb getekend was *Va Kwak en ma Boemel* (nr. 143). Ik tekende toen dus voor het eerst ook de figuren in potlood en toen ging ik wel regelmatig naar Jef want hij deed dan voor hoe ik moest inkten. Toen heb ik veel bijgeleerd. Dat was eigenlijk de eerste stap. Maar hij wist dat ik verhalen kon schrijven. Want ik ben wel al eerder beginnen schrijven. Al vrij snel in mijn carrière ben ik verhaaltjes beginnen schrijven die Hugo dan tekende. En nu doe ik alles, schrijven en tekenen.

En wat doe je het liefst?
Van Loock: Het schrijven is natuurlijk de basis, en de tekeningen is uitvoeren wat je bedacht hebt. Als ik een periode te lang tekenen dan verlang ik wel terug naar het schrijven en vice versa. Heb jij dat ook, Philippe?
Delzenne: Neen, ik schrijf ze liever. Ik zou het plezant vinden om ze alleen te schrijven en iemand anders te laten tekenen.

Hoe werken jullie? Wordt het scenario eerst volledig uitgeschreven vooraleer je begint te tekenen?
Van Loock: Ik schrijf het scenario volledig uit, ja.
Delzenne: Ik ook, ja. Maar jij schetst je scenario nog eerst eens uit?
Van Loock: Ja, maar veel minder dan vroeger.
Delzenne: Bij mij is dat gewoon een blad met de teksten op. *(Philippe toont enkele A4's die ingedeeld zijn in kadertjes waarin de uitgeschreven dialogen staan, red)* Dus zonder schetsen, want ik weet toch wat de tekeningen moeten worden. Iedereen heeft zijn eigen manier van schrijven, he. En dit is mijn manier: eenvoudig. Bij mij ligt een scenario ook maar voor 80 procent vast, er kan echt nog van alles veranderen terwijl ik het verhaal aan het uittekenen ben.
Van Loock: Bij mij is dat niet zo, als ik een scenario schrijf, dan steek ik daar veel tijd in en dan schrap ik ook veel maar eens het scenario af is, kom ik daar niet meer aan. Ik verander daar niets meer aan.
Delzenne: Neen? Zelfs in de teksten niet?
Van Loock: Neen, niets. Ik heb er tijdens het schrijven al heel goed over nagedacht, dus dan blijft dat zo.

Vind je het moeilijk om voor kinderen te schrijven?
Delzenne: Nee, ik vind dat heel plezant. Ik schrijf veel liever voor kinderen dan voor volwassenen.
Van Loock: Ik vind dat ook niet moeilijk, neen. Ik denk dat ik het lastiger zou vinden om voor volwassenen te schrijven. Omdat ik toch wel echt in de mindscape en stijl van Jef zit. Ik zou het niet anders kunnen. Ik heb blijkbaar toch wel een beetje dezelfde manier van vertellen. En ik gebruik ook veel minder tekst dan Philippe. Als je van mij een album opendoet dan zie je direct dat er minder tekst is, want ik ga ervan uit dat kinderen niet altijd zo graag lezen omdat ik als kind zo was.

Gerd, ik heb het gevoel dat jij liever verhalen maakt die bestaan uit een hoop grappen rond één basisgegeven. Iets wat Jef Nys ook graag deed, zoals in *Apen in huis*, *Kinderen baas*, *Het verkeerde land* of al die Gobelijn-vindt-iets-uit-waardoor-iedereen-verandert-verhalen.
Van Loock: Ja, ik vind dat wel plezant om te doen, koldereske

toestanden bedenken rond een vast gegeven. Maar ik heb ook wel al van alles gedaan. Als ik nu kijk naar alles wat ik al heb gemaakt dan is dat toch wel behoorlijk afwisselend, heb ik het idee.

Delzenne: Ik heb ook geen voorkeur qua genre. Het is zoals Gerd zegt, omdat er zoveel albums verschijnen is het plezant om te variëren. Nu eens situatiehumor, dan eens alleen spanning en avontuur, ofwel eens iets meer fantasie. Maar als er een verschil is tussen Gerd en mij dan is het dat Gerd vaak vertrekt van bekende situaties of plaatsen terwijl ik dikwijls echt puur fantasie gebruik.

Van Loock: Ik heb misschien minder fantasie (*lacht*).

Dat is misschien ook de sterkte van *Jommeke*, die variatie in verhalen. Wat natuurlijk te wijten is aan de variatie en afwisseling van scenaristen. Bij de meeste andere langlopende reeksen heb je telkens één scenarist die decennia lang de verhalen schrijft.

Delzenne: Nu zijn er bij Jommeke natuurlijk ook maar twee scenaristen meer.

Wat is eigenlijk het moeilijkst om te imiteren, de tekenstijl van Jef of zijn vertelstijl?

Delzenne: Dat is een goeie vraag. De vertelstijl, de thema's, denk ik. Een groot verschil tussen Jef en mij is dat ik veel meer vertel in een verhaal of op een bladzijde dan dat Jef ooit gedaan heeft. Ik wil heel veel in een verhaal steken. Ik kan het niet hebben dat een kind na een kwartier uitgelezen is. Er moet iets inzitten, en bij voorkeur zo veel dat het nog eens opnieuw gelezen wordt. Bij Jef was dat anders. Neem nu *De zeepkoning* (nr. 45), dat is een heel goed verhaal maar het is zo eenvoudig als het groot is, je kan dat in één lijn uitleggen. Het is gewoon een lange achtervolging maar toch vind ik dat een heel goed verhaal. Zo simpel en

Zeg eens, meneer met de tutter, zou ik eindelijk eens mogen vernemen wat gij in uw schild voert, en waarom gij altijd en overal achter mijn hielen zit?
Ja, Jommeke, ik zal u mijn geheim onthullen. Ik behoor feitelijk niet tot dit verhaal, ik ben er voor niks tussen. Maar Jef Nys gebruikte mij alleen maar om hier en daar een leeg hoekske in een tekening te vullen!

echt op de kinderen geschreven. Welk kind wast zich nu graag? Ieder heeft zijn manier van vertellen. Jef kon dikwijls leuke invallen hebben. Ken je de man met de tutter? Uit *De zwarte Bomma* (nr. 7). Die staat altijd ergens in een hoekje, en op het einde vragen ze hem wat hij daar doet en zijn uitleg was dan dat hij lege vakjes moet vullen. Dat is fantastisch.

Wat zijn je lievelingsalbums?

Van Loock: Dan grijp ik toch terug naar mijn kindertijd, naar de albums die ik toen heb gelezen. Die zitten zo in mijn harde schijf. Daarna heb ik dat ook niet meer echt gevolgd of ben ik dat met heel andere ogen gaan bekijken.

Hoe begin je aan een verhaal?

Delzenne: Soms is dat een titel, soms is dat dagenlang wroeten en zoeken naar iets nieuws, want alles is al eens verteld geweest. *Olmek en Toltek* (nr. 267) is bijvoorbeeld opgebouwd rond een idee dat al lang in mijn hoofd zat. Ik wou een verhaal vertellen rond de reis van een briefje van 20 euro. Wat maakt dat allemaal mee? Dat gaat namelijk heel de wereld rond. Jommeke en zijn vrienden kopen iets, en dan moeten ze dat briefje volgen, en als dat briefje dan weer doorgegeven wordt blijven ze dat briefje volgen. Dat levert zo een aantal kleine verhaaltjes op tot ze bij

Dat is het! DAT wordt ons avontuur! Dit briefje hoort bij ons, wij zijn de reizigers van 20 euro!
Luister, we merken het briefje met een kruisje zodat we het nooit verliezen! Dan kopen we er iets mee.
We vertellen ons idee aan de persoon aan wie we dit briefje geven. We vragen of we bij hem of haar mogen blijven...
Tot hij of zij het briefje weer doorgeeft aan iemand anders, samen met ons dus!
Fantastisch idee !!!
Wie weet waarheen dit toverbriefje ons voert!
Kom, naar huis. Deze kleren in de kast hangen, want mijn moeder heeft er weken aan gewerkt!
Joepie! Het wordt spannend!

Fragment uit Olmek en Toltek

iemand komen waar ze uiteindelijk de rest van het album mee vullen. En op het einde gaat dat briefje dan terug naar Zonnedorp en vindt Anatool dat dan. En hij denk dan dat het zijn geluksdag is.

Het is al heel lang geleden dat er nog eens verhalen zijn verschenen waarin Gobelijn iets uitvindt waardoor iedereen in Zonnedorp verandert. Is dat koudwatervrees of is dat omdat je denk dat daar toch niets nieuws meer mee te doen valt?
Delzenne: Ja, dat zijn populaire verhalen. Maar er is zo een periode geweest dat het allemaal veel te waarachtig moest zijn. Het moest allemaal echt kunnen. Je moest het als kind bij wijze van spreken kunnen naspelen in de tuin. Jef is toen een beetje van de magie en fantasie van de eerste albums weggegaan.
Van Loock: Wat bijvoorbeeld anders moest was mijn einde van *Operatie Bonsai* (nr. 219) waarin Jommeke verkleind wordt. Het moest een droom worden terwijl mijn oorspronkelijk einde gewoon beter was. Maar ik heb daar niet te moeilijk over gedaan.
Delzenne: Terwijl dat einde eigenlijk afbreuk doet aan heel het verhaal, aan het origineel scenario. Terwijl je zit met een professor die alles kan uitvinden.

Heeft Jef Nys ooit meegeschreven aan jullie scenario's?
Delzenne: Bij mij heeft hij misschien wel eens wat aanpassingen gemaakt. Een grap die hij niet goed vond of zo, maar echt ingrijpen in het verloop van een scenario deed hij niet.
Van Loock: Ik heb eigenlijk altijd carte-blanche gekregen. Er is eens, helemaal in het begin dat ik voor Jef werkte, een periode geweest dat hij serieus ziek was en niet in staat was om een scenario aan te leveren en ik had toen juist een korte inhoud geschreven en hij zei me "schrijf dat maar uit en breng dat maar ineens naar Hugo" en dat verhaal was al volledig getekend voor het terug naar Jef ging. Dat was wel een blijk van vertrouwen natuurlijk.

Als je vroeger als tekenaar een scenario kreeg, wist je dan van wie dat was?
Delzenne: Ik kreeg enkel scenario's van Jef.

Er waren naast hem andere scenaristen en ideeënleveranciers actief. Ben je zeker dat die scenario's enkel van Jef waren?
Delzenne: Eigenlijk niet, neen. Ik wist dat niet en hij zei dat ook nooit. In mijn periode op de studio kreeg ik geschetste scenario's van Jef, maar hij zei nooit dat hij dat verhaal niet zelf geschreven had. Hij zei niet met wie hij contact had en wie de scenarist was van welk verhaal. Dat hebben wij nooit geweten, en we vroegen er ook nooit naar. De enige mensen waarmee ik contact had waren Eric en Hugo op de studio en daarna niets meer. Ik ken uiteraard Edwin Wouters en Jan Ruysberg (respectievelijk tekenaar en scenarist, zie BSM nr. 200, red.), maar ook daar had ik geen contact mee.

Op een gegeven moment ging je dus weg bij Jef Nys, Philippe. Waarom?
Delzenne: Omdat ik mijn horizon wilde verbreden (*lacht*). Ik wilde iets anders doen. En hoe ben ik dan bij de smurfen terecht gekomen? Ik moet het adres van Peyo te weten gekomen zijn, heb gewoon mijn kaft gepakt en ben naar Ukkel gegaan. Ik belde dus met mijn tekeningen aan de deur. De poetsvrouw deed open. Die zei dat Peyo inderdaad daar woonde, maar dat ik wat verder bij de studio moest zijn. Ik belde dus bij de studio aan, in de Avenue Brugman in Ukkel maar ik mocht niet binnen, want ik had geen afspraak. Toen ben ik terug naar huis gegaan, heb een afspraak gemaakt en ben een paar dagen later teruggekeerd. Toen had ik een gesprek met Thierry, de zoon van Peyo, die dan zijn studio begon.

Leefde Peyo toen nog?
Delzenne: Jaja, hij is in '92 gestorven. En ik was waarschijnlijk net op het juiste moment daar, en had het geluk dat mijn stijl aanleunde bij de smurfen want ik mocht direct beginnen. Er zaten daar toen een aantal tekenaars. Niet Wasterlain en Walthéry, maar de andere garde, jonge tekenaars waarvan er nu nog steeds een paar zitten. En dat was opnieuw hetzelfde; oefenen, oefenen, oefenen. Maar ik had er goesting in, het was iets nieuws, het was iets speciaals. *Jommeke* was Vlaanderen maar de Smurfen was internationaal, dat was groot. Ik heb toen de start van het Franstalige maandblad *Schtroumpf!* meegemaakt.

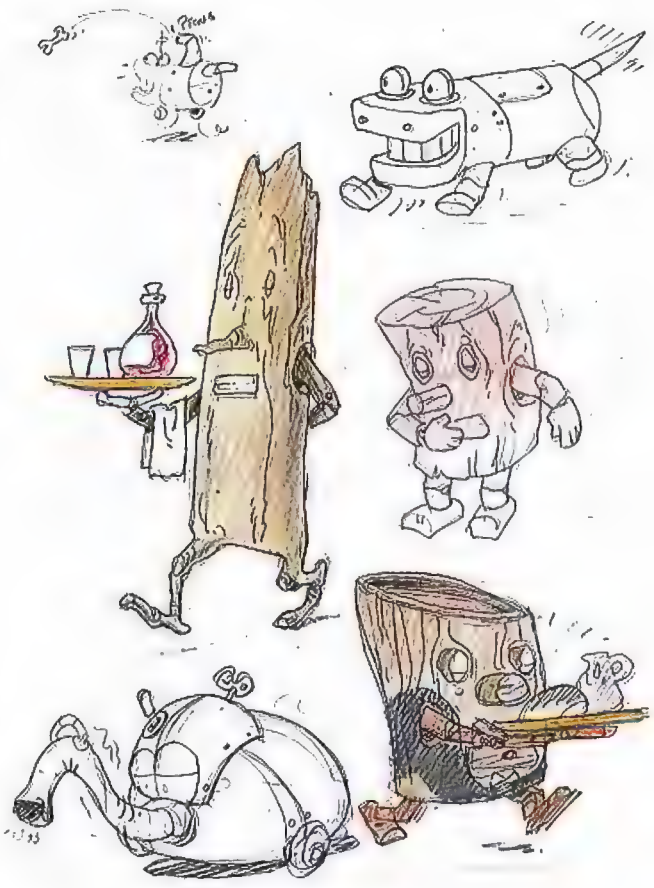

Ontwerpschetsen voor Alles smurft vanzelf

Heb je naast de vele kort verhaaltjes voor het maandblad *Schtroumpf!* ooit meegewerkt aan albums uit de reguliere reeks?
Delzenne: Ja, ik heb het album *Alles smurft vanzelf* geschreven, met die robotjes. Iemand anders heeft het uitgetekend omdat ik toen alweer terug bezig was voor Jef en geen tijd meer had. Dat was wel leuk om te doen.

Je tekende ook veel van de strookgags die voornamelijk bestemd waren voor de Amerikaanse krantenmarkt?
Delzenne: Enorm veel gags, en heel veel verhaaltjes van vier of acht pagina, soms door mij geschreven, maar meestal op scenario van Wasterlain. Kijk, je zal hier van smullen. *(Philippe toont vol enthousiasme een stapel scenario's, red)* Het werk dat die gast erin stak, dat is ongelofelijk. Dat was volledig uitgeschetst en ingekleurd. Ik moest dat toen deftig uittekenen, maar ik kreeg dat nooit beter. Die scenario's zijn gekriebel, maar toch leven die smurfkes. Het straffe was, ik kreeg dus geschetste scenario's, maar ook nog eens acht pagina's verklarende tekst er bij. Dat was bijna een roman. Hij beschreef dan wat hier op een pagina in beeld gebeurde in twee met de hand volgeschreven bladzijden terwijl de tekeningen meer dan duidelijk genoeg zijn. En dat waren niet de dialogen, die staan apart, opnieuw vier à acht bladzijden. Ik kreeg dus zo'n stapel papier voor een kortverhaal van vier pagina's. En dikwijls stond dan hier vanonder naast de koffievlekken en wijnvlekken "Ik ben uitgeput, het is vier uur in de ochtend, ik ga slapen". Dat is iemand die een kraan openzet, en dat stroomt daar allemaal uit. Je moet je dus niet vragen hoe gebeten die gast was. En dat heeft Peyo altijd gezegd: diegene die de smurfen het beste begreep en de beste scenario's maakte, dat was Wasterlain. Tekentechnisch was die wat minder, dan was Walthéry, Derib of Desorger beter, maar qua fantasie was die onnavolgbaar, echt. Pff! En kijk hier, onderaan die uitgeschreven pagina's stond er "Te lezen!". Je moest als tekenaar niet denken dat je dat allemaal niet moest lezen (*lacht*). Zo heb ik er echt 50 of 60 getekend. En dat was een plezante periode, bij Peyo.

Toch ben je uiteindelijk weggegaan bij Peyo.
Delzenne: Ja, dat was een geluk bij een ongeluk. Eind vorige eeuw belde Jef mij op met de vraag of ik niet terug voor hem wilde werken. Hij wilde toen verschillende albums laten hertekenen in de huidige stijl. Op dat moment was het tijdschrift *Schtroumpf!* wegens tegenvallende verkoopcijfers aan het uitbollen. Ik dacht dat ik misschien zonder werk zou vallen, dus heb ik dat aanbod van Jef aangenomen. En zo ben ik stilletjes aan terug voor Jef beginnen werken.

Je werkte toen nog een tijdje zowel voor Peyo als voor Nys?
Delzenne: Ja, uit die periode dateert het album *Alles smurft vanzelf*. Uiteindelijk is mijn werk voor Peyo gestopt en werkte ik volledig voor Jef. Door het hertekenen kon ik terug in Jefs stijl geraken en de personages in mijn vingers krijgen zonder mij te moeten bezig houden met het uitvinden van een nieuw verhaal. Nadat ik een vijftal albums heb hertekend, stelde ik *Holeman* (nr. 214) voor als scenario en hij vond dat goed. Ik heb dat uitgeschreven en Gerd heeft dat getekend. Mijn eerste album dat ik volledig zelf schreef en tekende was *De Komkommerprinses* (nr. 223), rond 2000.

Uitgebreid uitgewerkt Smurfenscenario door Wasterlain

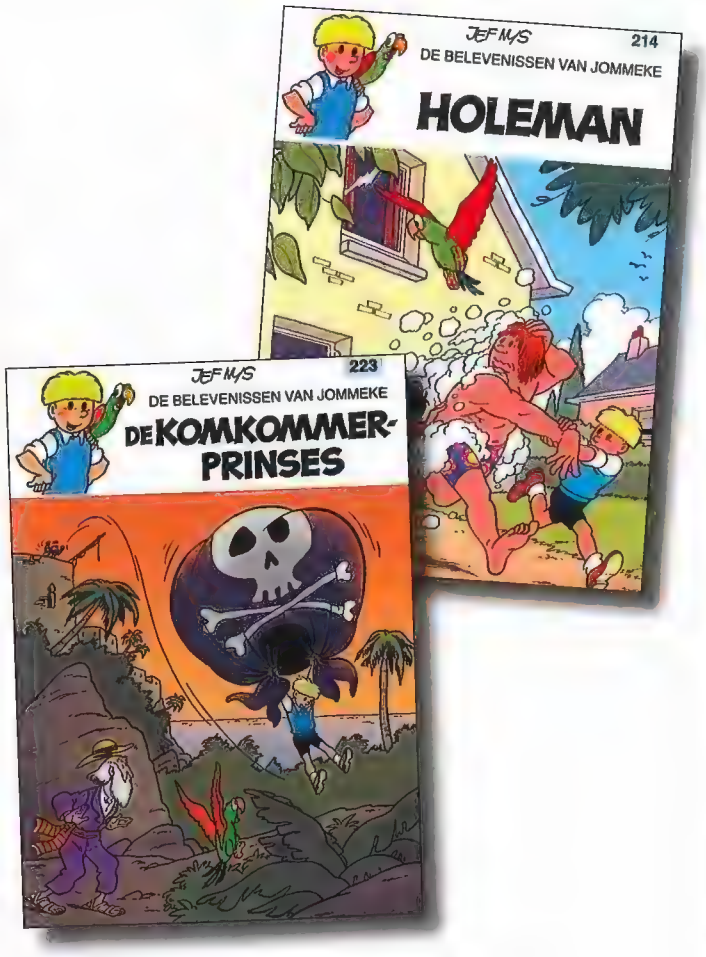

't Is maar te hopen dat die dekselse professor mijn edel reukorgaan tot zijn normale lengte kan terugbrengen!
Wees gerust, vader, als professor Gobelijn neuzen kan laten groeien kan hij ze ook doen krimpen!
DRIIING
Wel wel, Jommeke met een geheimzinnige parapluverkoper! Blijf maar wat buiten staan, ik bedoel... kom toch binnen!
15
Zeg, professortje van niks! Hier! Kijk wat je hebt uitgericht met mijn neus! Een halve meter worst!
?!
76
Dat neusgroeimiddel was een dosis voor een dinosaurus, zeker!
Die neus staat je zeer goed, meneer Teofiel...
?

Uit Neuzen bij de vleet: vanaf strook 76 hertekend door Philippe Delzenne

Heb je ooit albums hertekend, Gerd?
Van Loock: Ja, en ik ben eerlijk gezegd niet zo gelukkig met het resultaat. Ik heb bijvoorbeeld een stuk van *Purperen pillen* hertekend. De eerste pagina's, met die sint. En *Het hemelhuis*, maar daar ben ik ook niet content van. En later *Diamanten in de zoo*.
Delzenne: Daar heb ik ook een stukje van getekend.
Van Loock: Daarvoor heb ik ook het scenario nog wat moeten aanpassen omdat het origineel scenario zich afspeelt tijdens de nacht. Dat was een volledig album in het donker en dat is niet goed. Ik heb dat dus moeten aanpassen en heb ook nog wat extra bladzijden aan het verhaal toegevoegd.
Delzenne: Bij *De Kuko-eieren* heb ik dat ook moeten doen. En bij *In pimpeltjesland* heeft Jef zelf voor extra scenario gezorgd. Die albums waren veel korter dan we ondertussen gewoon zijn.

En welke vind je nu beter, de hertekende of de originele versies?
Delzenne: Van *Anakwaboe* is de hertekende beter. En van *De fwietmachine* duidelijk ook. Maar van andere verhalen die oorspronkelijk door Jef waren getekend, is het origineel natuurlijk beter. Maar het was nu eenmaal Jefs wil, hij zag die oude tekeningen niet meer zitten. En dat was een goeie leerschool, zo'n album hertekenen. Ik heb ook *Neuzen bij de vleet* gedeeltelijk hertekend, en omdat dat een vrij kort verhaal was ook gedeeltelijk herschreven. De eerste helft zijn nog de tekeningen van Jef. En dat is goed, hé.
Van Loock: En dat zijn dan albums die je als kind ook hebt gelezen natuurlijk. Dat beeld zit toch in je hoofd en ik vond ook helemaal niets verkeerd aan die tekeningen.

Sommige van die albums zijn hertekend omdat er voorwerpen in voorkwamen die kinderen vandaag niet meer herkennen. In *De koningin van Onderland* werd een bandopnemer vervangen door een draagbare dubbeldek-cassettespeler. Iets wat ondertussen ook alweer compleet verouderd is.
Van Loock: Zo kan je alles blijven hertekenen. Vroeger was een telefoon ook altijd met een draad. Ik ben toch blij dat die gekrulde draad niet meer getekend moet worden. Het heeft qua scenario ook meer mogelijkheden natuurlijk, die digitale evolutie en technische vooruitgang.

iPads en dergelijke, wordt dat gebruikt in *Jommeke*?
Delzenne: Ik heb dat er nog niet ingebracht, maar dat zal dan misschien aan mij liggen. Gerd heeft recent bijvoorbeeld een soort Googlebril gebruikt.

Het interieur van het Jommekeshuis kan je tegenwoordig moeilijk hedendaags noemen, integendeel zelfs.
Delzenne: Neen, maar dat is zoals met de kleren van Jommeke. Dat is een debardeurke en een kort broekske, dat zal nooit veranderen, je zal hem nooit zien rondlopen in moderne kledij. Tenzij het om te verkleden is. Hetzelfde met dat huis ook. Dat zijn meubeltjes uit de jaren 60, zoiets verandert niet vlug. Tenzij het scenario dat vraagt.

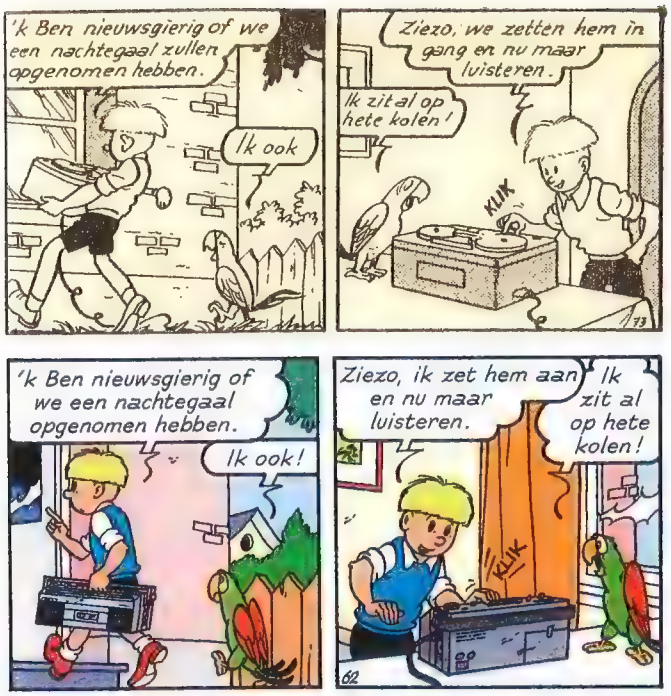
'k Ben nieuwsgierig of we een nachtegaal zullen opgenomen hebben.
Ik ook
Ziezo, we zetten hem in gang en nu maar luisteren.
Ik zit al op hete kolen!
KLIK
73
'k Ben nieuwsgierig of we een nachtegaal opgenomen hebben.
Ik ook!
Ziezo, ik zet hem aan en nu maar luisteren.
Ik zit al op hete kolen!
KLIK
62

De wereld van Jommeke werd in de hertekende versie gemoderniseerd, maar is ondertussen alweer verouderd

Ik heb toch de indruk dat er in de albums uit de jaren '90 modernere, strakkere meubels getekend werden.
Delzenne: Ja, maar Teofiel en Marie kopen af en toe weer eens iets anders (*lacht*).

Kijken jullie eigenlijk naar elkaars albums om te kijken of jullie hetzelfde interieur tekenen?
Van Loock: Neen, dat klopt niet en varieert zelfs per album.
Delzenne: Van Gobelijns huis bestaan weliswaar uitgewerkte plannen, maar van het huis van Jommeke bestaat niets. Jef was ook een technisch tekenaar, hij heeft indertijd zeer gedetailleerde plannen van het huis van Gobelijn gemaakt, met de gevels, de grondplannen en interieurzichten. Zijn vliegende bol heeft hij ook zo uitgetekend, maar dat is nu dankzij Gerd achterhaald.
Van Loock: Ja, ik heb de vliegende bol en De Plank van Jan Haring in Google Sketchup uitgewerkt. Dat is zalig, Sketchup. Ik ben daar ondertussen vrij handig in geworden en gebruik dat voor alles. Ik vind dat echt het ei van Columbus.
Delzenne: Ja, die vliegende bol, dat is fantastisch gedaan. Vroeger had die bol allerlei vormen en was dat nooit hetzelfde. Nu kan je dat langs alle kanten tekenen, en het klopt altijd. Ed, een goeie vriend van me heeft het kasteel van Onderland helemaal digitaal uitgewerkt. Ik kan dat nu van gelijk welke kant bekijken. Vroeger was dat behelpen. Je vroeg je af hoe bijvoorbeeld dat schip van Jan Haring er langs boven uitziet, en je tekende dat dan uiteindelijk niet omdat dat te moeilijk was. Kijk, je moet zo duidelijk mogelijk een verhaal vertellen en al de tools die je kan gebruiken, moet je gebruiken! Iets als Sketchup maakt het gemakkelijker. Er komt in het verhaal waaraan ik momenteel werk een banaan-auto, wel, diezelfde vriend van me heeft dat in Sketchup uitgewerkt en nu kan ik dat langs alle kanten bekijken en gewoon overtekenen zonder dat ik moet zitten zoeken hoe dat nu precies in elkaar zit.
Van Loock: Ik denk dat Hergé ook zo zou gewerkt hebben.

De Plank van Jan Haring in SketchUp

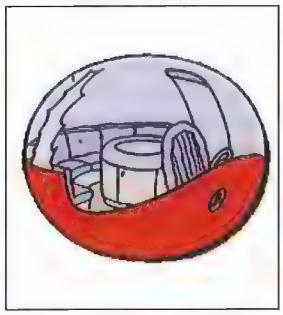

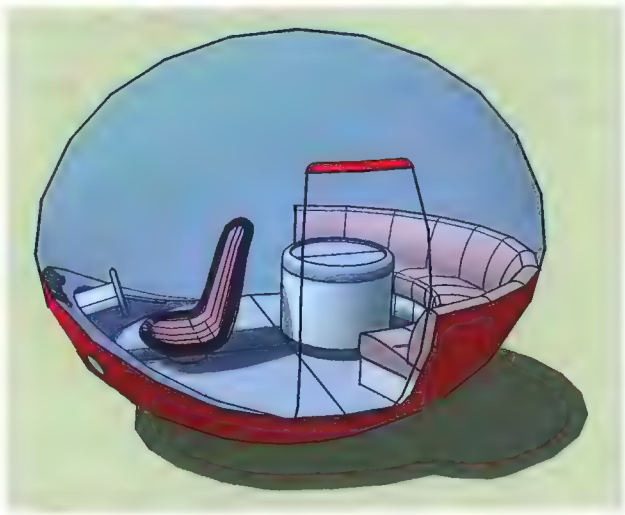

De vliegende bol in SketchUp

Zijn er zo nog moderne hulpmiddelen die jullie gebruiken?
Van Loock: Wat ik veel doe is mezelf fotograferen in moeilijke houdingen en dat gebruiken als basis. Ik heb zo'n compacte camera met een grote display vanachter en dan teken ik dat gewoon over.
Delzenne: Ik doe dat niet. Als ik een moeilijke houding moet tekenen dan tik ik dat in op Google. "Vrouw draagt kind" bijvoorbeeld en dan heb je massa's foto's van kind-dragende vrouwen en als er iets tussen zit dat ik goed vind, dan kopieer ik

dat op de lichtbak of op een kalk en je maakt er een andere madam van of Anatool of wie dan ook. Nu gebruiken we Google, vroeger waren dat naslagwerken. Mijn kast staat er nog steeds vol mee. Kijk, al die kastelen hier in dit verhaal (Philippe wijst naar de pagina's die op zijn bureau liggen, red.) zijn overgetekend van foto's, zodat het reëel aanvoelt.

De meeste lezers hebben niet het gevoel dat er in Jommeke veel documentatie zit.
Delzenne: De laatste tijd wel hoor. Gerds verhaal van Londen (*De recordjagers*, red.), daar zit je toch wel in Londen hoor.
Van Loock: Ja, maar dat is ook een beetje het verschil tussen Philippe en mij. Ik ent toch wel vaker verhalen op bestaande dingen.
Delzenne: Maar neem nu bijvoorbeeld *Olmek en Toltek*, dat speelt zich af in Mexico. Ik probeer daar toch wel bepaalde dingen in te steken die het gevoel geven dat je daar ook effectief bent. En ik moet daar niet meer voor op reis gaan. Er is zoveel materiaal beschikbaar. Zo'n Peruaans decor, dat verzin je niet zomaar. Hier wou ik bijvoorbeeld een verhaal in de sneeuw maken omdat ik dan eens wat minder decors moet tekenen, maar uiteindelijk ben je toch weer bezig met dat allemaal uit te werken. Je moet als lezer voelen dat iets zich afspeelt op de zuidpool of in Peru. En zelfs aan deze scene in de mistige wateren van de zuidpool ben ik lang bezig geweest. Gewoon, omdat dat een ijsschots moet zijn, en geen kriebel. Ik teken niet graag auto's, in mijn strips ga je die niet vaak tegenkomen. Dat is het voordeel van zelf scenario's te schrijven, je kan auto's of fietsen vermijden, maar als ik er eens een moet tekenen dan documenteer ik dat goed en ga ik dat niet uit mijn hoofd tekenen.
Maar dat jij je auto's helemaal anders tekent dan Jef Nys, dat stoort je niet?
Delzenne: Er mag een evolutie in zitten, he. Waarom niet?
Ik zie dat je eerst de personages tekent, volledig uitwerkt en inkt en pas daarna het decor toevoegt.
Delzenne: Dat doe ik vooral als het decor miniem is, als ik weet wat er komt. Bij uitgebreidere decors schets ik natuurlijk eerst wel iets.

Is het niet moeilijk om altijd in diezelfde stijl te blijven tekenen?
Delzenne: Eens dat je beantwoordt aan hoe die lijn loopt, hoe een figuur ineenzit is dat niet meer zo moeilijk. Op termijn wordt het steeds gemakkelijker, je wordt het gewoon. Je weet hoe zo'n figuurtje werkt, hoe het ineenzit. Het is geen bloed, zweet en tranen meer om Jommeke te tekenen.
Van Loock: Ik was een onbeschreven blad toen ik aan Jommeke begon, ik heb zelf geen eigen stijl, ik ben meteen Jef Nys beginnen te kopiëren en dat is nu een stuk van mezelf geworden. Alhoewel ik denk dat ik ook wel realistisch zou kunnen tekenen. Ik ben altijd goed geweest in waarnemingstekenen. Dat was nooit een probleem. Maar ik doe dat veel te weinig.

Normaal gezien maakt een tekenaar als hij in zijn eigen stijl tekent een evolutie door.
Delzenne: Ja, bij mij ook. Ik vond altijd dat ik geen eigen stijl heb. Maar door het lang te doen krijg je sowieso een eigen stijl. Zoals Gerd zijn Jommekes heeft, of Hugo zijn Jommekes heeft. Of Edwin, of Luc Morjaeu. *Het zeemeerdinges* (nr.231), dat was het laatste wat hij heeft gemaakt. Je ziet dat verschil goed hoor. Of zie jij dat niet?

Er zijn hier en daar wel wat verschillen te zien, maar het probleem is dat je als lezer niet weet wat van wie is, en dat je niet kan refereren met de andere. Is het niet moeilijk om ervoor te zorgen dat al die Jommekes niet teveel van elkaar verschillen op den duur?
Delzenne: Maar nee, want je moet toch altijd terugkeren naar die vaststaande stijl. Kijk, een duidelijk voorbeeld van het verschil tussen Gerd en mij is dat Gerds pagina's minder volgetekend zijn.
Van Loock: Ik hou het liever simpel omdat het toch voor kinderen is.

Als je nu een nieuwe tekenaar zou moeten opleiden, welke stijl zou dan aangeleerd moeten worden? Jommeke van Jef Nys, zoals in de eerste 50 à 60 albums, of Jommeke zoals Hugo De Sterck die dertig jaar lang tekende, of Jommeke zo-

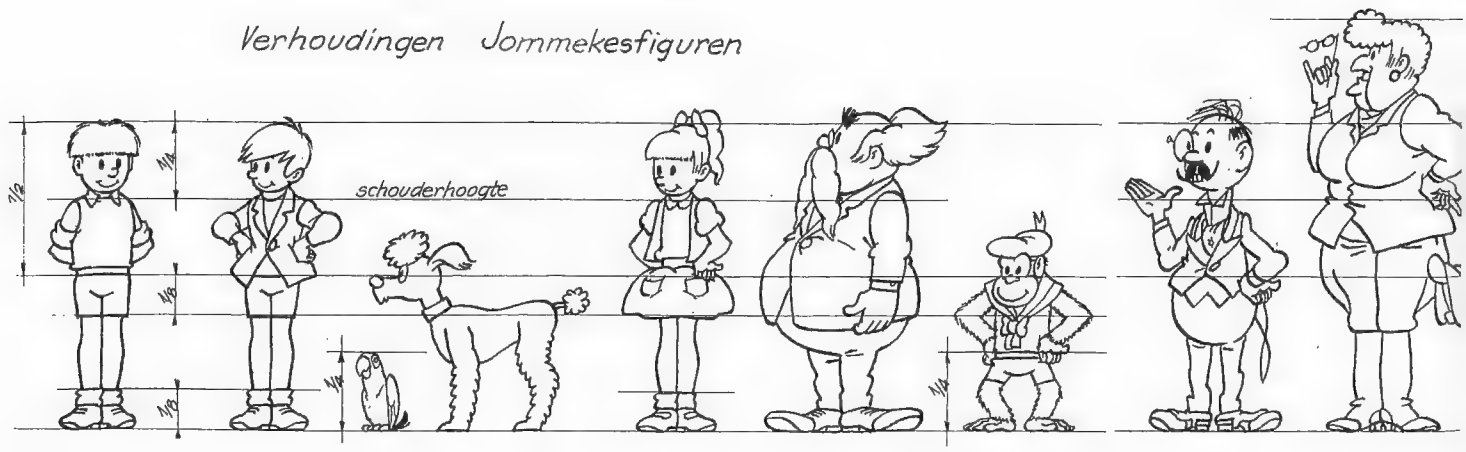

als het nu getekend wordt?
Van Loock: Voor mij is de periode van *De Grasmobiel* (nr. 65), het klassieke Jommeke.

De beginperiode van Hugo De Sterck dus?
Van Loock: Mja, inderdaad, een vroege Hugo. Hugo was wel een krak, hoor. Ik heb altijd veel bewondering voor hem gehad. Die had een heel typische manier om te tekenen. Bij Jef ging dat heel ontspannen, bij Hugo waren dat echte tijgersprongen, die zat klaar en dan hup, hup, hup zette hij zijn
lijnen erop in korte bewegingen. Er zat heel veel spanning achter en als hij er dan naast zat, wat ook wel eens gebeurde, dan kon die zo vloeken dat het door heel de studio knalde. Als beginnende tekenaar was dat voor mij wel frustrerend omdat je denkt "die vindt zijn eigen tekeningen al zo slecht, wat vindt die dan wel niet van mijn tekeningen?". Maar ik heb met Hugo wel goed samengewerkt.

Schreef hij ook zelf scenario's?
Van Loock: Neen.
Delzenne: Bij Hugo waren zijn figuren structureel ook altijd perfect in orde. Het was misschien niet 100 procent de Jef Nys-stijl, maar zijn hoofdjes, dat ronde van dat gezicht, dat was altijd juist.

Wie inktte dat dan?
Van Loock: Hugo zelf. Toen ik voor hem werkte, heeft hij altijd de personages geïnkt en wij deden de decors.

En jij bent voor Hugo blijven werkten tot hij ermee stopte?
Van Loock: Ja. Toen ik dus voor die Jommekeskrant ben beginnen werken maakte ik mijn eigen verhalen maar werkte ik ook nog mee aan de albums van Hugo. Dat liep allemaal door elkaar. Er was geen duidelijke lijn.

Heb je ook nog samengewerkt met Luc Morjaeu?
Van Loock: Neen, Luc werkte samen met Hugo.
Delzenne: Nieuwe tekenaars zouden in ieder geval ook dit moeten krijgen...
(Philippe toont een hele stapel schetsen van Nys: tekeningen met daarop de verhoudingen van de personages ten opzicht van elkaar, schetsen waarop te zien is hoe de personages in elkaar zitten, waarop gelet moet worden bij het inkten, hoe de neus van bijvoorbeeld Anatool getekend moet worden, hoeveel golven er in het haar van Gobelijn zitten (3!)...)

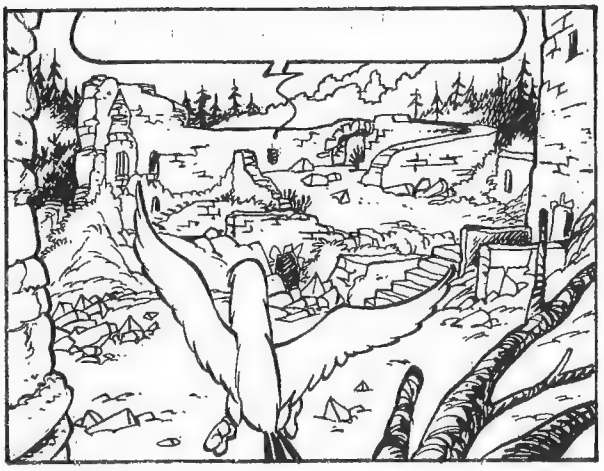

Een typisch Delzenne-decor

Nu Nys er niet meer is, wie doet er de kwaliteitscontrole? De erven? De uitgeverij?
Delzenne: Nee, wij zelf.

Ook voor de scenario's?
Delzenne: Nee, dat is iets anders. Wij moeten een korte synopsis voorleggen. Eerst gaat dat naar de erven en als die hun oordeel hebben gevormd gaat het naar Alexis Dragonetti van de uitgeverij. Maar meestal wordt dat wel goedgekeurd. Gerd en ik weten ondertussen ook wel wat er wordt verwacht van de *Jommeke*-scenario's. En wij hebben niet de behoefte om daar iets anders van te maken.

Bij uitgeverijen en tijdschriftredacties merk je dat er vaak een mening wordt gegeven over de scenario's, maar nooit over de tekeningen.
Delzenne: Er moet iemand zijn die dat kan, die die kunde heeft om te beoordelen over de tekeningen in de stijl van Jef. We zijn onze eigen criticasters.

Is er testamentair vastgelegd wat wel of niet mag in *Jommeke*?
Delzenne: Ja, maar we hebben daar geen testament voor nodig. Gerd en ik weten dat door jarenlang met Jef gewerkt te hebben. We weten hoe hij denkt, hoe hij zijn figuren laat spreken, we weten wat hij betracht met Jommeke. Gerd en ik weten dus wat

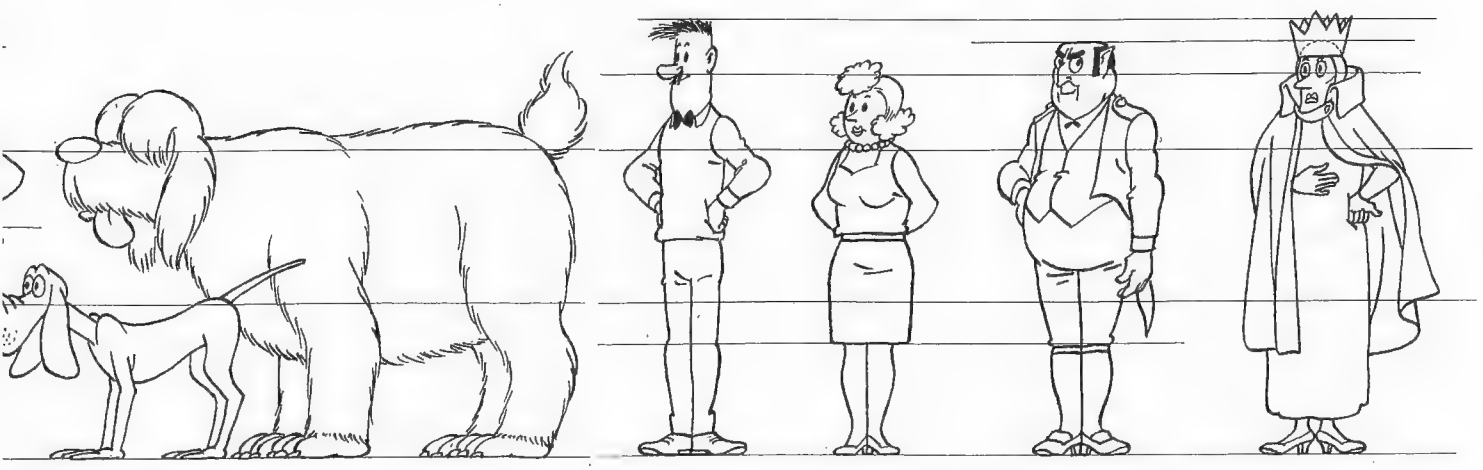

er wordt verwacht en wij hebben niet de behoefte om daar iets anders van te maken. Als wij er niet meer zijn, wordt het al iets moeilijker om tekenaars of scenaristen te vinden die in die stijl en in die sfeer werken.

Hoeveel albums maak je op een jaar?
Delzenne: Drie. Dat is veel. Zeker een halve pagina per dag. Het moet wel. Je mag daar geen schrik van hebben. Het moet vooruit gaan. Je hebt natuurlijk wel de routine, je weet wel waar je lijn heen gaat, maar af en toe zit je toch eens te vloeken op je slechte inkt, je slechte pen of je slecht papier dat bolt. Vroeger moesten we onze pennen aanslijpen zoals Jef dat ook deed om dan dé juiste lijn te hebben, maar ik vind dat je je goesting mag doen, als je er maar geraakt. Hugo tekende links vroeger en die heeft rechts leren tekenen voor Jef. Doe dat maar eens! Dat is inzet, en hij heeft dat enorm goed gedaan. Weet je wanneer ik het productiefst ben? Als ik niet aan een bureau zit. Als ik bijvoorbeeld ergens heen moet, neem ik gewoon een kaft mee en als het te lang duurt dan teken ik zelfs in de auto of in een café. En dat gaat daar vlotter. Ook nadenken op een scenario gaat vlotter als je onderweg bent op de fiets of met de auto. Als ik in beweging ben, werkt dat beter dan dat ik hier op mijn bureau alleen zit.
Van Loock: Ja, het kan soms frustrerend zijn om achter een wit blad te zitten en dat het niet komt.

Gebeurt dat vaak?
Van Loock: Eens ik een synopsis en een korte inhoud heb dan lukt het wel, maar een verhaal verzinnen vind ik niet altijd even evident. Na 270 albums wordt dat al wat moeilijker. Zelfs heb ik al een kleine dertigtal verhalen geschreven. Twee per jaar, minder als Philippe dus.

Is dat omdat Philippe vlugger werkt?
Delzenne: Ik werk misschien niet vlugger maar wel iedere dag.
Van Loock: Ik heb altijd periodes tussen twee verhalen waar ik moet nadenken over een nieuw verhaal terwijl dat bij Philippe op elkaar aansluit. Ik kan ook absoluut niet aan twee verhalen terzelfdertijd werken. Eerst moet het ene af zijn en dan pas kan ik terug van nul aan iets nieuws beginnen. Soms valt een goed idee ineens in mijn schoot, maar dat kan evengoed een tijdje duren.

Je hebt geen map liggen met ideeën voor volgende verhalen?
Van Loock: Neen, ik vrees dat ik echt moet wachten op een volgend idee. Bij mij zitten er wel wat hiaten tussen twee verhalen.
Delzenne: Bij mij niet, als ik een idee heb, schrijf ik dat op. En in de helft van een lopend verhaal begin ik al te denken aan de synopsis voor het volgend verhaal. Zodat ik meteen kan beginnen aan het volgende als het ene stopt.

Wat vinden jullie van het zogezegde seksisme in *Jommeke*?
Delzenne: Ja, ik let er wel op dat ik de Miekes niet in de rol steek van de vrouw aan de haard. Ik probeer ze toch meer een rol te geven die meer overeenkomt met de meisjes van tegenwoordig.
Van Loock: Ja, maar er zijn toch altijd wel heel wat sterke vrouwen geweest zoals barones van Stiepelteen, Madam Pepermunt, Tita Telajora, Perlefinneke... Ik zou ook wel eens een mooi verhaal willen maken met de Miekes die eens hun manneke staan, maar ik moet nog een goeie invalshoek vinden. Ik heb ook van nature de neiging om meer iets rond de jongens te doen.
Delzenne: Weet je welk verhaal ik ook heel goed vond? *De supervrouw* (nr. 94). Door wie dat is geschreven weet ik niet, maar dat vind ik een heel sterk verhaal. Dat is een verhaal met een vrouw in de hoofdrol die haar mannetje staat. Maar dan echt tot het extreme. En dat einde, dat is subliem. Dat Theofiel, die niet meer tegen zijn vrouw kan, de heremiet in een grot gaat spelen.
Van Loock: Ik denk wel dat dat een verhaal van Jef is. Daar komen hilarische grappen in.

Zijn er personages waarmee je echt niets kan aanvangen? Of personages waar je heel graag mee werkt?
Delzenne: Iedereen heeft wel een voorkeur. Kwak en Boemel vind ik fantastisch.

Van Loock: Die indianen heb ik ook altijd heel plezant gevonden. Die Dikke Springmuis en zo. Maar kinderen zijn dus absoluut niet meer bezig met cowboys en indianen.
Delzenne: Dat is misschien het voordeel van de reeks dat er veel figuren zijn die we kunnen hergebruiken. We moeten niet iedere keer iets uitvinden. Ik doe dat niet vaak, een nieuw personage creëren. Zo eens een gekke professor of zo maar het is plezanter voor het publiek om figuren van vroegere verhalen terug te zien. Je moet ze natuurlijk in een goeie setting zetten.
Van Loock: Wat ook onderschat wordt is de rol van de dieren. Die papegaai die praat, die hond, die aap, dat zijn heel populaire figuren. Bij signeersessies wordt er dikwijls om Choco gevraagd.

Nochtans doet die niet zo vaak meer mee in de verhalen.
Delzenne: Neen, een goeie hoofdrol voor Choco is ook weer zoiets dat in de schuif ligt. Dat is wel al eens gebeurd in *Lieve Choco* (nr.39), maar

Rechts:
Schetsen voor
Tom Poes-wenskaarten
door Philippe Delzenne

Onder:
Proeftekening
voor Toonder
door Delzenne

met een hoofdrol als in *Choco ontvoerd* (nr. 72), waar hij in heel het boekje niet meespeelt, ben je natuurlijk niets.

Krijgen jullie reacties van lezers?
Delzenne: Fanmail, af en toe, maar er is wel "Jommeke Digitaal", een site van Ed Solie waar kinderen af en toe iets schrijven. Op de boekenbeurs staan ze wel in bewondering voor diegene die Jommeke tekent.
Van Loock: Ik vind het wel een verschil of je voor kinderen signeert of voor volwassenen. De kinderen appreciëren je werk veel meer. Dat heeft wel een zekere voldoening. Op dat moment ben je voor die kinderen echt aan het toveren. Maar signeren, ik doe dat eigenlijk niet graag. Ik weet niet hoe dat komt.

Wat denk je dat de toekomst zal brengen voor *Jommeke*?
Delzenne: Het is in stevige handen bij Ballon. Ze zijn bezig met allerlei projecten. Als dat er komt is dat goed, komt dat er niet, is dat niet erg. *Jommeke* zal wel niet zo vlug kapot te krijgen zijn. Dat is echt Vlaams erfgoed, he. De verkoopcijfers zijn nog steeds prima. We staan mooi in de top drie.
Van Loock: Er is wel een evolutie dat er qua marketing strategisch wordt nagedacht en dat ze dan bijvoorbeeld in samenspraak met de provincie een album maken.
Delzenne: Dat brengt variatie. *Storm aan zee* (nr. 259) was zoiets, en het kortverhaal waaraan ik nu werk ook. Dat draait rond meneer Konijn, de mascotte van Q-music. Het is een project voor een goed doel. Alle inkomsten worden afgestaan aan Kindergeluk.

Jommeke wordt wel vaker ingezet voor het goede doel.
Van Loock: Het is nooit echt puur commercieel. Er was bijvoorbeeld de fruit-op-school-campagne, Music for life, het Rode Kruis... Dat zijn allemaal heel positieve dingen.
Delzenne: Jef wou vroeger ook al niet dat zijn Jommeke gelinkt werd aan commerciële zaken. Jommeke en reclame dat gaat niet samen, dat zou niet passen.

Doe je nog dingen naast *Jommeke*?
Delzenne: Ja, ik ben een scenario aan het uitschrijven. Ik wou al heel lang iets doen, en ik ben nu een stijl aan het zoeken. Omdat het een verhaal is voor volwassenen leent het zich ook tot realistische tekeningen. Maar ik ben mij werk op de hals aan het halen. Het is een reeks, het is zodanig vol dat ik het moet uitsmeren over verschillende boekjes. We zullen wel zien waar we komen. Ik ben wel eerder dingen begonnen die uiteindelijk niets zijn geworden omdat ik teveel ander werk had.
Wat heb ik bijvoorbeeld nog gedaan? In 1988 kwam ik in contact met de Toonderstudios in de hoop er als tekenaar te kunnen werken. Mijn gepresenteerde werk werd zeer goed bevonden door de art-director en door Toonder zelf en ik kreeg een kleine opdracht tot het uitwerken van enkele wenskaarten. De reeks *Tom Poes en Bommel* liep echter op zijn einde en ik zag een verdere samenwerking vroegtijdig stoppen.

Toonder heeft de reputatie een heel slechte werkgever te zijn.
Delzenne: Jawel, maar ik had het toch wel direct gedaan hoor.

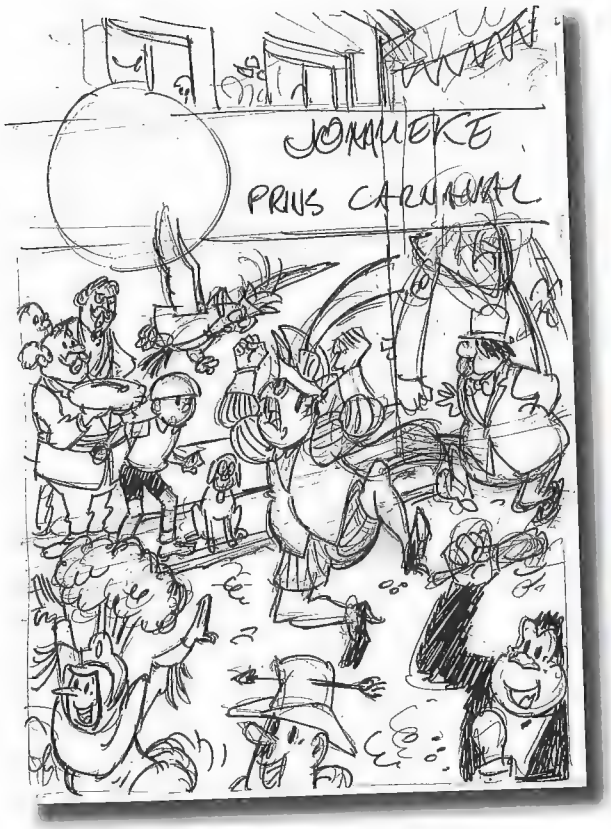

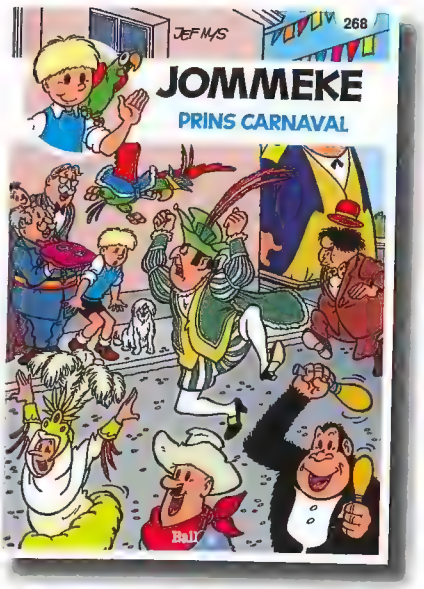

Schets + uiteindelijke cover voor de cover van Prins Carnaval door Gerd Van Loock

Ik heb hem ontmoet in Amsterdam en dat is memorabel. Om die eventjes een Bommel te zien tekenen, er zijn er niet veel die dat mogen meemaken. Dat was met een penseeltje. Was hij toen niet gestopt met Bommel, had ik Bommels getekend. Kijk, dit is een schets die ik heb gemaakt voor Toonder en dat kalkje heeft Toonder er zelf op geplakt met zijn opmerkingen. Er staat "je moet kunnen zien waar de zon staat". Man, man, man, dat is een profetische zin voor mij. Hij weet wat hij zegt, hé. Zijn Bommels, de manier waarop hij dat in beeld bracht, dat klopt allemaal. En dit hier zijn originele tekeningen die hij me heeft opgestuurd. Dat is zo niet de kracht van een Hergé of een Peyo, maar dat zit vol gevoel. Ik heb toen ook nog een tijdje voor Sleen gewerkt. In het begin van mijn smurfenperiode zocht Sleen mensen. Ik ben verschillende keren bij hem geweest, en hij zag dat heel goed zitten. Ik heb een testje gedaan met *De Indiaanse neusfluit* en ben begonnen aan het hertekenen van "Het Rattenkasteel". Maar dat is nooit afgewerkt omdat ik toen moest kiezen tussen de Smurfen of Sleen. Ik kon ze moeilijk beiden doen. En wat heb ik toen nog kunnen hernemen? *Arkel*, van Hardy samen met Desberg, maar dat is ook niets geworden, opnieuw omdat ik veel te veel werk had met de Smurfen. De goesting was er wel altijd, maar het kwam er nooit uit.

Wat heb je geleerd van al die mensen waarmee je kon samenwerken?
Delzenne: Van Toonder had ik geleerd dat je moet zien waar de zon staat. Correct schaduwgebruik en zo. Dat brengt sfeer in je tekeningen. Van Peyo dat je niet te veel op je pagina's moet zetten, met drie keer niets kan je heel efficiënt zijn. En het is niet de anatomie die belangrijk is, maar de expressie. Als de anatomie niet zo goed is, is dat niet zo erg, zolang er maar iets in zit. En Jef heeft altijd gezegd "Je mag geen slechte aanrakingen doen" (*lacht*). We lachten daar altijd mee, maar hij bedoelde daarmee dat je moet zorgen dat de lijn van het ene figuur niet net een lijn van een andere figuur aanraakt. Tangents, zoals de kenners zeggen.

En jij, Gerd, heb jij ooit nog andere strips gemaakt?
Van Loock: Neen, daar ben ik nooit mee bezig geweest. Ik weet ook hoe moeilijk het is om zelf iets op te starten. Ik was blij dat ik *Jommeke* kon doen en ik voelde me daar goed bij, dus kwam het niet bij me op om iets anders te proberen. Misschien is dat wel spijtig, ik weet het niet. Maar als auteur van *Jommeke* voel ik me goed, ik hoop dat ik dat nog een paar jaar mag blijven doen. Ik heb hoogstens wat illustratiewerk gedaan. Maar dat is ook al weer lang geleden. Muziek, optreden, dat is mijn ding naast *Jommeke*. Tekenen is heel solitair werk, je zit de hele dag alleen. Je moet daarvoor uit speciaal hout gesneden zijn. Als ik muziek maak, ben ik blij dat ik iets met mensen samen kan doen.

Hebben jullie tegenwoordig veel contact met elkaar?
Van Loock: Ja, meer dan vroeger. We zijn goeie collega's, ook al doen we elk ons eigen ding.

Jullie werken nooit samen?
Delzenne: We zouden dat eens moeten doen. Voor album 250 wou ik iets samen doen, maar Jef was toen al vertrokken met het idee van *Savooien op de Galapagos*, en toen is dat eigenlijk in het water gevallen. Maar ik had dat wel graag gedaan.
Van Loock: Dat zit er misschien nog wel eens in.

Misschien bij album 300?
Delzenne: Dat is nog dertig albums. We gaan er wel geraken. Nummer 300 moet een spetter worden.
Van Loock: We hebben nog tijd genoeg om daarover na te denken. Dat is toch nog wel een paar jaar,
Delzenne: Met vijf per jaar is dat niet meer zo lang hoor. Nog zes jaar. We gaan nog aan 400 geraken (*lacht*).

BS DE FAVORIETE DÉDICACE VAN...

Ger Apeldoorn voor originele covertekening van Will Eisner voor Striprofiel nr. 43, 1981 – foto Robin Schouten 2012)

In deze rubriek laten we steeds een favoriete tekening zien die een striptekenaar voor een verzamelaar of stripfan heeft gemaakt, een dédicace. Ger Apeldoorn (Beverwijk, 1959) is schrijver van tv-series, journalist, acteur, eindredacteur van Eppo én stripliefhebber. Voor *Eppo* schreef hij de strips *De Bandini's* (tekenaar: Pieter Hogenbirk) en *Hilary King* (tekenaar: Jeroen Steehouwer). In april verscheen van zijn hand *De Jaren Pep*, een boek over de historie van het Nederlandse stripweekblad *Pep*. "Van alle dédicaces die ik heb verzameld, zijn deze het meest bijzonder vanwege de ontmoeting met Will Eisner."

DOOR **ROBIN SCHOUTEN**

"Eind jaren zeventig ging ik artikelen schrijven voor het strip-informatieblad *Striprofiel* en zat ik ook meteen in de redactie. In 1981 haalde stripwinkel Yendor af en toe Amerikaanse striptekenaars naar Nederland waaronder Jeffrey Jones (vóór z'n geslachtsoperatie), Bernie Wrightson en de grote Will Eisner van *The Spirit*. Een paar jaar ervoor had hij *A contract with God* gemaakt, wat de eerste graphic novel wordt genoemd, vooral ook door Eisner zelf. Ik wist dat het groot was en wilde Eisner graag ontmoeten. Ik had toen net het hoofdstuk over Amerika geschreven voor het boek *Wordt Vervolgd: Stripleksikon der Lage Landen* van Kees Kousemaker. Yendor vroeg of ik Eisner wilde interviewen voor *Striprofiel* zodat ze daar een special van konden maken om weg te geven aan hun klanten. Dat interview heb ik gedaan bij stripwinkel Yendor in Rotterdam (*gepubliceerd in Striprofiel nr. 43, 1981*).

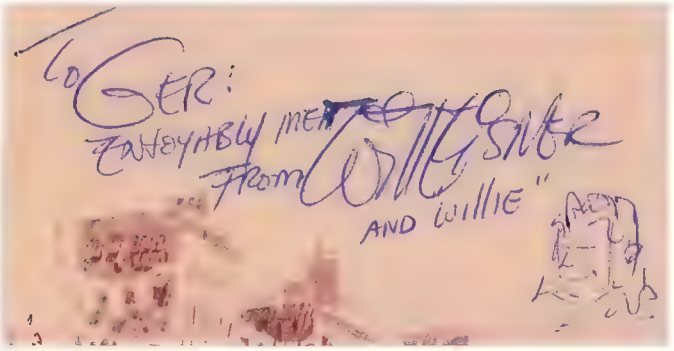

Na afloop vroeg ik Eisner om een handtekening in *A contract with God*. Het laatste verhaal daarin gaat over de Joodse jongen Willy die op een vakantiekamp verleid wordt door een oudere vrouw. Ik vroeg aan Eisner of hij dat zelf was en hij zei 'Ja, natuurlijk' want het ging over zijn eigen herinneringen. Hij heeft het boek gesigneerd als 'Willie' en een portretje van hem gemaakt. De opdracht 'Enjoyable met Will Eisner' is wat het bijzonder maakt voor mij. Ik vond Eisner een geweldige vent en ook zó behendig sociaal. Daarna heb ik zijn uitgever geïnterviewd, Denis Kitchen. Hij was ook underground cartoonist. Ik kocht het boek *The Spirit Coloring Book* (dat nu een fortuin waard is) en dat heb ik door zowel Eisner als Kitchen laten signeren. Omdat ik iets speciaals wilde hebben, vroeg ik of ze elkaars karikatuur wilden tekenen. Vooral het portret van Eisner door Kitchen vind ik heel geslaagd."

Roger Leloup en de

taal van het hart

Zaterdag 28 december 2013, nog maar net de drukte van Kerstmis achter de rug, rijden we met het hele gezin naar Waver, de thuisbasis van Roger Leloup. Mijn langverwachte én allereerste ontmoeting met de auteur van de stripreeks *Yoko Tsuno*. Eerst stoppen we in het centrum van Waver, waar we het mooie fresco van *Yoko Tsuno in de ruimte* bewonderen. Om 14 uur bellen we bij Leloups huis aan. Zijn vrouw opent de deur. Meteen ben ik onder de indruk van deze stijlvolle dame met mooi opgemaakt kapsel – ze zou zo uit een verhaal van *Yoko Tsuno* gestapt kunnen zijn. Twee Yorkshires en een onstuimige Schotse Terriër komen ons tegemoet en vinden dadelijk speelkameraadjes in onze kinderen. Al even enthousiast verwelkomt Roger Leloup ons. "Kom binnen," nodigt hij ons uit. Terwijl we binnenstappen, kijkt hij teder naar zijn vrouw: "Dankzij haar heb ik dit allemaal kunnen doen."

DOOR **ILSE COPPIETERS** (MET DANK AAN **GERT CORNELIS**)

1986. Tien jaar was ik toen ik tijdens een namiddagje spelen bij mijn neven in hun speelgoedkast enkele strips vond in een stijl die ik nog nooit gezien had. Het eerste verhaal dat ik vasthad, was *Yoko Tsuno's Prooi en Schaduw* (nr. 12). Een strip helemaal anders dan de strips die ik kende zoals *Suske & Wiske*, *Nero* of *De Rode Ridder*. Meteen werd ik gegrepen door de prachtige, levensechte tekeningen en de intrigerende Aziatische vrouw op de cover. Ik zette me dadelijk aan het lezen.

Snel ontdekte ik album nr. 7, *De Grens van het Leven*. Dit nummer liet, net zoals bij veel andere lezers, een bijna mythische indruk na. Een aangrijpend verhaal over leven en dood, dat zich afspeelde in het Duitse stadje Rothenburg ob der Tauber, in een decor van romantische, antieke huisjes verweven met futuristische machines. In één woord: prachtig...

EERSTE BELGISCHE FANWEBSITE

In het pre-informaticatijdperk, zonder iPhones of digitaal geanimeerde tekenfilms, vroeg ik als kerst- of verjaardagscadeau de strips van *Yoko Tsuno*. Zo kon ik de verhalen herlezen wanneer ik dat wou. Toen ik een tiental jaren later, in 1997, als eindwerk een website diende te maken, kwam Yoko weer naar boven. Nu lijkt het onvoorstelbaar, maar toen was over deze stripreeks bijna niets te vinden op het prille World Wide Web.

Dus wou ik zelf een website over de reeks maken. Zo werd www.yokotsuno.be geboren. Hierdoor kwam ik in contact met Roger Leloup. Ik wou zijn goedkeuring krijgen om de website te maken, die hij ook gaf.

Mails stonden toen nog in de kinderschoenen en dus verliep de correspondentie vaak per post. Elke ontvangen brief van Leloup toverde een glimlach op mijn gezicht. Ondertussen ging het leven in snel tempo vooruit, de website yokotsuno.be groeide gestaag en ondertussen stichtte ik een gezin en kwamen er twee kinderen bij. Nu, zoveel jaren later en de kinderen al wat ouder, besloot ik eindelijk om af te spreken met Leloup. Mijn zwakke kennis van de Franse taal had mij hiervan altijd wat weerhouden, maar door de steun van mijn man, die veel beter Frans spreekt, was het nu dus eindelijk zover gekomen. Daar stonden we dan op 28 december in de woonkamer van Leloup, met zijn honden rondom ons...

KAPSELS EN TREINEN

Leloup: "Mijn honden Mosquito en Whisky staan model voor de honden in de verhalen. *Newton*, de zwarte Scottisch Terriër, tekende ik ook eerst zelf, maar al snel wilden mijn vrouw en ik zo een hond kopen, dus gaven we hem dezelfde naam als de hond in de strip."

"Kom mee", gebaart Leloup. We gaan de trap op en we komen in het atelier waar *Yoko* tot leven komt. Een bureau, met hier en daar aan de muur schetsen van *Yoko*, dan een doorgang naar een volgende ruimte, waar we miniatuur-treinsporen voorbij stappen, om vervolgens in de echte werkruimte terecht te komen. De hele bovenverdieping lijkt in het teken van *Yoko* en treinen te staan. Een treinspoor dat over de volledige breedte van zijn huis loopt, zelfs door een nis in de muur, komt tenslotte samen in een ingenieus netwerk van rails en treintjes. Als een fiere jongen zet hij de trein aan. Leloup: "Allemaal zelf uitgebouwd! Ik wou de trein ook naar de benedenverdieping laten gaan, maar dat wil mijn vrouw niet (*lacht*). Soms, als de treinen aan het rijden zijn, ga ik hier in de zetel zitten en dan lijkt het alsof ik in een trein zit. Ik val er makkelijk van in slaap (*lacht*). Vanwaar die fascinatie voor treinen? Als kind woonde ik vlakbij een rangeerstation. Ik kon er uren naar de locomotieven kijken en mocht mee kolen scheppen. Ik kwam na een dag dan letterlijk met een zwart gezicht terug naar huis. Ze zagen mij niet graag thuiskomen wanneer ik zo vuil was." (*lacht*) Treinen spelen in enkele verhalen een grote rol, o.a. in de *De Rheingold-Express* (nr. 19).

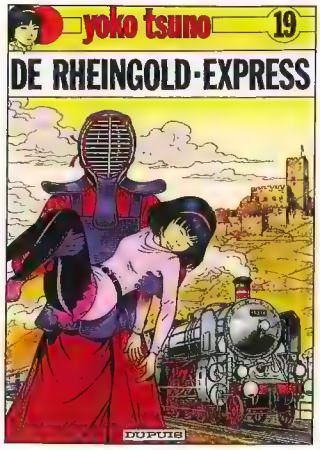

Op de werkzolder ontdekken we enkele mooie klassieke poppen. Eentje lijkt op *Yoko*, de andere heeft lange blonde haren. Leloup: "De poppen helpen mij om de kapsels te tekenen. De blonde pop bijvoorbeeld voor het haar van Mieke (*zie nr. 20 - De Astroloog van Brugge*). Dat ik de kapsels van mijn personages zo zorgvuldig uitwerk, heeft zo zijn reden. Mijn vader was kapper. Als jongeman moest of mocht ik in het kapsalon meehelpen. Jammer genoeg kreeg ik niet de jonge dames onder mijn handen, maar moest ik de haren van de oudere vrouwen wassen (*lacht*). Door het werk van mijn vader besteed ik veel aandacht aan een verzorgd en mooi uiterlijk van de stripfiguren. Mijn ouders hadden het niet breed, maar ze hebben er altijd voor gezorgd dat er eten op tafel stond en dat we op reis konden gaan, wat zeker niet vanzelfsprekend was in die tijd. Ik ben hen daar enorm dankbaar voor."
"Ik herinner mij de Tweede Wereldoorlog goed. Toen die begon, was ik 7 jaar. De spanning die er hing bij een luchtbombardement, de lucht die rood kleurde, ... Toch kreeg ik er een nieuwe fascinatie door: vliegtuigen. Ze spelen een heel belangrijke rol in veel verhalen van Yoko."

Leloup toont de maquette van het vliegtuig van *Yoko Tsuno*, ook weer zelf ontworpen en gebouwd. "Ik laat graag miniatuurvliegtuigen in de lucht. Grote vogels komen er soms op af, cirkelen er rond of pikken er soms zelfs naar!" Maar nu even terug naar het begin.

YOKO TSUNO

Roger Leloup werd op 17 november 1933 geboren in Verviers. Hij begon op zijn 6de te tekenen, kreeg zijn eerste strip op tienjarige leeftijd en was geboeid door de verhalen van o.a. Jules Vernes. Na zijn middelbare school ging hij decoratie- en reclametekenen studeren op het Institut Saint-Luc de Verviers in Luik. In 1950 vond een ontmoeting plaats met Jacques Martin, auteur van de stripreeks *Alex*, en al snel ging Leloup voor hem werken. Via Martin kwam hij in contact met Hergé en gedurende 15 jaar ontwierp Leloup voor *Kuifje* vooral de technische tekeningen, decors, voertuigen, maar nooit personages.

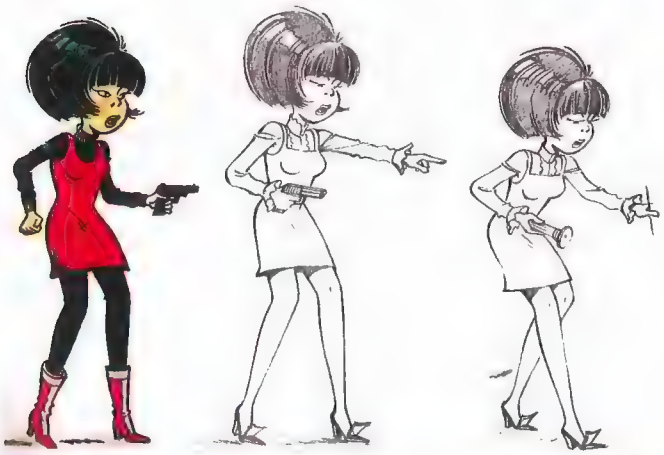

IK BEN BLIJ DAT JE MEEDOET !... ECHT HEEL BLIJ !... JONGE, WAT BEN IK BLIJ !...
IK BEN OOK ERG BLIJ... EN ALS JE NU M'N HAND LOSLAAT KAN IK EINDELIJK GAAN SLAPEN...

Leloup: "Er zijn verschillende meningen over Hergé, maar ik heb altijd graag met hem gewerkt. Wat ik overnam van hem was zijn professionaliteit om alles tot in de puntjes te documenteren en uit te werken."

In de jaren 1960 was er minder werk bij de studio van Hergé en werkte Leloup met Peyo aan een aantal albums van *De Smurfen* en *Jakke en Silvester*. Toen ontstond het idee van een Japans karakter als personage in laatstgenoemde strip. Toen *Jakke en Silvester* werd stopgezet, verving Leloup de hoofdpersonages door twee nieuwe karakters, Ben Beeld en Paul Pola. Dit duo werd vervolledigd met een Japanse dame, Yoko Tsuno, die evenwel zeer snel de hoofdrol in de strip kreeg en dus naamgever van de stripreeks werd. Vanaf 31 december 1969 werkte Leloup fulltime aan *Yoko Tsuno* en verliet hij de studio's van Hergé.
Leloup: "Hergé zei me: 'Maak geen strip met een vrouw, dat werkt niet. Je mag altijd bij mij terugkomen als het niet zou lukken', maar hij had zich vergist. Voor het uiterlijk van Yoko inspireerde ik mij op de Japanse actrice Yoko Tani. De naam Tsuno is een plaats in het zuiden van Japan."

MAQUETTES

Nu, zoveel jaren en 26 albums later (*nr. 27 in voorbereiding*), werkt Leloup nog steeds helemaal alleen verder aan zijn geliefde *Yoko Tsuno*. Hij vertelt hoe hij te werk gaat.
Leloup: "Eerst schrijf ik het scenario uit op mijn computer. Ik bedenk er ondertussen al beelden en locaties bij en documenteer mij met beeldmateriaal als het over bestaande plaatsen gaat. Daarnaast werk ik soms maquettes uit als dit me kan helpen om een tekening te maken. Hier op mijn zolderruimte staan er verschillende, zoals een van Yoko's huis. Zo weet ik alles juist weer te geven in de strip en komt alles geloofwaardig over. En zoals je ziet, Yoko en Ben slapen apart." Ook de Chinese toren uit *De Pagode der Nevelen* (nr. 23) heeft hij helemaal in een maquette uitgewerkt en staat te pronken in zijn studio.

Na deze fase begint hij de tekeningen uit te werken, in potlood en op groot formaat. Eenmaal een pagina af, maakt hij een fotokopie en gaat vervolgens met inkt rondom alle tekeningen.
Leloup: "Het is niet altijd makkelijk om met de losse hand te inkten, je mag immers geen fouten maken. Als dit klaar is, maak ik ook hier een fotokopie van. Dan begint het inkleuren. De hele strip wordt met kleurpotloden ingekleurd alvorens het ontwerp naar Studio Leonardo gaat. Deze doen dan, op basis van mijn kleurschetsen, de definitieve inkleuring met de computer. Ver-

volgens zorgt Uitgeverij Dupuis voor het drukwerk en de verdeling."

Door zijn reizen naar Bali, China, Zwitserland, Schotland, Japan, ... vindt Leloup inspiratie voor zijn verhalen. Maar de inspiratie komt ook vaak uit Duitsland.
Leloup: "Mijn legerdienst bracht ik door in Duitsland. De stap is dan snel gezet om daar verschillende avonturen te laten plaatsvinden. Nu ik wat ouder ben, hoeft dat vele reizen niet meer. Ik woon graag in Waver, het is hier heel rustig, ik geniet van de tuin en de vogels die rondvliegen. De ruimtereizen van Yoko daarentegen, zijn veel moeilijker om te tekenen, alles moet dan nog in mijn hoofd uitgevonden worden."

TOEKOMST

Wie de *Yoko*-strips leest, is het al opgevallen dat er sinds *De Zevende Code* (nr. 24) een personage bijgekomen is, dat blijkbaar een steeds belangrijkere plaats in de strips inneemt: de veertienjarige Emilia.
Leloup: "Yoko is mijn dochter, Emilia mijn kleindochter. Emilia is een kind van deze tijd. Ze is brutaler, soms zelfs een beetje arrogant, maar ze heeft haar hart op de juiste plaats. Net zoals Yoko staat ze stevig op haar eigen benen en vertoeft ze graag in de lucht met vliegtuigen. Ik heb er heel even aan gedacht te stoppen met verhalen schrijven, maar Emilia heeft mij de kracht gegeven om terug met volle moed verder te gaan."

Gedurende de hele namiddag valt het ons op dat Leloup echt van zijn personages houdt. Ze zijn naast zijn eigen familie, ook een familie voor hem geworden. Hij spreekt met veel liefde en passie over zijn levenswerk, maar is ook een tikkeltje bezorgd over de toekomst.
Leloup : "Vorig jaar ben ik tijdens het kersen plukken van vier meter hoog op mijn rug gevallen. Ik heb geluk gehad en heb er niet veel aan overgehouden. Verder heb ik door artrose een pijnlijke knie. In tegenstelling tot Yoko word ik wel ouder, jammer genoeg."

Maar ondanks zijn leeftijd, hij vierde vorig jaar zijn tachtigste verjaardag, hebben wij een hele namiddag een man gezien vol energie, een grapjas met pretoogjes. Een man die ook met computers, flight simulators en tablets werkt. Maar bovenal een heel interessante, liefdevolle en aangename man, een man die nog veel wil doen.
Leloup: "Tja, ik heb blijkbaar de reputatie geen gemakkelijk persoon te zijn, maar dat is niet zo. Omdat ik zoveel tijd wil doorbrengen met het tekenen van mijn strips, vind ik al het andere daarrond tijdverlies. Gaan signeren of naar evenementen gaan, het is wel leuk maar ik spendeer mijn tijd liever met het afwerken van een verhaal. Omdat ik dan nee zeg op deze uitnodigingen, krijg ik de reputatie van een solitaire man te zijn. En strips maken, je wordt er niet rijk van. Ik werk zeventig uur per week en het is veel en hard werken. Je moet het echt doen met je hart. We gaan niet zo vaak op restaurant, maar we komen rond en ik kan doen wat ik altijd al wou doen."

De populariteit van de strip weerspiegelt zich in de vele brieven per post en mail die Leloup krijgt. Hij toont fier een pak fanbrieven. De brieven komen van overal en uit binnen- en buitenland.
Leloup: "Ja, ik krijg ook heel veel brieven van Vlamingen. Jammer dat ik de taal niet spreek. Wij woonden dichter bij de Duitse grens, dus heb ik Duits geleerd, maar ik ben heel blij met mijn Nederlandstalige fans. Ik waardeer hun brieven en ze zijn altijd heel vriendelijk".

Een van de honden komt de trap op. Leloup: "Jij mag hier niet komen, hé *(lacht)*".

Leloups vrouw komt naar boven om de hond terug te halen en brengt nog lekkere koekjes en thee mee. We sluiten een prachtige namiddag af. Leloup gaat mee tot aan onze auto. Het is ondertussen al donker en hij bedankt ons voor de namiddag, maar het zijn vooral wij die hém willen bedanken.

Dankjewel Roger Leloup om ons met *Yoko Tsuno* te laten dromen van andere werelden, om onze eigen planeet vanop afstand te bekijken en ze zo beter te leren waarderen. Om ons verwondering voor wetenschap en techniek bij te brengen. Om Yoko's charmante karakter als voorbeeld voor ogen te houden en om ons te leren respectvol met anderen om te gaan.

KENNISMAKING

Echt nieuw is Lük Bey niet in de stripwereld. Wie al eens *P@per* gelezen heeft, geabonneerd is op het digitale magazine *Strike* (van de Stripgilde) of de uitgaves van de Brugse uitgeverij Bonte volgt, zal al zeker eens geconfronteerd geweest zijn met zijn werk. Bonte publiceert nu – vijf jaar nadat hij van Bey *Verhalen voor Canterbury* uitgaf – een nieuw avontuur getekend en geschreven door de globetrottende stripauteur. Met *Grenzen* combineert Vlaamse stripmaker Lük Bey zijn liefde voor reizen en avontuur in een stripreeks die zich afspeelt tijdens de Koude Oorlog – een historisch tijdperk dat nog niet zo veraf is. De *Wraakengel* is het eerste album in deze reeks. Uit goede bron (hijzelf dus) weten we dat hij volop bezig is met het vervolg van dit avontuur. Een smaakmakertje van vier bladzijden geven we u graag mee…

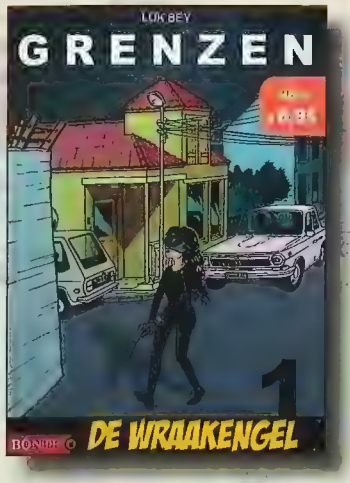

GRENZEN 1: De Wraakengel
Lük Bey
Uitgeverij Bonte
6,95 euro

DEN HAAG, NEDERLAND
WIUWIUWIUWIUWIU
RIJKSPOLITIE
MJ-63-KR
IN VREDESNAAM, ACHTERUIT MET DIE MENSEN! WIE WEET WAT ONS HIER TE WACHTEN STAAT !
?
VIUWIUW
AH, DE CAVALERIE!
WEL?
EEN VERDACHTE BESTEL-WAGEN AAN DE INGANG VAN HET VREDESPALEIS. DE ONTMIJNINGSDIENST IS ERMEE BEZIG. WAAR IS JE DAS, SIJTSMA?
RIJKSPOLITIE
CROCKETT DRAAGT OOK GEEN DASSEN. EEN T-SHIRT, EEN JASJE EN KLAAR! O, DE HEREN ZIJN ZO VER.
GEEN SPOOR VAN EXPLOSIE-VEN, COMMISSARIS. MAAR... ALS JE 'T ONS VRAAGT, ZIT ER NOG IEMAND IN DIE BAK.
!

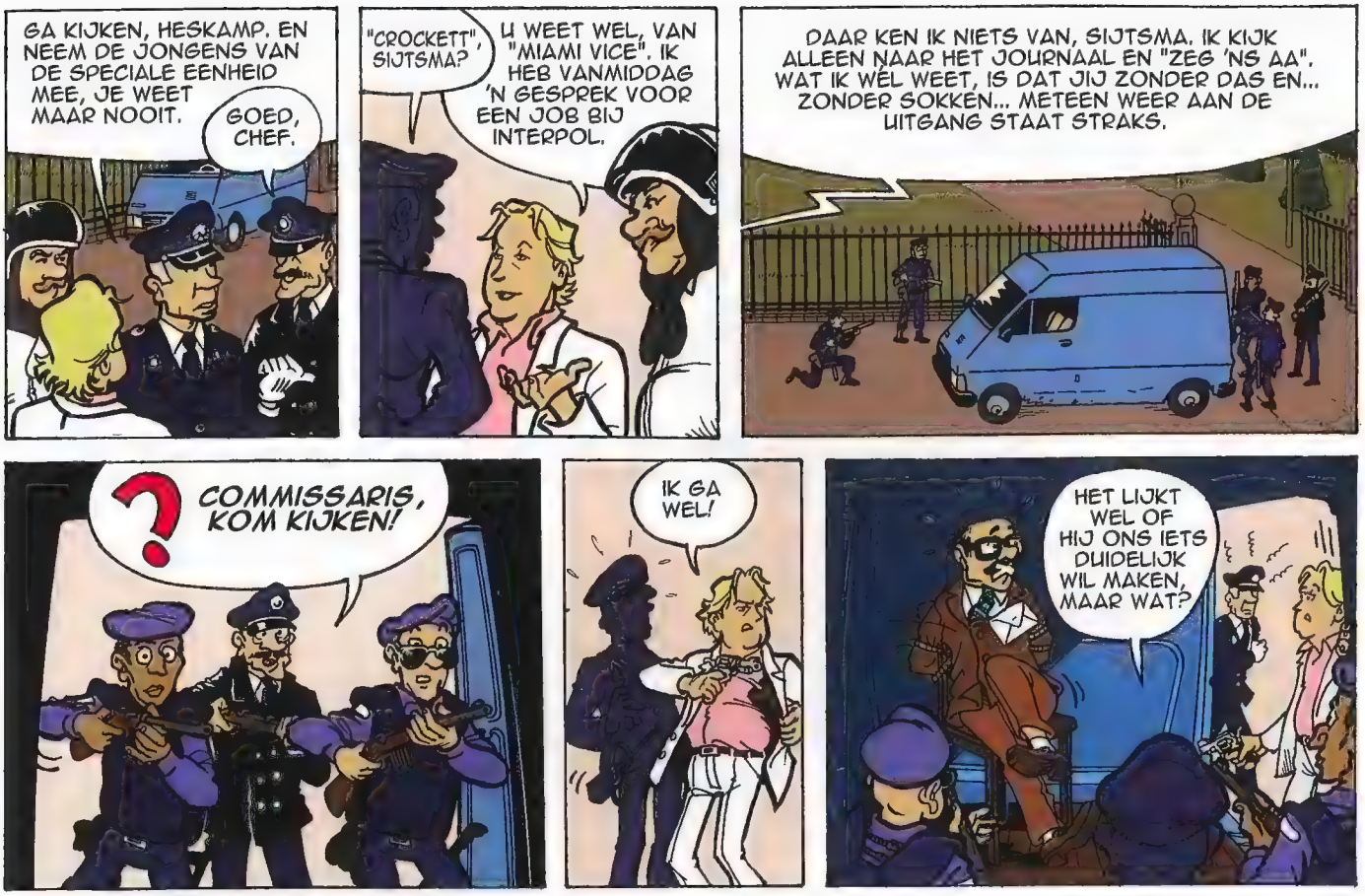
GA KIJKEN, HESKAMP. EN NEEM DE JONGENS VAN DE SPECIALE EENHEID MEE, JE WEET MAAR NOOIT.
GOED, CHEF.
"CROCKETT", SIJTSMA?
U WEET WEL, VAN "MIAMI VICE". IK HEB VANMIDDAG 'N GESPREK VOOR EEN JOB BIJ INTERPOL.
DAAR KEN IK NIETS VAN, SIJTSMA. IK KIJK ALLEEN NAAR HET JOURNAAL EN "ZEG 'NS AA". WAT IK WÉL WEET, IS DAT JIJ ZONDER DAS EN... ZONDER SOKKEN... METEEN WEER AAN DE UITGANG STAAT STRAKS.
COMMISSARIS, KOM KIJKEN!
IK GA WEL!
HET LIJKT WEL OF HIJ ONS IETS DUIDELIJK WIL MAKEN, MAAR WAT?

DE WRAAKENGEL

TEKST & TEKENINGEN: LÜK BEY INKLEURING: JOHAN DE RUE

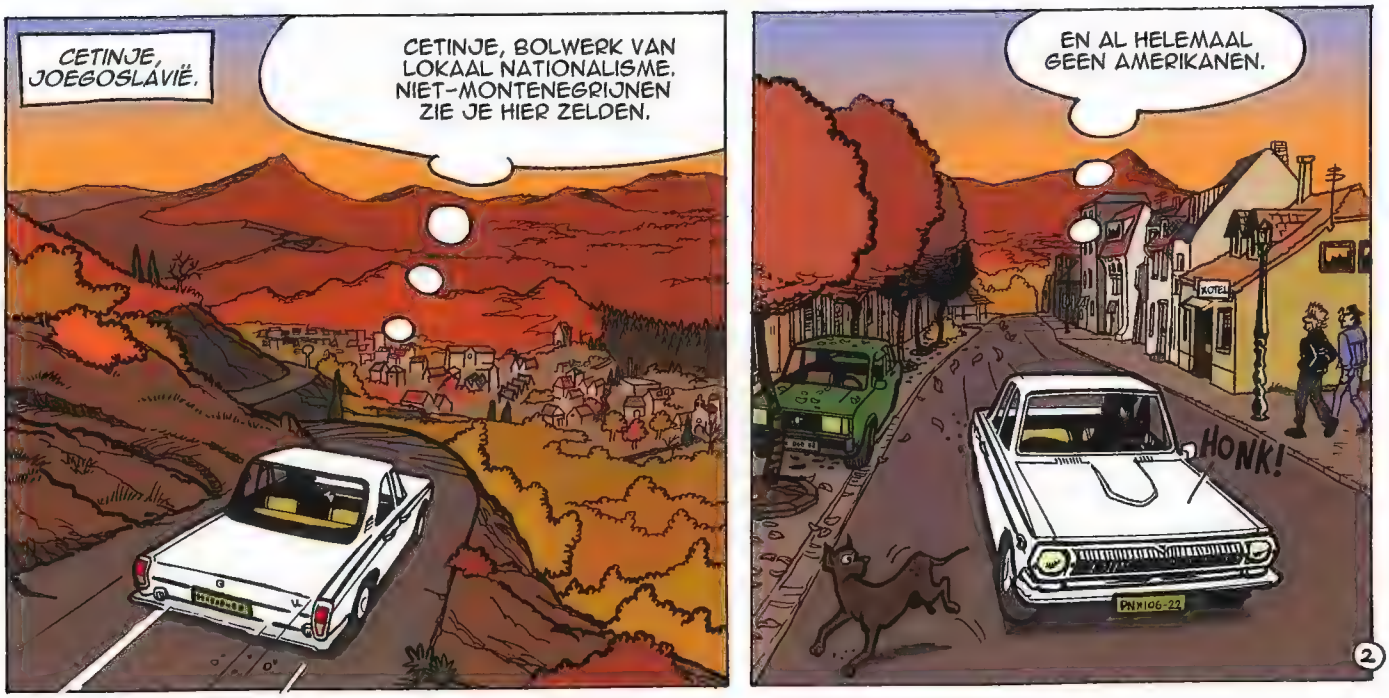

NIKS TE WARM HIER. IK HAD LIEVER EEN MISSIE ERGENS IN ZUID-AMERIKA GEKREGEN.
HOEWEL, DAAR IS HET DAN WEER WAT TE HEET NU.
MAAR GOED, DIT IS TOCH OOK EEN INTERESSANTE PLEK. HONDERD JAAR GELEDEN NOG EEN EUROPESE HOOFDSTAD. EEN AANTAL FRAAIE AMBASSADEGEBOUWEN UIT DIE TIJD STAAN NOG OVEREIND.
DOBRE VECE.
EH... DOBRE VECE.
VROEG OF LAAT VALT DE MUUR, EN DAN WORDT HET HIER OVERSPOELD MET WESTERSE TOERISTEN. JOEGOSLAVIË KAN ER ALLEEN MAAR BETER VAN WORDEN.
MAAR 'T ZOU TOCH ZONDE ZIJN.
GABRIEL.
DOBRE VECE, DAMES. WEL, WAT IS ER AAN DE HAND?

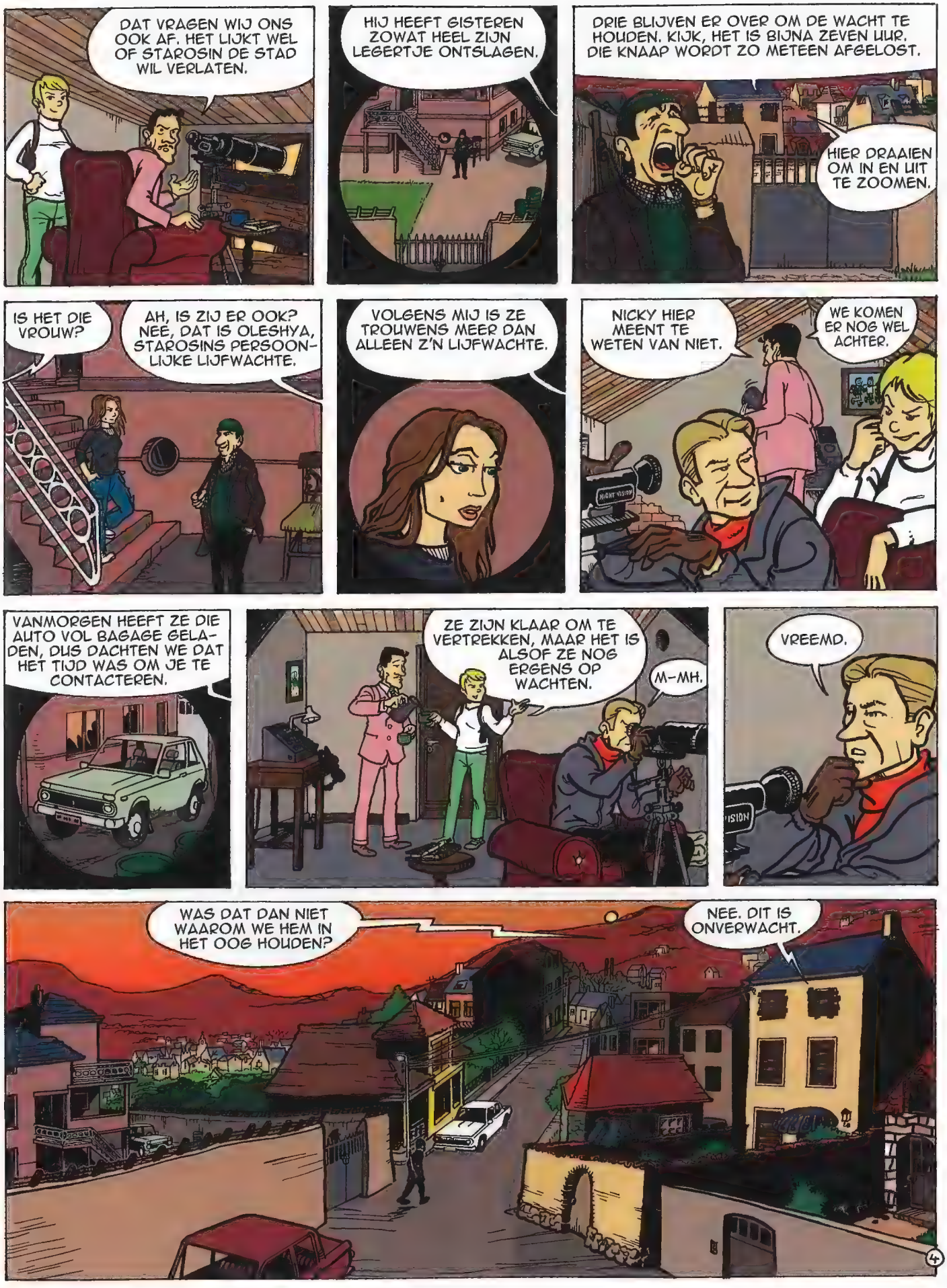
DAT VRAGEN WIJ ONS OOK AF. HET LIJKT WEL OF STAROSIN DE STAD WIL VERLATEN.
HIJ HEEFT GISTEREN ZOWAT HEEL ZIJN LEGERTJE ONTSLAGEN.
DRIE BLIJVEN ER OVER OM DE WACHT TE HOUDEN. KIJK, HET IS BIJNA ZEVEN UUR. DIE KNAAP WORDT ZO METEEN AFGELOST.
HIER DRAAIEN OM IN EN UIT TE ZOOMEN.
IS HET DIE VROUW?
AH, IS ZIJ ER OOK? NEE, DAT IS OLESHYA, STAROSINS PERSOONLIJKE LIJFWACHTE.
VOLGENS MIJ IS ZE TROUWENS MEER DAN ALLEEN Z'N LIJFWACHTE.
NICKY HIER MEENT TE WETEN VAN NIET.
WE KOMEN ER NOG WEL ACHTER.
VANMORGEN HEEFT ZE DIE AUTO VOL BAGAGE GELADEN, DUS DACHTEN WE DAT HET TIJD WAS OM JE TE CONTACTEREN.
ZE ZIJN KLAAR OM TE VERTREKKEN, MAAR HET IS ALSOF ZE NOG ERGENS OP WACHTEN.
M-MH.
VREEMD.
WAS DAT DAN NIET WAAROM WE HEM IN HET OOG HOUDEN?
NEE. DIT IS ONVERWACHT.
4

Francis Carin (°1950) publiceerde in *Robbedoes* de reeks *De blauwe duivels* (1981-1982), verhalen over een Franse legereenheid tijdens de Grote Oorlog. Carin tekende eveneens stripverhalen voor het weekblad *Kuifje*, onder meer de reeks Victor Sackville (1988-1993). Carin vatte deze reeks aan in 1983 voor het tijdschrift *Pourquoi Pas?*

'Blauwe duivels' en een flegmatieke Britse spion

OF HOE FRANCIS CARIN DE EERSTE WERELDOORLOG ALS CANVAS AANWENDT

DOOR **JEF PEETERS**

'Les diables bleus'... de 'poilus' – naam van de Franse soldaten tijdens 14-18 wegens vrij dikwijls ongeschoren uiterlijk – droegen inderdaad een blauw uniform. De erenaam 'Les diables bleus' viel te beurt aan de soldaten van het 56ste en 59ste bataljon 'Chasseurs à Pied' die tijdens de slag van Verdun (1916) met uitzonderlijke moed hun stellingen verdedigden. De Franse soldaten getekend door Carin dragen een helm met het embleem van de infanterie: een granaat. De verhalen waren bestemd voor de jeugdige lezers van *Robbedoes* en de tijdgeest was toen blijkbaar al bestand tegen bloed en wapengekletter. De verhalen van Carin zijn uitzonderlijk te noemen. Ze breken met de zeemzoete en 'didactische' verhalen die gepubliceerd werden in de reeks *Uit de verhalentrommel van Oom Wim*. Geen heldenverering hier, geen patriottistisch gewauwel meer. Carin volgt het spoor van Tardi en brengt de realiteit van het front tijdens de Grote Oorlog in beeld: loopgraven, modder, ratten, gasaanvallen, kameraadschap, doden...

De scenarist Michel Pierret – hij tekende zijn verhalen met het duidelijke alias 'M. Lamarne' – bracht variatie in de verhalen die zich afspelen in de loopgraven, achter de frontlinie en over spionage en sabotage. De verhalen zijn eveneens uitzonderlijk

Gasaanval. Robbedoes 2322

MAAK JE GEEN ILLUSIES... WIJ HEBBEN ZE OOK!... EN WE HEBBEN ZE ZELFS AL EERSTEN GEBRUIKT!
AFSCHUWELIJK! ZOIETS KUNNEN ALLEEN PRUSSEN UITVINDEN!
TERUGTREKKEN!

Aanval met pijltjes. Robbedoes 2530

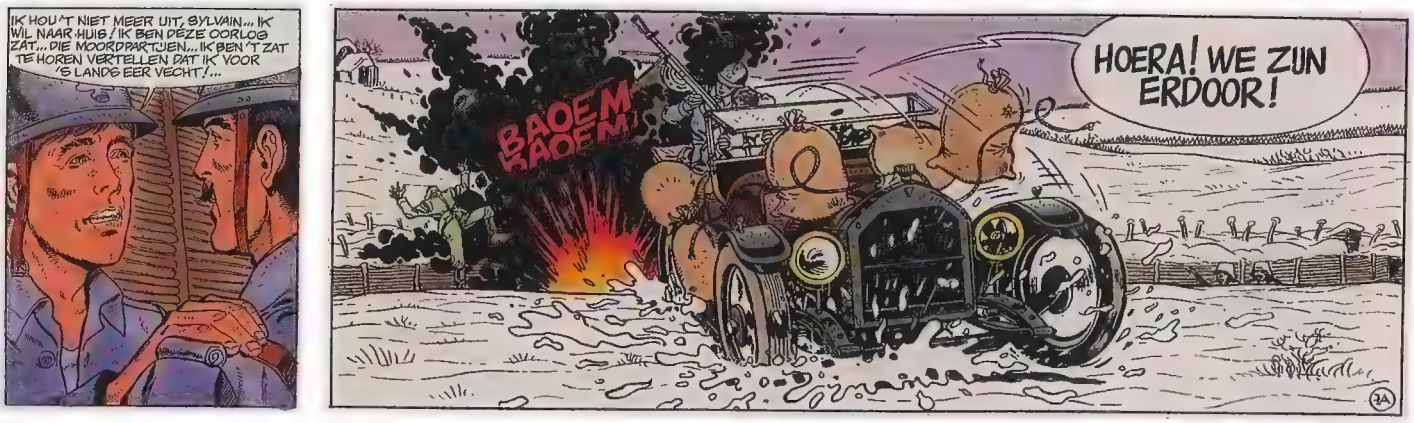
IK HOU 'T NIET MEER UIT, SYLVAIN... IK WIL NAAR HUIS / IK BEN DEZE OORLOG ZAT... DIE MOORDPARTIJEN... IK BEN 'T ZAT TE HOREN VERTELLEN DAT IK VOOR 'S LANDS EER VECHT /...
BAOEM BAOEM
HOERA! WE ZIJN ERDOOR!

Links: Robbedoes 2322 (Onzin van de oorlog). Rechts: Robbedoes 2289

wegens sommige uitspraken van de soldaten. Er is een uitspraak van een soldaat over de onzin van deze oorlog en zijn onwil om nog te strijden voor het vaderland (*Robbedoes*, nr. 2322). En er is de opmerking die een soldaat maakt wanneer een kameraad zijn afschuw uitspreekt over een aanval met metalen pijlen door Duitse vliegtuigen: "Maak je geen illusies... Wij hebben ze ook!... En we hebben ze zelfs als eersten gebruikt!". (*Robbedoes*, nr. 2530). Deze uitspraken sluiten aan bij de trend die ontstond rond 1974 om de Grote Oorlog kritisch en antimilitaristisch te benaderen. Hier ontmoeten we geen helden, maar wel soldaten die de oorlog noodgedwongen ondergaan.
Enkele verhalen spelen zich af aan het front en werden vrij realistisch verbeeld (*Robbedoes*, nr. 2277, 2299 en 2322). Voor het laatste verhaal in de reeks wijkt Carin en de scenarist uit naar het onderwerp spionage (*Robbedoes*, nr. 2540). Dit thema zal hij voluit gebruiken voor zijn reeks *Victor Sackville*. Het tekenwerk is beslist geslaagd. De scenario's zijn dat iets minder.

Robbedoes. De blauwe duivels (62 platen in totaal)
1981 (nr. 2277, 2289, 2299).
1982 (nr. 2305, 2322, 2530, 2540)
De verhalen werden in 1997 in album gepubliceerd door Ed. Points Images/JVDH (in blauwe druk). Er volgden twee herdrukken in zwart-wit in 2002 (één herdruk met omslag in kleur en een andere met omslag in zwart-wit). BDMust overweegt de verhalen opnieuw te publiceren.
Koptitel en omslag Robbedoes
Robbedoes

De avonturen van Victor Sackville, spion van George V, laten een verouderde indruk na en dit ondanks de fraaie realistische stijl van Francis Carin. Sommige verhalen werden gepubliceerd in *Kuifje* tussen 1988 en 1993. Andere verhalen werden in album gepubliceerd na voorpublicatie in *Pourquoi Pas?*. De verhaallijn is soms langdradig en de vakjes – keurig en nauwkeurig getekend – volgen elkaar op zonder een magische vonk bij de lezer te veroorzaken. De verteltrant en de stijl horen thuis in een andere eeuw. Deze verhalen hebben wel een bijzondere invalshoek, ze benaderen namelijk de wereld van de Grote Oorlog door de ogen van spionnen. Een vernieuwde kennismaking bezorgt de trage lezer aangename lectuur. De verhalen tonen het beeld van het gewone leven tijdens de Eerste Wereldoorlog en dit wereldwijd. Voertuigen, gebouwen en stadsgezichten (Caïro, Gent, Antwerpen, Québec, Praag, Londen, e.a. steden) zijn erg verzorgd en gedetailleerd getekend. Het scenario werd samen of beurtelings verzorgd door François Rivière en Gabrielle Borile. Met dank ook aan de tekenaar of scenarist die het Arabisch in de tekstballonnen waarheidsgetrouw weergeeft (in *De spiegel van de sfinx*).
Carin heeft belangstelling voor het leven van de burgerbevolking tijdens de oorlog en de druk van de oorlog en de bezetting op de gewone man: rantsoenering, honger, gijzelaars, slachtoffers, de paspoortcontroles... Ook het mondaine leven tijdens de oorlogsjaren geniet de aandacht van de tekenaar.
De intriges vertonen weinig spanning en zijn soms grotesk.

Victor Sackville 14. 1999. Stadsbeeld in Gent

De figuur van Sackville is het prototype van stripfiguren zoals Sherlock Holmes en Harry Dickson. De fysionomie van het hoofdpersonage is niet altijd geslaagd. Het aantrekkelijke van de verhalen ligt voornamelijk bij het canvas van 14-18. Ze behoren niet tot de top, maar bekoren door de mooie prentjes. *Bettina's Concerto* (album 14, 1999) is het meest geslaagde verhaal.

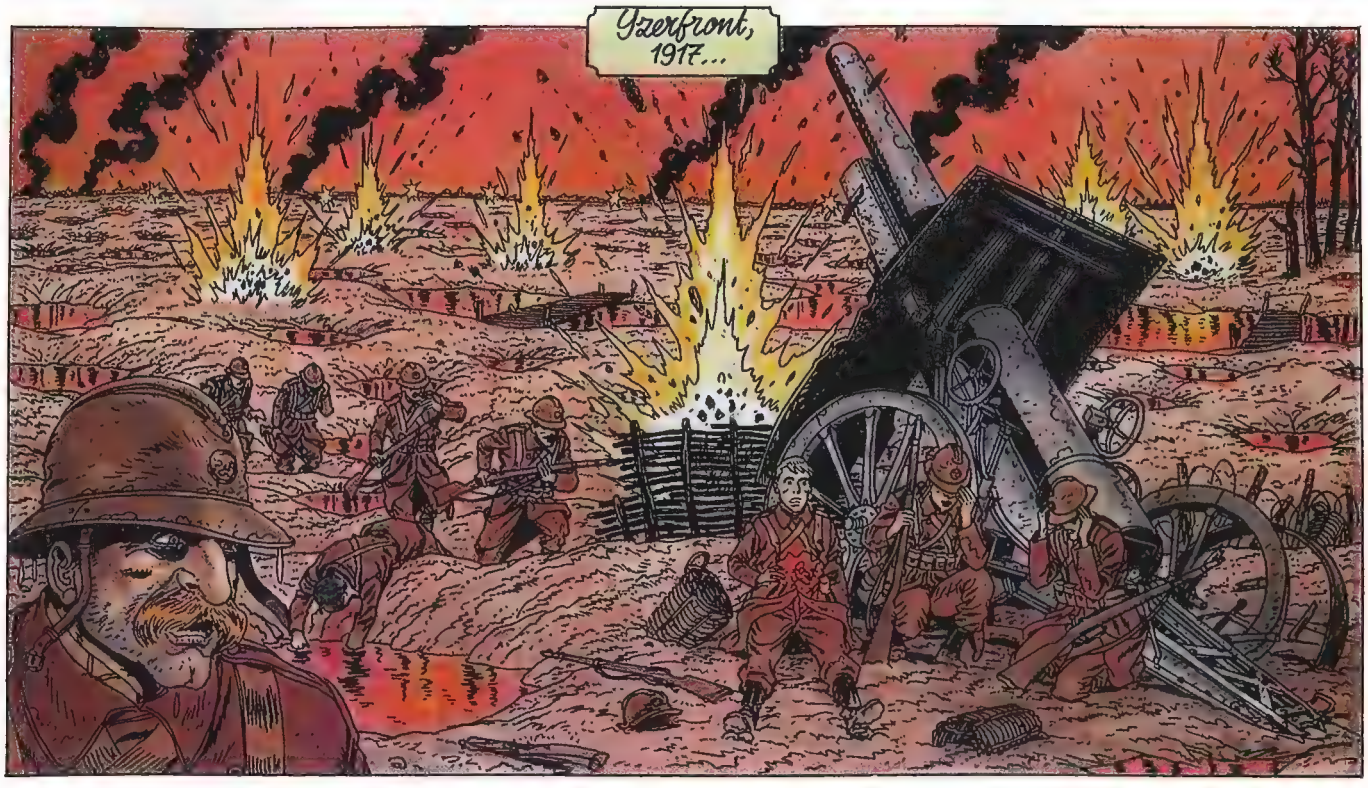

Victor Sackville 14. 1999. IJzerfront

Het album vangt aan met beelden aan het IJzerfront, brengt de lezer naar het bezette Gent en de wereld van zwarte markt, honger, collaboratie, desertie, profiteurs. *Noordgrens* (Medusa, 2011) brengt Sackville naar de bezette stad Antwerpen. De Britse spion moet het plaatselijke hoofd van het inlichtingennetwerk naar Nederland brengen. De jacht van de Duitsers op de leden van het netwerk wordt realistisch en spannend getekend. Ook de vlucht door het 'ijzeren gordijn' naar Nederland wordt breedvoerig beschreven. Een versperring onder elektrische stroom (2000 volt) – ongeveer 200 kilometer lang – verhinderde de toegang tot Nederland. Nederland plaatste extra versperring en grenswachters bij zwakke plekken in de Duitse afschrikking om infiltratie van Belgische burgers en soldaten te verhinderen. Meer dan 500 burgers kwamen om bij het overschrijden van de grens. De uitgave kende een "editie Antwerpen", met een nieuw omslag (Victor Sackville in Antwerpen), extra tekeningen en een begeleidende tekst door Ronald Grossey over de val van Antwerpen (10 oktober 1914), samen een dossier van 8 pagina's. *De spiegel van de sfinx* (album 3, 1988), *Het komplot van de Ardennen* (album 4, 1989), *De zwarte ooievaar* (album 10, 1995) en *Valstrik in Baden Baden* (album 11, 1996) behoren eveneens tot de betere verhalen. Niet alle verhalen spelen zich af in 1914-1918, maar hebben aanknopingspunten met deze oorlog.

Francis Carin benadert samen met Jean-Claude Servais en André Benn de Eerste Wereldoorlog vanuit een afwijkend standpunt. Ze verlaten de loopgraven en de naweeën van de oorlog en focussen op het gewone leven tijdens 14-18. Buitenbeentjes in de lange rij van panorama's over bloedige gevechten in de modder, in de lucht en op zee.

Victor Sackville 22. 2011. Achtervolging in Antwerpen

De avonturen van Victor Sackville, spion van George V. Album 1-19 (1986-2005). Uitg. Lombard.

Le Lombard staakte de publicatie van de Nederlandstalige reeks na album nummer 19. Stripwinkel Alex (album 20) en Uitgeverij Medusa zetten de reeks verder in het Nederlands. *Les Archives Sackville* (Le Lombard, 2012) bevat ex libbrissen, prenten en voorontwerpen. De 'editie Antwerpen' van *Noordgrens* (album 22, 2011) is een opmerkelijke uitgave. Sackville prijkt op een stripmuur in Brussel, Kolenmarkt 60.

Aanvullingen, opmerkingen en verbeteringen zijn welkom:
lobergen@skynet.be

De stripspeciaalzaak waar beweging in zit!!

• 160 m² winkelruimte met speelhoek voor de kleinste bezoekers

• Zeer ruim aanbod aan nieuwe strips

• 20% korting op alle nieuwe strips (inclusief luxe-edities) met onze klantenkaart.

• Maandelijks signeersessies met tekenaars uit binnen- en buitenland

• Verzorgd antiquariaat aan betaalbare prijzen

• Groot aanbod aan 2de hands strips aan de beste prijzen.

• Uitgaven in eigen beheer: op regelmatige basis brengen wij in samenwerking met striptekenaars en hun uitgevers producten in een kleine oplage uit.

Het pad van Jessica - delen 1,2 en 3
Hardcover: 21,95 € - luxe: 59.95 €

Jeremiah - delen 29 en 30
Hardcover: 21,95 € - luxe: 59.95 €
(deel 29 uitgeput, deel 30 zéér beperkt leverbaar)

Konvooi delen 0 t.e.m. 10 18.95 €
De jeugdjaren van Nävis delen 1,2,3 18,95 €

Albums met exlibris: o.a: Bernard Prince 18, Kruistocht, Largo Winch, Antares, De Havik, e.a

• Limited Edition Club (L.E.C): Een door ons opgerichte club waarbij de leden in ruil voor een jaarlijkse leden-bijdrage genieten van tal van voordelen. Gratis prenten bij aankoop van bepaalde strips, originele en exclusieve clubuitgaven, kortingen en/of andere voordelen op uitgaven in eigen beheer.

Openingsuren:
Maandag t.e.m. vrijdag: 12u00 – 18u00
Zaterdag: 10u00 – 18u00*
*Tijdens de maanden juli en augustus is de winkel zaterdag open vanaf 11u00

GITSCHOTELLEI 143
2600 BERCHEM
TEL: 03/236.25.40

WERELDOORLOG II IN

KLEUR

INTERVIEW PHILIPPE JARBINET (AIRBORNE 44)

Tekenaars die met passie over hun job spreken, die alles nog op de artisanale manier doen en tekenaars die ondanks hun onmiskenbaar talent zichzelf toch nog in vraag durven stellen, daar hebben we een boontje voor. Deze drie eigenschappen komen allemaal samen in de Belgische tekenaar Philippe Jarbinet, die zijn passie voor de Tweede Wereldoorlog laat zien in het oorlogsepos *Airborne 44*.

DOOR **TOM VERMEEREN** EN **GERT BUSSENS**

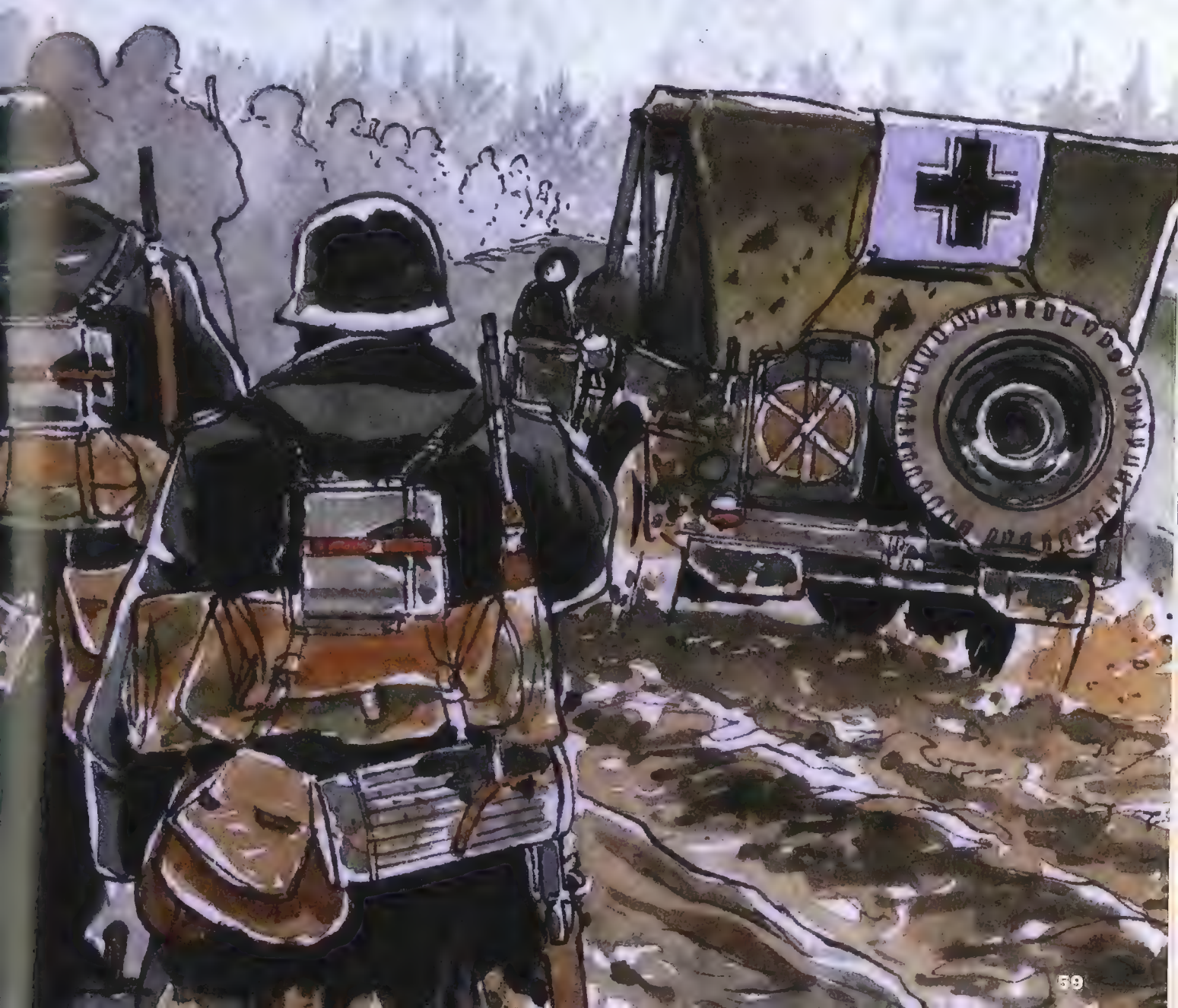

Jarbinet begon zijn carrière in 1992, onder het pseudoniem Jarby, met het album *Sandy Eastern* op scenario van Franz Drappier. Nadien ging hij zijn eigen weg en maakte hij de tiendelige historische reeks *De As van de Katharen*. Daarna gooit hij zich op hedendaagse verhalen met *Sam Bracken* en *Een Doodgewone Waanzin*. Maar zijn echte passie voor de Tweede Wereldoorlog kan hij pas laten zien in het oorlogsepos *Airborne 44*. Oorspronkelijk bedoeld als tweeluik maar door het grote succes en vooral omdat Jarbinet nog lang niet uitverteld was, kreeg de reeks een vervolg. Dit jaar verschijnen zowel het vijfde als zesde album.

Hoe is het idee ontstaan voor *Airborne 44*?
Als kind was ik al gepassioneerd door de Tweede Wereldoorlog. Mijn grootvader vertelde er vaak over. Daarenboven had hij veel foto's van het slagveld genomen. Mijn kindertijd speelde zich af in een klein Ardens dorpje waar de eerste SS-Panzerdivisie een versterkt fort had opgetrokken. De Amerikanen hebben in 1944 het fort gebombardeerd. Een van mijn tantes werd er zelfs door gedood. Nadien volgden de parachutisten om alles 'af te werken'. Ik ben zelf geboren in 1965, dus ik heb dat allemaal niet meegemaakt. Maar vele jaren later was ik wel getuige van de terugkeer van enkele Amerikaanse veteranen naar deze plek. Ik zag hoe sommigen weenden bij het zien van een bepaalde appelboom waar een kameraad was gesneuveld. Die wonden waren nog altijd niet geheeld. Dit soort beelden staan voor altijd op mijn netvlies gebrand. Mijn grootvader was leerkracht en hoewel hij Frans en Latijn doceerde, was zijn passie voor geschiedenis ook heel groot. Hij was echt een amateurhistoricus. Je hoort soms zeggen dat de passie van de grootvader vaak na één generatie overspringt op een of andere nakomeling. Wel, in mijn geval klopt dat! Ik ben gebeten door alles wat rond de Tweede Wereldoorlog draait *(brede lach)*.

We veronderstellen dat er heel wat voorbereidend werk kruipt in het verzamelen van de juiste documentatie om aan dergelijk verhaal te beginnen.
(zucht en knikt instemmend) Dat klopt. In 2004 begon ik alles wat ik al wist over deze periode op papier te zetten. Dit vormde dan wel nog geen goed verhaal maar ik had tenminste al een basis. Ik ben vervolgens meerdere versies beginnen schrijven. Pas in 2007 ben ik dan ook effectief beginnen tekenen. Na meer dan twee jaar van doorgedreven opzoekingswerk, vaak moeilijk maar o zo verrijkend, kroop ik vol van geluk achter mijn tekentafel. Eindelijk kon ik mijn grootste passie op papier zetten. Die lange periode van research heeft er ook voor gezorgd dat ik mijn interesse voor WOII heb kunnen delen met veel boeiende mensen. Ik heb er veel goede contacten aan overgehouden.

Hoe fanatiek ben je geweest in het correct historisch weergeven van je verhaal?
Heel fanatiek. Ik vond dat alles moest kloppen. Niet alleen de grote lijnen maar tot in het kleinste detail: de nummers op duikboten, de wapens, de kleuren van de uniformen, de emblemen... Ik besef dat voor het overgrote deel van de lezers die details niet zoveel uitmaken maar ik was het aan mezelf verplicht om alles zo correct mogelijk weer te geven. Ik beschouw dit als de kers op de taart. Ik amuseer me ermee. En ik weet dat lezers merken aan het tekenwerk of een tekenaar zijn werk met zin of tegenzin heeft gemaakt. Zeker voor het

21. VIERVILLE-sur-MER
Le Vieux Vierville - Le Puits du Hamel au Prêtre
Au XVIe siècle la population de Vierville comptait 1.800 habitants. Elle fut décimée par une peste qui y avait été apportée par un bateau Espagnol ayant abordé à un port existant où sont maintenant les Rochers de la Balise.

Puits Vierville in vorige eeuw (boven),
anno nu (midden),
en de getekende versie (onder)

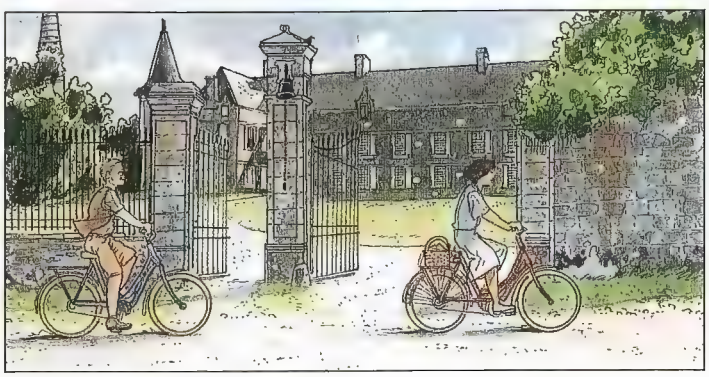

Boven links: Château Vierville foto in 1916
Onder links: Château Vierville anno nu

Boven en onder: de getekende versies

DE PARASOL NIET VERGETEN, GAVIN? DAT OVERKWAM JE VADER GISTEREN. HIJ MOEST HELEMAAL TERUG OM 'M TE GAAN HALEN.
DAAROM HEB IK 'M VANMORGEN MEEGENOMEN. HIJ STAAT AL OP HET STRAND.
HÔTEL CASINO

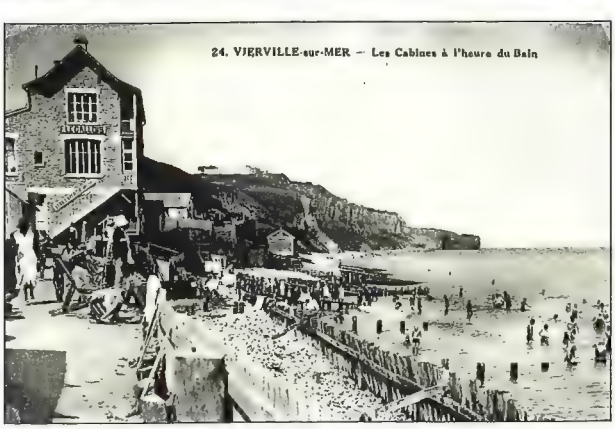

TOEN IK KLEIN WAS, ZOCHT IK MET MIJN VADER LANGS DE VLOEDLIJN NAAR SCHELPEN. DAT HOTEL DAAR STOND ER TOEN NOG NIET.
WAT LIGGEN HIER VEEL KEIEN. MIJN VOETEN DOEN ER PIJN VAN!

Boven links: Hôtel Le Casino in Vierville
Onder links: Strand en Hôtel Le Gallois in Vierville

Boven en onder: de getekende versies

tekenen van de landing in Normandië in de tweede cyclus heb ik veel boeken moeten doorsnuffelen en honderden foto's opgezocht. Er doen immers heel veel foto's de ronde die zogezegd voertuigen of soldaten tonen uit de landing in Normandië maar die niet correct blijken te zijn. Vandaar misschien dat regisseur Spielberg de openingsscène van *Saving Private Ryan* op de verkeerde plaats laat afspelen. Ik heb samengewerkt met een tachtigplusser die al zijn hele leven in Omaha Beach woont. Hij schonk me veel onmisbare informatie.

Heb je het project *Airborne* 44 onmiddellijk aan Casterman voorgesteld?

Nee. Ik werkte al jaren samen met Glénat voor *De As van de Katharen* (bij ons verscheen deze reeks bij Arboris, nvdr.) dus vond ik het logisch dat ik mijn oorlogsverhaal eerst aan hen voorstelde. Tot twee keer toe heb ik hun gevraagd om dit verhaal een kans te geven maar ze bleven weigeren. Ze zeiden dat een strip rond WOII niet veel lezers zou bekoren. Gelukkig ontmoette ik toen Arnaud de la Croix van Casterman. Aan hem heb ik veel te danken. Hij is met *Airborne* naar Casterman in Parijs getrokken om het voor te stellen. Ook daar kregen we niet onmiddellijk een 'ja'. Ik vermoed dat ze mijn synopsis te 'Belgisch' vonden. Maar uiteindelijk zetten we door en kon ik aan mijn tweeluik beginnen.

De eerste cyclus vertelt het verhaal van de slag in de Ardennen. De tweede cyclus brengt de landing in Normandië in beeld. Niet meteen een chronologische volgorde.

Dat klopt. Maar ik kon bij het begin van *Airborne* niet inschatten hoe de albums door de lezers zouden ontvangen worden. Daarom wilde ik eerst het verhaal brengen dat mij zelf het nauwst aan het hart lag. Pas na het succes van de eerste cyclus besloot ik in een volgend tweeluik de beroemde landing in Normandië te belichten.

Was het niet moeilijk om de bloederige landing in Normandië te tekenen?

Het ging er inderdaad heel bloederig aan toe. Honderdduizenden mensen werden afgeslacht. In een film kan je door enkele snelle beelden na elkaar te monteren dit gevoel van strijd en bloederige gevechten opwekken zonder al te choquerend te zijn. In een strip kan dit niet. Elk plaatje is als het ware een momentopname. Als je in een strip gruwelijke scènes tekent, wordt de aandacht er automatisch veel sterker op getrokken dan in films. Het was soms balanceren op het slappe koord en afwegen wat ik nu wel en niet zou tekenen. Enerzijds mocht het niet te bloederig zijn maar anderzijds wilde ik ook de harde realiteit niet verbloemen. Daarom koos ik ervoor om de historische feiten te vertellen als decor voor de relatie tussen Gavin en Joanne, die door de oorlog van elkaar gescheiden zijn. De Amerikaan Gavin zal de landing op Omaha Beach meemaken terwijl zijn Franse geliefde Joanne probeert in leven te blijven onder de Duitse bezetter. Om foto's te maken ben ik zelf naar Omaha Beach getrokken op een koude en winderige dag. Ik wilde diezelfde sfeer voelen als op die le-

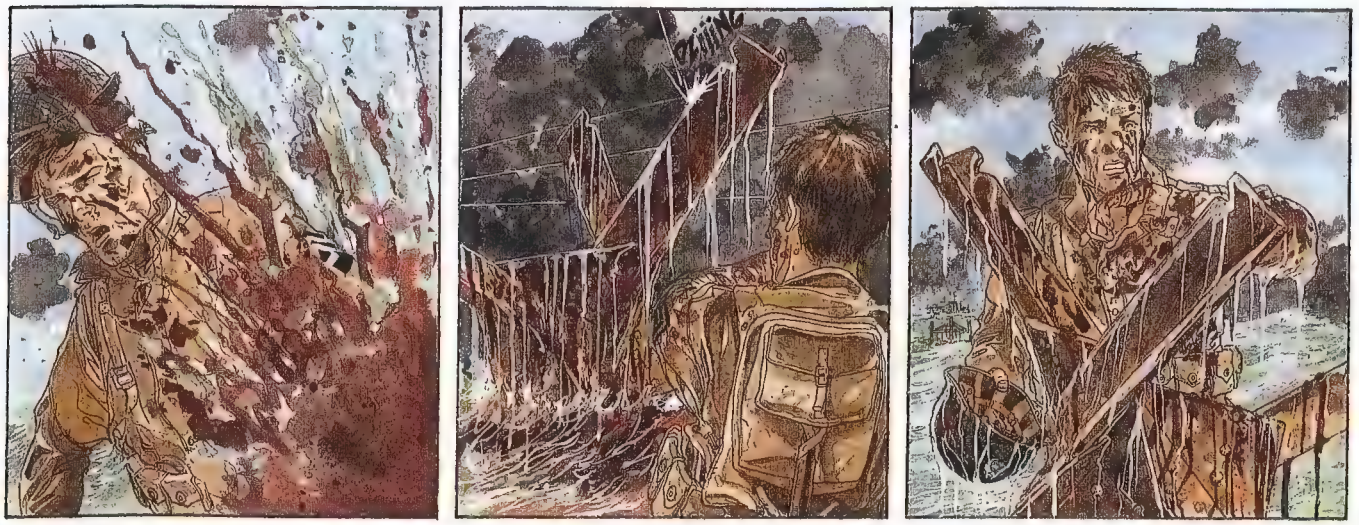

Uit Airborne 44 3 – De landing in Normandië

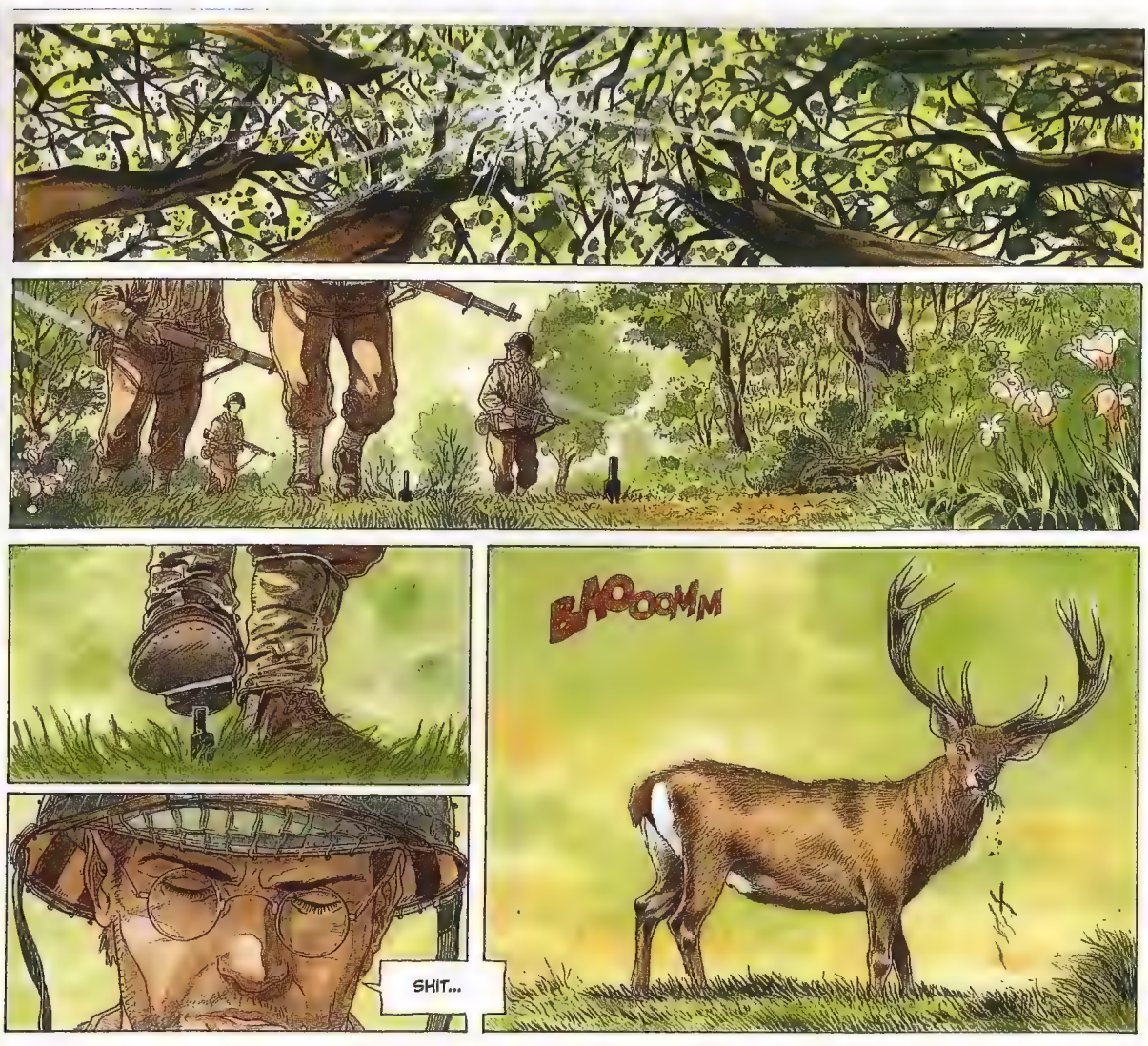

gendarische zesde juni 1944. Ongelooflijk dat zoveel jonge soldaten hebben gevochten voor een wereld waarin de meesten zelf nooit de tijd hebben gekregen om op te groeien! Amerikanen, Britten, Polen, Canadezen en Belgen: jonge knapen die van alle kanten kwamen toegestroomd om in Frankrijk hun leven op het spel te zetten...

Waarom koos je dan niet voor een romance tussen een Belgische soldaat en een Française?
Wij leven in een volledig geamerikaniseerde maatschappij. De Amerikaanse held die zijn leven riskeert voor zijn geliefde, blijft zowat het meest romantische icoon. Trouwens, Gavin heeft een Franse moeder *(lach en knipoog)*.

Het valt ook op dat je heel veel lokale fauna in beeld brengt. Ben je een natuurmens?
Ik houd wel van de natuur. En tijdens mijn opleiding in Saint-Luc heb ik meer dan me lief was, geoefend in het tekenen van de meest uiteenlopende diersoorten. Ik vond het ook een goed idee om natuurscènes af te wisselen met oorlogstaferelen. De tegenstelling kan niet scherper gesteld worden. Voor dieren verandert de oorlog niets. Oorlog of geen oorlog: voor hen gaat het leven gewoon verder. Dat heeft me altijd geboeid. Ik ben ook verzot op het weergeven van huiselijke taferelen. Scènes waarvan je niet zou denken dat ze zich in oorlogstijd afspelen. Ik kan enorm genieten van het oproepen van die sfeer.

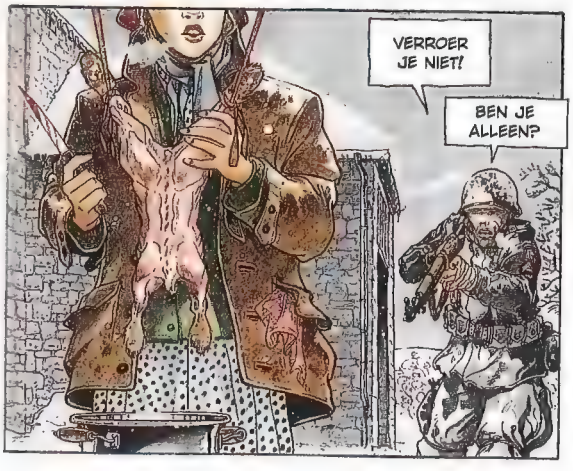

Favoriete scène van Jarbinet

Heb je een favoriete pagina?
Een bepaalde pagina niet. Ik merk immers in elke pagina wel één of andere onvolmaaktheid. Ik heb wel een favoriete scène. In het eerste deel heb ik Gabriëlle getekend terwijl ze een konijn aan het villen is. Ik heb echt een zwak voor vrouwen die er gek uitzien en met zaken bezig zijn die niet meteen vrouwelijk zijn. Zo heb ik Gabriëlle getekend met een hoofddoekje, jurkje en laarzen. Niet meteen de meest sexy outfit voor een jongedame, hé? *(luide lach)* Trouwens, ik kan ook echt genieten van geslaagde dialogen. Ik stop bij het schrijven van mijn sy-

nopsis veel tijd in het duidelijk formuleren van mijn dialogen. Het is nodig dat je elke woord wikt en weegt. In een medium als strips ben je immers gebonden aan een beperkte ruimte om je verhaal te vertellen en de personages te laten communiceren.

Voor *Airborne 44* veranderde je radicaal van manier van werken. Kan je dat eens uitleggen?
Ik koos voor een directe inkleuring met aquarel. Dit liet me toe om diepte te brengen in mijn tekeningen. Het voelt echt aan als tekenen met penselen. Ik heb er echt opnieuw het plezier in puur tekenen teruggevonden. Ik ben altijd fan geweest van Hermann. De manier waarop hij met aquarel omspringt... Daar zijn geen woorden voor. Ik geniet ervan om te observeren hoe anderen met bepaalde technieken omspringen. Je kan zoveel van iemand leren gewoon door goed te kijken. Door het werk van Gibrat kreeg ik het gevoel dat ik ook zo moest gaan werken. Ik bewonder zijn oeuvre. De manier waarop hij op een heel menselijke en gevoelige manier over de oorlog praat, dat doen er hem heel weinig na. Hij gaat ook voor het pure, het artisanale en authentieke van onze stiel. Zalig vind ik dat! Schilderijen maken met aquarel is een techniek die ik al lang beheers. Ik geef immers al ruim twintig jaar les aan de academie van Spa. Gedurende tien uur per week breng ik jongeren de kneepjes van het vak bij. Dat wil zeker niet zeggen dat ik me God-de-Vader voel, hoor. Integendeel. Ik kijk echt niet graag terug naar mijn oudere werk en betrap er mezelf op dat ik constant naar fouten zoek. Geloof me, die fouten zie ik overal hoor. Ik ben nog altijd onzeker over alles wat ik maak.

Zijn er collega's die je om raad hebt gevraagd voor deze nieuwe manier van werken?
Zoals ik zei is het door mijn bewondering voor Hermann, Gibrat en Lepage dat ik ook op een aquarelinkleuring ben overgeschakeld. Ik ben ook bij Hermann langs geweest. Maar echt tips ge-

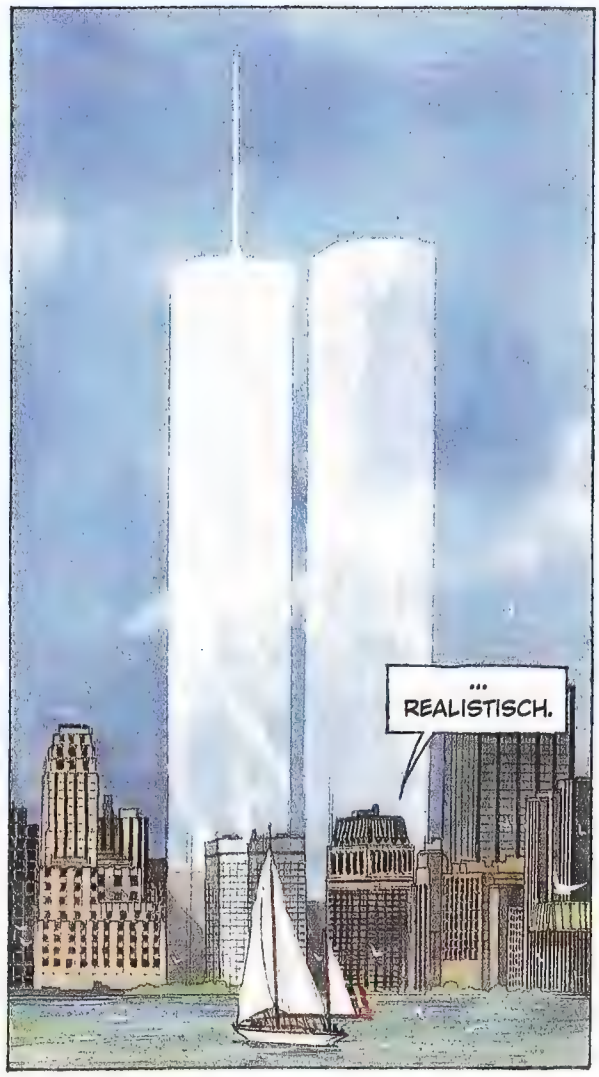

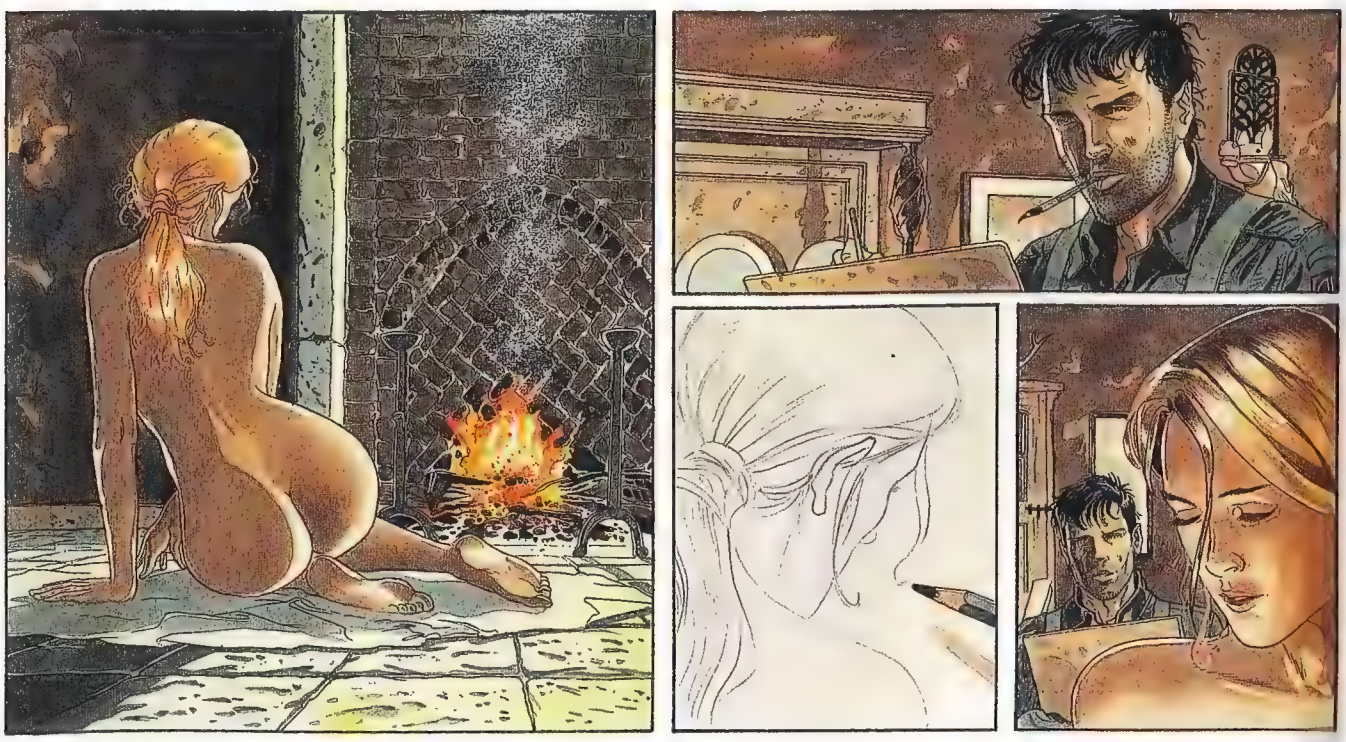

Uit Airborne 44 1: Mise en abyme – Jarbinet projecteert zichzelf en zijn job in het personage van Luther

Cover van (boven) en fragment uit (links) Airborne 44 5

ven deed hij niet. Hij moedigde me vooral aan om door te gaan. En uiteraard mag ik ook mijn veel te vroeg overleden vriend Didier Comès niet vergeten. We hadden vaak contact met elkaar. Hij was echt veel meer dan een collega. Als jonge gast kopieerde ik al zijn tekenwerk. *De Dorpsgek van Schoonvergeten* blijft toch een van de beste strips ooit gemaakt?

De covers vallen ook op door het wit als achtergrondkleur. Bewuste keuze van bij het begin?
Absoluut. Ik vind dat een cover, zeker in het overaanbod van vandaag, écht het verschil moet maken. Veel actuele covers zijn heel donker. Je kan nauwelijks zien hoe de reeks heet of door wie het album gemaakt is. Ik houd van heldere covers. Ook het lettertype op de cover moet heel leesbaar zijn. Toen ik nog voor Glénat werkte, heb ik nooit mogen experimenteren met witte covers. Glénat vond dat te riskant. Een album met veel wit op de cover neigt na een tijd immers naar een gele verkleuring. Daarom werd ik bij hen niet meteen aangemoedigd om zo te werken. Gelukkig mocht dat bij Casterman wel. Een goede cover maken is niet simpel. Soms heb ik al na enkele pagina's een idee en soms duurt het best lang vooraleer te beslissen wat op de cover zal komen. Zo worstel ik momenteel met de vraag wat ik op de cover van het zesde album zal zetten. Waarschijnlijk wordt het een vliegtuig. Ik ben namelijk verzot op vliegtuigen tekenen *(brede glimlach)*.

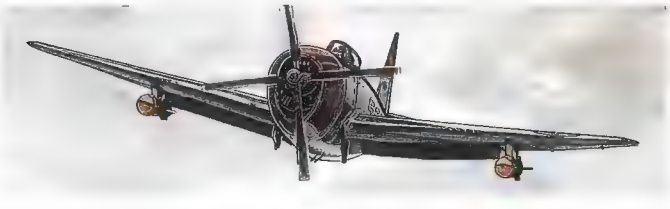

In deel 3 zit een knipoog verwerkt naar de Tour de France...
(brede glimlach) Hahaha... inderdaad. De hoteluitbaatster vraagt zich af waar het nog zal eindigen met die veramerikanisering. Stel je voor dat er ooit een Amerikaan in zou slagen om de Tour de France te winnen *(lacht opnieuw)*! Ja, toen ik deze scène schreef stond Armstrong nog op zijn sokkel.

Op het allerlaatste plaatje van het vierde album heb je de contouren van de Twin Towers in de wolken afgebeeld. Vanwaar die verwijzing?
Uiteraard waren de Twin Towers in 1944 nog niet gebouwd maar ik wilde met deze tekening beklemtonen dat in het leven alles terugkeert. Na oorlog komt vrede. En jammer genoeg komt er meestal ook een nieuw conflict na een periode van vrede. Oorlog en vrede zijn nu eenmaal universele thema's die het leven van de mens sinds het begin der tijden hebben gedomineerd.

Waarover zal het volgende tweeluik gaan?
Ik ben heel tevreden dat ik het verhaal mag vertellen van de slag bij Bastogne. Ik zit volop in die sfeer sinds het oorlogsmuseum Bastogne Historical Center mij heeft gevraagd om mee te werken aan een volledig nieuw concept. De slag van Bastogne zal er verteld worden aan de hand van vier personages die ik heb gecreëerd. Er zullen grote projecties van mijn tekeningen getoond worden *(pretoogjes)*. Er wordt een namaakbos in het museum neergepoot. De temperaturen in bepaalde scenografieën zullen bewust omlaag gehaald worden om aan de bezoekers te laten voelen hoe koud het toen was en in welke omstandigheden er daar gevochten werd tussen 20 en 27 december 1944. Het zal er heel goed uitzien. De opening staat gepland voor maart 2014. Het museum zal vanaf dan het Bastogne War Museum heten.

Kan je al iets meer vertellen over verdere toekomstplannen?
Misschien komt er nog een vierde tweeluik van *Airborne*. Ik zou ook nog heel graag eens een sciencefictionverhaal maken. Het probleem is dat ik zelf heel weinig sciencefiction ken, waar ik mij goed bij voel. Het knaagt ook nog altijd dat het vierde album van mijn actiethriller *Sam Bracken* er niet gekomen is. Ik had gehoopt dat Glénat mij toch vier albums de kans zou geven om de reeks te laten groeien en zijn publiek te vinden. Dat was ijdele hoop. Na drie albums werd de stekker eruit getrokken. Jammer want er zijn best wel wat verhaallijnen die in deel drie nog open stonden. Wie weet komt het er ooit nog eens van om deel vier alsnog te tekenen. Zeg nooit nooit *(gulle lach)*.

INTERVIEW LUC CROMHEECKE EN STI OVER HET GODVRRGETEN EILAND

"EEN GOED TEAM MOET JE NIET VERANDEREN"

Luc Cromheecke en Sti, respectievelijk de Belgische tekenaar en Franse scenarist van de stripreeks *Het Godvrrgeten Eiland*, worden beiden weggerukt uit het aangename etablissement dat grenst aan het Belgisch Stripmuseum te Brussel en meegetroond door uw reporter naar een rustige locatie, de bibliotheek van het museum. Aanleiding van hun aanwezigheid is de expo in het Belgische stripmuseum over het tweede album van *Het Godvrrgeten Eiland*.

DOOR IVAN MOERMAN (FOTO: JIM BELLA)

HAHAHA! EINDELIJK HEB IK JULLIE, STOMME DWERGEN!
SLOUMP!
SCHLOUMP!
VROOO
MAAR WAT IS DAT NOU WEER VOOR APPARAAT?!!!
DAT IS GARGAMELS NIEUWSTE UITVINDING, DE SMURFZUIGER! SNEL, SCHIET EEN PIJL IN Z'N SMURF!
EH... Z'N SMURF? WAAR IS DAT PRECIES?!
Z'N SMURF! DAT IS WAAR-MEE HIJ DE SMURFEN SMURFT!!

Hoe zijn jullie op de titel *Het Godvrrgeten Eiland* gekomen?

Sti: dat is iets voor mijn copain Belge (*lacht*).

Luc: In het begin bestond alleen de Franse versie (L'île Carrement Perdue). Dat vertalen was wel moeilijk. Eerst dacht ik aan de serie *Lost* en zou het *Total Lost* worden, omdat dat een soort woordspeling is. Maar het grappige is dat die 'vrr' er in zit, hé. Ze hebben dat nu in het Engels vertaald voor de intro van de tentoonstelling. *Godforrsaken island*, dat klinkt nog pirateriger. Het schijnt zelfs dat je op internet een piraatbesturingssysteem hebt dat ook geschreven wordt met dubbele r. Misschien ben ik daardoor beïnvloed? Ik zou het echt niet weten.

Waar zijn jullie elkaar tegen gekomen, Luc als Belg en Sti als Fransman?

Sti: Ik was fan van Luc van in mijn jonge jaren. In *Spirou* ontdekte ik *Tom Carbon* en toen ik zelf strips ging maken, vroeg een beursorganisator me of er een auteur was die ik graag zou ontmoeten. Ik antwoordde meteen Luc. De man zei me om Luc te contacteren via Facebook, wat ik dus gedaan heb. En zo hebben we elk naast elkaar een opdracht in één van onze strips geplaatst

Luc: Dat is gek want ik denk dat we elkaar al eerder tegen gekomen zijn.

Sti: Ja maar toen hebben we elkaar niet gesproken.

Luc: Ik kende je tekeningen en zag je bezig toen je dédicases aan het geven was toen ik in mijn opblaas-Plunk rondliep.

Sti: We hebben elkaar dan al misschien gezien, maar we kenden elkaar toen niet.

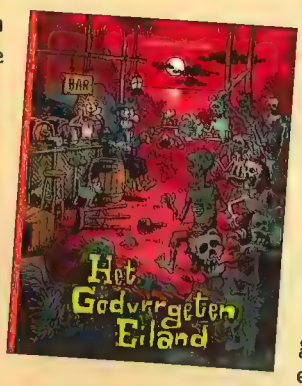

Luc: Het staat me nochtans voor dat we elkaar toen gesproken hebben maar dat kan ook via email geweest zijn, hoor.

Sti: Neen, dat was via Facebook. Weet je nog op de beurs, dat je voor me een cadeautje had meegebracht? Van die kleine eitjes die rondsprongen. Tiktiktiktik. We hebben daar dan ook albums uitgewisseld en we zijn aan de praat geraakt. Dat was 23 december 2009, dat herinner ik me nog goed.

Luc: Goed geheugen heeft die man (*lacht*). Dat komt in feite omdat zijn opleiding profiler en programmeur is. Cijfers, dat is echt iets voor hem.

Sti: Neen, dat heeft er niet echt iets mee te maken. Het is gewoon omdat dat midden in de kerstperiode was. Luc vroeg of ik er geen graten in zag om voor hem scenario's te schrijven en ik ben daar meteen opgesprongen. Ik stelde hem twee reeksen voor. Ik zei tegen Luc dat hij er één van mocht kiezen. De andere zou ik zelf tekenen. Ik wou dus een strip maken over piraten en één over de dieren op de boerderij. Hij koos voor de piraten.

Luc: Ja, maar ik heb niets gedaan gedurende een jaar.

Sti: Meer dan één jaar had Luc nodig om een strip van drie pagina's te tekenen (*lacht*). Ik had het idee al opgegeven en plots was het verhaal daar. En toen kwam *Spirou* en is de bal aan het rollen gegaan.

Jullie humor is dezelfde. Absurd met uitschieters naar de Engelse humor.

Luc: Ja, maar ook Sti's tekenstijl leunt nauw aan die van mij. Ik word aangetrokken door zijn stijl. Hij is een meester om van die domme oogjes op papier te zetten.

Sti: We voelden en vulden elkaar goed aan. De eerste verhalen van Het Godvrrgeten Eiland (HGE) waren wel minder zot dan die van nu. Het is Luc die me pusht om me helemaal te laten gaan. Daarom komen er ook buitenaardse wezens en andere bizarre creaturen in het verhaal voor.

Luc: Reeksen zoals *Robbedoes* en zo, vertellen op een andere manier. Dat zijn hoofden die praten. Stugge tekeningen zonder veel actie. Ik heb er geen probleem mee dat er veel verteld wordt maar voeg toch graag ook actie toe in mijn tekeningen.

En als we het dan toch over *Robbedoes en Kwabbernoot* hebben:

In deel één duiken ze op in een verhaal, in het tweede deel zien we dan weer de Smurfen. En in deel drie?

Luc: Robbedoes was een thema in *Spirou* naar aanleiding van de *Marsupilami*-film.

Sti: Ze wilden een special maken rond de Marsupilami. We moesten dus iets rond de Marsupilami doen maar we hadden niet het recht om hem te tekenen. In die periode had Dupuis de rechten nog niet teruggekocht. We moesten dus trucs toepassen om alsnog te refereren naar dat geel-zwart beestje. Al die cameo's – in het derde album worden dat de Daltons, zijn gemaakt omdat *Spirou* een special uitbrengt rond die personages. Ze sturen ons gelukkig goed op voorhand de informatie door zodat we dit kunnen realiseren. Ik ben nogal fan van die oudere reeksen van Dupuis en vond het dus enorm leuk om daar een verhaal rond te maken. Het was prachtig om de figuren te verwerken in een strip die ik zelf heb geschreven. We hebben zelfs van Robbedoes en Kwabbernoot een volledig verhaal van vier pagina's mogen tekenen voor *Spirou*. Superleuk, dus.

Luc: Dat wil ik nog wel eens doen maar dan een volledige album (*lacht*). *De Smurfen* zal maar eenmalig zijn. Ik denk niet dat we ooit de toelating krijgen om een volledig album te tekenen. We hebben al, met toestemming van Studio Peyo, deze vier bladzijden mogen tekenen. Dat is uniek, hoor. *Kuifje* kunnen we al helemaal vergeten (*lacht hardop*).

Sti: Wel, heb je het Franse album daar bij jou? We hebben namelijk voor Spirou de jaarlijkse kalender gemaakt. Het thema was 'Het eind van de wereld' en daar maak je dan één grote prent voor met de 12 maanden er onder. Ik had toen een hemel getekend en daar op een wolkje Kuifje, Bobbie en Haddock gezet en toen kreeg ik de opmerking of ik dat niet kon veranderen door Robbedoes en Kwabbernoot.

Wie heeft er gezorgd dat *HGE* voorgepubliceerd werd in *Spirou*?

Sti: (*naar Luc wijzend*) Jij hebt Dupuis toen gecontacteerd, niet?

Luc: Ja, ik werk ondertussen al dertig jaar voor *Spirou*. Ik ben daar onderhand een... hoe zeggen ze dat... een oud meubel (*lacht*). Ik maak ook elke week een cartoon voor de abonnementen. *Tom Carbon, Plunk, Roboboy,...* zijn allemaal verschenen in het blad.

Sti: Frederic (*nvda: Niffle, hoofdredacteur van Spirou*) heeft veel respect voor je werk. Ik ben niet zeker of het ons anders gelukt was. En ondertussen heeft Frederic ook voeling met mijn werk wat alles wat eenvoudiger maakt. Ik mag nu solo in *Spirou* publiceren. En dat is dus dankzij Luc. (*bukt zich en zoekt iets in zijn boekentas*) In *Spirou* doe ik dit (*laat verschillende pagina's zien waar op de bovenzijde, boven de strip kleine figuurtjes getekend staan*) en ik mag ook de tekeningen verzorgen voor het hoofdartikel. En dit is al een aflevering die in HGE 3 zal verschijnen. De mensen hielden er enorm van en vonden het super.

Luc: Ja, deel drie schiet al goed op.

Sti: De planning is dat het derde deel tevens het laatste van de reeks zal worden. Of dat we op zijn minst een pauze inlassen.

Luc: We zullen zien, we hebben al heel wat andere plannen die we samen willen aanpakken. (*geniepig stemmetje*) Top secret. Een goed team moet je niet veranderen. Sti kan ongelooflijk schrijven. Ik heb met Willy Linthout gewerkt en de werkwijze kan je vergelijken. Als je een verhaal met een speciaal thema vraagt dan krijg je dat al na een paar dagen. Sti is echt een veelschrijver, hij doet dat puur voor de lol. Dat is wat een tijdschrift nodig heeft. Je merkt dat ook op het *Spirou*-forum. Onze serie is één van de drukst besprokene, gewoon omdat ze die lollig vinden.

Sti: Er zitten zoveel verborgen boodschappen in dat een kind dit kan lezen als een komische strip en een volwassene geniet van de referenties naar films of naar dingen uit hun jeugd. Zoals de aflevering met de UFO, dat is afgekeken van *Futurama* van Matt Groening. Ik ben namelijk zeer tekenfilmgericht. Zelfs in de tekst die ik schrijf... Ik weet wel niet wat dat in de vertaling geeft maar ook daar zitten verborgen boodschappen in. De basis is vrij banaal maar het is alles wat er bij komt dat het zo interessant maakt.

Zit *Max de ontdekkingsreiziger* (Guy Bara) ook niet verborgen in het verhaal?

Sti: *Max de ontdekkingsreiziger*? Nooit van gehoord.

Luc: (*lacht*) Wat? Ken je die niet? Die werd vroeger in *Kuifje* gepubliceerd. Je hebt het vermoedelijk over die man met die tropenhoed op zijn hoofd in het tweede album? Dat was een soort archetype, net als onze personages. De mensen denken vaak dat ze één van onze figuren kennen maar die zijn al duizenden keren gebruikt in allerlei situaties. Maar het maakt het gemakkelijker omdat het voor de lezer alles herkenbaarder maakt. Zo ook de piraten in ons verhaal en de drenkeling die aanspoelt. Al honderden keren gebruikt en zo herkenbaar. Net Robinson Crusoë. We hebben namelijk niet echt een naam voor die drenkeling. We noemen hem altijd Robinson, maar in wezen is hij naamloos.

Sti: Klopt, we hebben nooit de noodzaak gevoeld om hem een naam te geven. En zo kan iedereen zijn eigen verbeelding laten werken.

***HGE* wordt in veel kritieken aanzien als één van de betere komische strips van het ogenblik.**

Luc: Ah, is dat zo? Fantastisch. Dat flatteert enorm. Het was ons doel met de strip om wat beweging te brengen in *Spirou*. Ik heb de indruk dat ons dat wel gelukt is. Onze versgedrukte strip is vanmorgen op het bureau van *Spirou* terechtgekomen en we hebben daarnet van de redactie een foto ontvangen waar ze met het boek in de hand allemaal zo staan (*doet de houding van een piraat na*). Dupuis gèeft de strip niet uit, ik vermoed omdat ze reeds twee contracten hadden voor piratenstrips. Drie zou misschien net te veel van het goede zijn. Maar we zijn natuurlijk heel blij dat Paquet het doet. Via Sti heb ik Pierre Paquet leren kennen in Angoulême, een hele toffe kerel, en ik heb hem nu ook voorgesteld aan mijn uitgever, Peter Van der Heijden van Strip2000. Een eerste samenwerking is reeds een feit. Er zouden heel wat titels van Strips2000 vertaald worden naar het Frans in een speciale collectie Kramiek, waarvan wij het eerste deel hebben mogen leveren met *HGE*. Ook *Plunk* komt aan de beurt. We hebben ook nog een *SuperPlunk* in de voorbereiding waar alles van Plunk in verzameld wordt.

Plannen genoeg! Dat horen we graag!

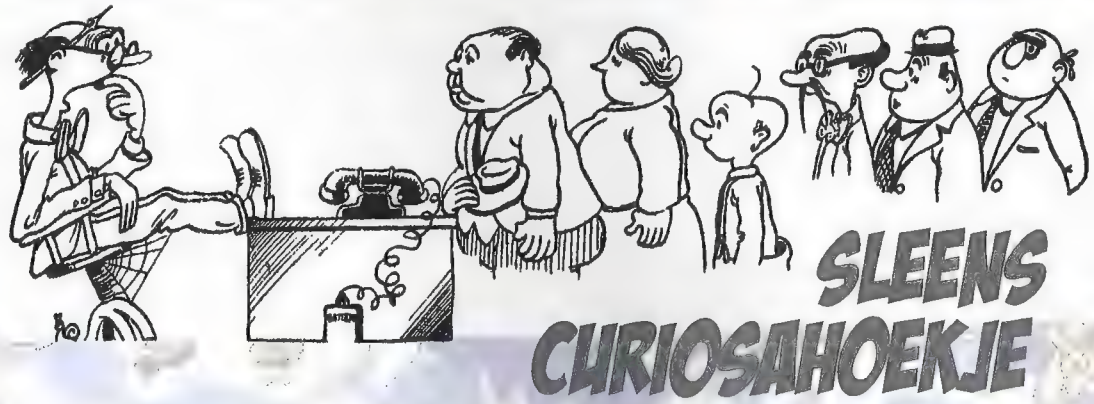

SLEENS CURIOSAHOEKJE

Marc Sleens populaire *Nero*strip siert een grote verscheidenheid aan merchandising, zoals luciferdoosjes, bier- en champagneflessen, schoolgerief en kussenslopen. De initiatieven voor die merchandising werden opgestart toen de *Nero*strip in de kranten van de Standaardgroep verscheen, dus na 1965. Een tijdje geleden dook er echter ook een mooi voorbeeld van merchandisingartikel op dat dateert uit de periode dat *Nero* in *Het Volk* verscheen: stof met scènes uit *De granaatslikker*.

DOOR **YVES KERREMANS**

Het 28ste *Nero*verhaal *De granaatslikker* werd voorgepubliceerd in de krant *Het Volk* van 21 januari tot en met 24 mei 1957. In het verhaal slikt Nero per ongeluk een granaat in die op scherp staat. Hij dient op doktersadvies de granaat op -3°C te houden om te beletten dat ze ontploft. Daarom brengt kapitein Oliepul hem samen met Meneer en Madam Pheip, hun adoptiekinderen Petoetje en Petatje en de nieuwe figuur Tuizentfloot naar de Noord- of Zuidpool (in het verhaal wordt over beide polen gesproken en worden zowel Eskimo's, ijsberen als pinguïns opgevoerd). Met Oscar Abraham Tuizentfloot introduceerde Sleen een knotsgekke kaper die naar eigen zeggen Trinidad en Port-Salut ontdekte. De helden proberen hem meermaals kwijt te spelen maar het is uiteindelijk Tuizentfloot die hen redt van een ijsbeer en een groep misdadige poolexplorators.

Van de 208 stroken spelen er zich een 100-tal aan de Noord- of Zuidpool af. Die scènes spreken het meest tot de verbeelding, getuige ook de twee covers (voor de albumuitgaves uit 1957 en 1977) waarvoor Marc Sleen telkens een pooltekening verkoos. Ze maakten blijkbaar ook indruk op de stoffenfabrikant die het initiatief nam om een Nerostof op de markt te brengen. De stof bevat dertien verschillende pooltekeningen. De tekeningen op de stof zijn duidelijk niet van de hand van Sleen maar elf ervan zijn gebaseerd op scènes uit *De granaatslikker*. Hoogst waarschijnlijk was de stof bedoeld voor gordijnen, beddenlakens en kussens maar helaas zijn er geen verdere gegevens over fabrikant en periode gekend.

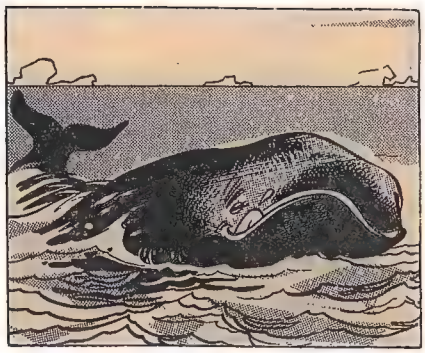

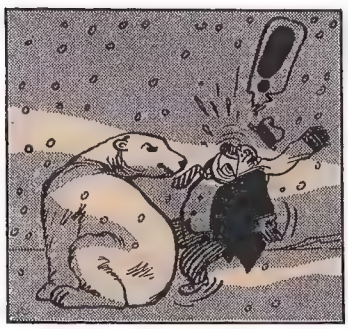

ZIJ HEB ONS KERED!
BRAVE WAL-RUSSEN!
LEVE DE RUSSEN!

HELP! AU SECOURS

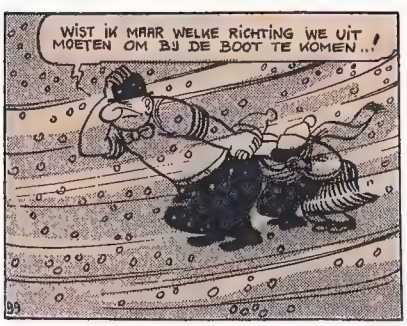
WIST IK MAAR WELKE RICHTING WE UIT MOETEN OM BIJ DE BOOT TE KOMEN...!

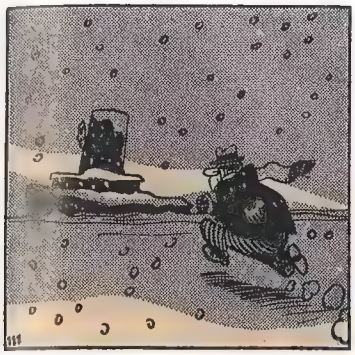

STAAN BLIJVEN! ALS GIJ GASTVRIJHEID IN WIND SLAAN GIJ ZEEHONDENSPEER IN RUG KRIJGEN!

AHA, DAAR ZIJT GE!

VAN DE KOU ALLEEN ZOUDT GE VERMAGEREN.
BRRR.!
EN NICE?

WE HEBBEN ALLANGS OM MINDER PLAATS.

SCHEEPSJOURNAAL

Nieuws vanuit het hoofdkwartier van de Reclamestripclub aan de Vlaamse Westkust, waar voorzitter Jean-Pierre Legein een oogje in het zeil houdt.

reclamestripclub@telenet.be

EXCLUSIEVE JOMMEKE- STRIPS BIJ STORY

6 weken lang vanaf dinsdag 20 mei 2014 zat er bij *Story* een exclusief *Jommeke*-album voor maar 2 euro extra per strip. Het ging om albums die al 10 jaar niet meer uitgegeven zijn en nu dus opnieuw beschikbaar waren.

Een overzicht van de uitgaven:

editie 21 20 mei 2014 De gekke wekker
editie 22 27 mei 2014 SOS Benistal
editie 23 3 juni 2014 Het probleem van Jef Klaxon
editie 24 10 juni 2014 In de greep van Mac Rum
editie 25 17 juni 2014 De kroon van Krasimir
editie 26 24 juni 2014 Komkommer in 't zuur

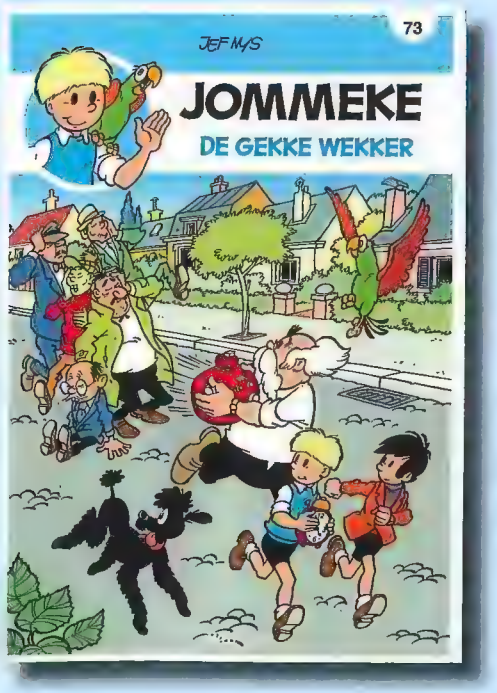

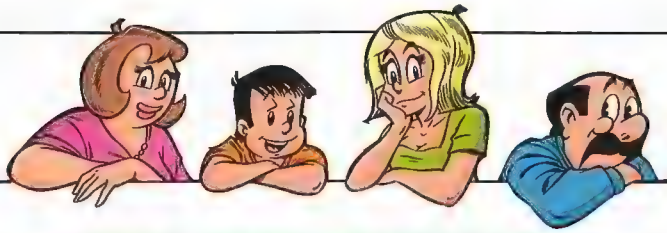

DE KIEKEBOES EN DAG ALLEMAAL

In juli en augustus was/is er bij aankoop van *Dag Allemaal* een stripverhaal van *De Kiekeboes* meegeseald voor 1.99 euro extra. Het zijn speciale uitgaven voor *Dag Allemaal*, genummerd van 1 tot en met 9. Op de voorkaft staat in de reeks 'De spannendste avonturen van De Kiekeboes' en op de achterkant is het logo van 'Dag Allemaal' afgedrukt. Bij de uitgave van *Dag Allemaal* met het stripverhaal *Fanny Girl* van 01/07/2014 zit eveneens een aparte Kiekeboefolder op A5 formaat bestaande uit 4 bladzijden. Het papier van de folder is iets dikker (160 gr. ?). De folder is in kleur. Op blz 1: De 9 spannendste avonturen van De Kiekeboes met Marcel die de 9 boeken van de Kiekeboes vasthoudt, in waaiervorm en daarbij Charlotte, Fanny en Konstantinopel en de 9 albums met cover en verschijningsdatum afgebeeld. Op blz 2 staan de covers van de 9 boeken in kleur met de verschijningsdatum. Op blz 3 staat de familie Kiekeboe met als titel: 'verzamel ze allemaal'. Op blz 4 staat Marcel met een grotere cover van deel 2 'Meesterwerken bij de vleet'. In het weekblad zelf staat ook reclame voor de Kiekeboes. Dit met de mogelijkheid om ontbrekende delen bij te bestellen.

De albums en hun verschijningsdatums:

1 - 1/7/2014 - Fanny Girl
2 - 08/7 - Meesterwerken bij de vleet
3 - 15/7 - De Fez van Fes
4 - 22/7 - Doorgestoken kaart
5 - 29/7 - Drempelvrees
6 - 05/8 - Black e-mail
7 - 12/8 - Een echte Vitalko
8 - 19/8 - Geld terug
9 - 26/8/2014 - Vrouwen komen van Mars

De mensen met een abonnement kregen een blad meegestuurd met een stortingsformulier. Voor 15,90 eurokes wordt alles gratis thuisbezorgd en is 1 strip gratis. Ook hier diverse afbeeldingen op dit langwerpig blad. Beide folders bij de Kiekeboereeks vormen een meerwaarde !

Humo bracht weer 4 weken lang Marvel-comics voor maar 5,90 euro extra!

Het weekblad *Humo* had opnieuw het genoegen om maar liefst vier Marvel comics van de beste kwaliteit aan te bieden: *Captain America: Winter Soldier*, *Hulk: Tempest Fugit*, *Spider-Man: Big Time, deel 2* en *X-Men: Vloek van de mutanten*.

Vier strips van wereldniveau, uitgebracht in het originele formaat van 17 bij 25 centimeter, en speciaal voor de gelegenheid vertaald naar het Nederlands. Super, dus. En dat geldt ook voor de prijs, al zeggen we het zelf: slechts 5,90 euro extra per comic – kwaliteit hoeft niet altijd veel te kosten. De actie liep vier weken lang, van eind maart tot midden april 2014. Vorig jaar had het Belgische weekblad al dergelijke actie gegeven en die viel blijkbaar in de smaak.

STEMMEN HOREN

Yolle, doorgaans een vrolijke jongen, hoort regelmatig stemmen die er niet zijn. In periodes waarin hij meer last heeft van stress, zijn ze zeer nadrukkelijk aanwezig. Ze vertellen hem wat hij moet doen, of geven commentaar en sturen daarmee alles in de war. Natuurlijk wil hij er zo snel mogelijk vanaf, maar dat blijkt nog niet zo makkelijk te gaan. Bij het zoeken naar de juiste oplossing doen zich de nodige komische situaties voor die met verve door stripauteur Vick in beeld gebracht worden. Dit verhaal is in opdracht van Stichting Weerklank gemaakt om het taboe rond "Stemmen horen" te doorbreken. Stichting Weerklank richt zich op volwassenen en kinderen met bijzondere zintuiglijke ervaringen, zoals het horen van stemmen, het zien van beelden en het hebben van persoonseigen overtuigingen. Voor meer info rond deze leerzame en verrassende uitgave raden wij u aan om eens te surfen naar Stichting Weerklank.

HAARLEMS DAGBLAD & SUSKE EN WISKE VOOR ÉÉN DAG SAMEN

Op woensdag 18 juni publiceerde *Haarlems Dagblad* in samenwerking met Standaard Uitgeverij een unieke krant naar aanleiding van de lancering van het nieuwe album van *Suske en Wiske: DE ZWARTE TULP*.

Het album *De zwarte tulp* is losjes gebaseerd op de gelijknamige roman van Alexandre Dumas en speelt zich af in Haarlem en omgeving. Het oorspronkelijke verhaal wordt overgoten met een magisch sausje..... *Haarlems Dagblad* was dan ook verheugd om als eerste in Nederland een gepersonaliseerde *Suske en Wiske*-krant te brengen. Suske en Wiske zijn in Nederland populair en kennen een grote schare fans. Om deze collector's edition te realiseren kwamen Peter Van Gucht en Bruno de Roover van Studio Vandersteen op dinsdag 17 juni een dagje meedraaien op de redactie van Haarlems Dagblad. Suske, Wiske, Lambik, Sidonia, Barabas en Jerom; allemaal kregen ze hun plaatsje in de krant, gaven hun kijk op de actualiteit en kwamen aan het woord in diverse rubrieken.

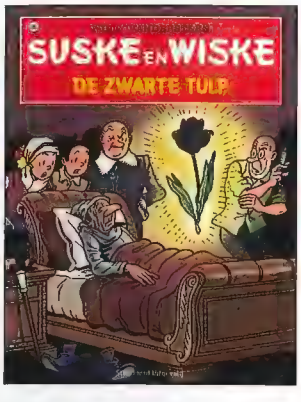

Deze rubriek kwam tot stand met dank aan o.a. Willem Gay, Marc Lezy, Gunter Piot, Stefaan Lezy, Rob den Houter, Hans Matla, Danny Warmoes, Johan Van Ransbeeck, Christian Van Lint, Willy Bouve, Rob Bosman, Ronny Vander Elst,...

COLLECT-HIT
BRUSSEL
14de editie
ZONDAG 5 OKTOBER 2014 • 10:00 tot 15:30
INTERNATIONALE VERZAMELBEURS

- + 275 standhouders uit 10 landen
- 5.200 m² overdekt
- Gratis Parking voor 2000 wagens
- Koopkrachtig publiek in de Europese Hoofdstad

PLAATS : BRUSSELS KART EXPO
Ring (R0) • Afrit 10
A. Gossetlaan 9 • B-1702 Groot-Bijgaarden
BRUSSEL • BELGIE

HUUR OOK EEN STAND !

Liefhebbers van oude strips en originele tekeningen, actiefiguurtjes, TV-series, cafespellen, blikken dozenen reclameobjecten, affiches, miniatuurauto's en -treinen, oude parfumflesjes, poppen en Teddyberen en ander oude Barbie©, oud speelgoed en Vintage world... zullen hun hart kunnen ophalen aan de meer dan een kilometer lange tafels van de 275 overdekte standen.

INFO : THE TOY MARKET • Tel/Fax : + 32 (0) 2 736 28 64
E-mail : info@toymarket.eu • www.toymarket.eu

-1€ KORTING OP INKOMPRIJS

Bul Super
Stripboekhandel
- sinds 1976-
Vanouds de grootste!

Welkom
op onze nieuwe site:
www.antiekestrips.nl

En natuurlijk ook
in onze winkel:
Stripboekhandel
Bul Super
Breestraat 18-22
te Delft!

verslag
Erlangen

blz. 77

COLLECTIE FENIX

3 nieuwe titels verschijnen op 30 augustus in Valkenswaard

TWEE ONUITGEGEVEN ALBUMS VAN *DE VROLIJKE BENGELS* UIT DE TOPPERIODE VAN WILLY VANDERSTEEN!

Een reeks amusante avonturen met onze kostelijke fantast Lambik als commissaris en zijn trouwe vrienden Suske en Wiske. We zetten onze reeks *De vrolijke bengels* verder met een chronologische uitgave in oorspronkelijke kleuren van de gags die verschenen in *Ons Volkske* vanaf 1949. Vorig jaar brachten we delen 5 en 6, dit jaar brengen we delen 3 en 4 met de afleveringen die verschenen van 15 juni 1950 tot 8 november 1951. Luc Morjaeu zorgde opnieuw voor twee heel sfeervolle covers.

BIMMELABOM DOOR JACQUES LAUDY

Aangemoedigd door het enthousiast onthaal van *Gust de vrijbuiter* in 2012, brengen we dit jaar het allereerste stripverhaal van Jacques Laudy: *Bimmelabom*. Het verscheen in *Bravo!* in de periode 1944 - 1945 en wat op het eerste gezicht een onschuldig sprookje lijkt voor kinderen, krijgt door de oorlogsomstandigheden een dubbele bodem! Volgens Frans Lambeau in zijn *Dictionnaire illustré de la bande dessinée belge sous l'occupation* gaat het hier om een authentiek meesterwerk van één van de grote Belgische stripauteurs uit de periode 1943 -1960.

Voor de albumuitgave werden de platen vakkundig gerestaureerd en hebben we samen met onze drukker gezocht naar het juiste drukprocedé voor optimaal lees- en kijkplezier. Volgend jaar brengen we het tweede verhaal van *Bimmelabom en zijn zus Bibaboe* en dan bestaan alle strips van Laudy uit *Bravo!* eindelijk in album. Wie niet ingetekend heeft en toch geïnteresseerd is, zal zich moeten haasten naar de stripwinkel want de oplage van *Bimmelabom* is slechts 750 exemplaren, waarvan éénmalig een beperkt aantal aan enkele winkels geleverd wordt!

VIERING MAGAZINE 200

Naar aanleiding van het verschijnen van BSM 200 was er op 22 juni een receptie na onze ledendag in Nazareth. Onze voorzitter, Etienne Hauwaerts, en Jef Peeters, de auteur van *Brabant Strip een beeldverhaal*, blikten met gepaste fierheid terug op het verleden en bedankten iedereen, die in de loop der jaren zijn of haar steentje heeft bijgedragen tot dit imposant aantal magazines.

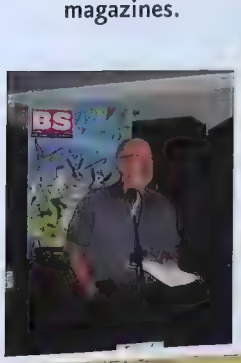

Jommeke-tekenaar Gerd van Loock was ook van de partij

VAKANTIEALBUM 2014

Bakelandt *De hongerwinter*
door Hec Leemans

Dit verhaal verscheen oorspronkelijk in *Het Laatste Nieuws* in 1989 en verscheen in deze versie nooit in album. Hec Leemans en Merho veranderden in die periode van uitgever. Hun albums werden vanaf dan uitgegeven door De Standaard Uitgeverij en niet langer door Hoste.

GEZOCHT

(20/05) Ik zoek nog een aantal nummers van ZONNESTRAAL : 3° jaargang 1968 en 4° jaargang 1969 voor de strips van FRANCOIS CRAENHALS: "Jakhalzen jagen 's nachts" en "Morgen is het te laat". Desnoods is een kopie of scan ook goed.
rudi.ronsmans@skynet.be

(23/03) Ik ben op zoek naar: De koningen van de geheim agenten – De Ravottersclub. Dit verhaal zou gepubliceerd zijn in 1970?
wimmeulemans@skynet.be

(17/3) Ik zoek van het moeilijke kwatta album : De jonge Toversmurf/L'apprenti Schtroumpf volgende 3 nummers : 135 159 194. Ik heb zeer vele dubbelen van deze reeks. Wie me 1 van deze 3 ontbrekende nummers kan bezorgen, krijgt er 3 van deze reeks in de plaats. Wie ze alle 3 kan bezorgen, krijgt er 12!!!
jos.greven@telenet.be

AANGEBODEN

(18/07) De verborgen geschiedenis hc 15 delen. Uitgeverij Silvester - Ridder Walder hc 7 delen talent - Lou cale the famous hc 5 delen. Talent - Drakenbloed.hc 5 delen met box. Silvester - Golden city hc 6 delen met box en ex libris. Silvester - De schipbreukelingen hc 9 delen met verschillende landkaarten. Talent - De toren van schermewoude sc 13 delen - Bloed en stilte hc 13 delen. Talent -Vae victis sc 10 delen Talent - Het konvooi hc 14 delen 150 ex - De meesters van gerst hc 8 delen - XIII mysterie hc 3 delen geseald - Vae victis hc 14 delen met muntenset 250 ex en beeldjes 300 ex. -foto's op aanvraag.
andy.geeraerts@telenet.be

(10/07) 20 volledige jaargangen van Zondagsvriend nl van 1936 tem 1939 en van 1944 tem 1960.
ward.bierebeeck@me.com

(28/07) De Rode Ridder luxe uitgaven, bij voorkeur in 1 lot aangeboden:
De Rode ridder: De sluier van Wuustwezel luxe velours
De Rode ridder trilogie 1 standaard uitgeverij n°85/350
De rode ridder trilogie Velours 25 jaar Wonderland 2006 n°349/350
De Rode ridder trilogie Velours negende stripboekenbeurs Zwolle 2006 n° 275/350
De Rode ridder trilogie Velours. Ter nagedachtenis van het overlijden van Karel Biddeloo n° 321/350
De Rode ridder trilogie Velours rood. Ter gelegenheid van het tweehonderdste album n°41/200
De Rode ridder Luxe De waterdemon, stripfeest Temse 1996 n° 342/500 (met programmaboekje van het stripfeest)
De Rode Ridder Luxe De terugkeer van koning Arthur n°105/750
De Rode ridder Luxe Klingsor N°188/700
De Rode Ridder Horst Omnibus
De Rode ridder Omnibus (wit, met de verhalen De Kraken, Xanador, De Dame van de poorten)
Ik bezit eveneens een uitgebreide verzameling ex-librissen en andere curiosa, indien hier vraag naar is, of je iets bijzonder zoekt, vraag het dan gerust.
jacky.cornelis@telenet.be

(10/05) Jerom-reeks van Adhemar-uitgeverij. 35 strips in zwart-wit ; genummerd tss 001 en 1250. Nieuwstaat! Michel Vaillant: Speciale editie 'De Grote match' , uitgegeven in 2009 Tijdens stripdagen Temse. Zeer verzorgde HC met linnen cover, uit een oplage van 80 stuks! (Catawiki nr: 596005) In absolute nieuwstaat; ongelezen. Lucky Luke : vrijwel volledige stripreeks, deels 1ste drukken, deels herdrukken. Aangeboden in volledig pakket (79 strips). Excel-lijst op aanvraag. Gazet van Antwerpen: 100 strips (bijlagen bij GvA in 2004-2005) 1 strip is dubbel wegens foutieve druk (Steven Sterk). Aangeboden als volledig pakket. lucu@telenet.be

ERLANGEN 2014

Het international comic salon van Erlangen is het belangrijkste festival voor grafische literatuur in het Duits sprekend deel van Europa. Dit jaar liep het festival van 18 tot 22 juni. De stad Erlangen en de exposanten zijn terecht meer dan tevreden met een opkomst van 25.000 bezoekers, de hoge verwachtingen voor de 30ste verjaardag werden hiermee meer dan ingelost.

door Etienne Hauwaerts

Belangrijkste focus van het festival was de Eerste Wereldoorlog in de strip. Een uitgebreide tentoonstelling van Jacques Tardi werd aangevuld met werk van Gus Bofa en Otto Dix, die allebei zelf de Eerste Wereldoorlog hebben meegemaakt en die hun persoonlijke ervaringen verwerkt hebben in hun tekeningen. Impressionant was ook de openluchttentoonstelling van de bijna eindeloze tekening van Joe Sacco's weergave van de slag aan de Somme op 1 juli 1916.

Tardi, die beschouwd wordt als een teruggetrokken kunstenaar, was persoonlijk aanwezig in Erlangen. Hij was er zelfs buiten aan te treffen, gewoon tussen de bezoekers met een sigaret in de hand voor een groot glas Duits bier. Een groot contrast met het festival in Angoulème, waar begin dit jaar ook een imposante tentoonstelling liep maar waar Tardi bewust afwezig bleef.

Maar liefst 30 tentoonstellingen waren er te bekijken, verspreid over gans de stad. Allemaal het bezoeken meer dan waard. Uitschieters waren naast de WO I-tentoonstellingen: Pogo, Anke Feuchtenberger, Emile Bravo, 150 jaar Duitstalig stripverhaal naar aanleiding van de 150ste verjaardag van Wilhelm Busch en 30 jaar *Reddition* over het prachtige magazine van onze Duitse collega's.

Het BCB was ook aanwezig met een tentoonstelling naar aanleiding van hun 25 jarig bestaan. Willem Degraeve gaf er op zaterdag een uiteenzetting over het ontstaan van het BCB en de feestelijkheden, die op stapel staan.

Comic strips en de bevordering van culturele activiteiten was het traditionele thema dat als rode draad door het vierdaagse festival liep. In tegenstelling tot andere Europese landen is er in Duitsland geen ondersteuning door de overheid. Maar dat was niet te merken bij de ruim 400 aanwezige tekenaars. Met het signeren, lezingen, workshops en rondleidingen hadden ze hun handen meer dan vol.

Nu is het opnieuw uitkijken naar de volgende editie van dit tweejaarlijks festival in 2016 van 26 tot 29 mei.

Voor meer info, foto's en een uitgebreid verslag in het Duits of Engels: http://www.comic-salon.de/

HET JAMPUDDINGSPOOK

Na *De koningin van Onderland* in magazine 200 brengen we (omdat we het niet kunnen laten) de aankondigingen van een tweede onvergetelijke Jommeke klassieker.

De aankondigingen verschenen in de krant *Het Volk* op 26 en 27 oktober 1962 en het album in het begin van 1963.

BS AGENDA

Organisatoren kunnen info sturen via e-mail naar:

johan.van.ransbeeck@telenet.be.
De agenda wordt afgesloten op de 1ste van iedere maand.

Meer up-to-date info over beurzen vindt u op www.brabantstrip.be.

30 en 31 augustus
Valkenswaard

Brabants Stripspektakel
Met signeersessies van André Houot, Jan Vervoort, Uco Egmond, Gerard Leever, Geronimo Stilton,...
Info: http://www.stripspektakel.nl/

6 en 7 september
Gent

Stripbeurs op Jaarbeurs Gent
In Flanders Expo, Maaltekouter 1
van 13u00 tot 18u30
Met signeersessies van Ivan Bulté, Pascal Schockaert, Wouter Van Ghysegem, Freek Neirynck,...
Info: http://stripbeurs-op-jaarbeurs-gent.weebly.com/

14 september
Aalst

Aalst stript
In Onthaalcomplex keizershallen, Keizersplein 12B
van 10u00 tot 18u00
Met diverse signeersessies
Info: http://www.aalststript.be/

28 september
Brugge

Brugse stripbeurs
In Beurshal, beursplein 2 van 10u00 tot 17u00
Met diverse signeersessies
Info : peter.bonte@telenet.be

28 september
Putte (Mechelen)

Strip, platen, cd en DVD-beurs
In Gemeenschapscentrum Klein Boom, Mechelbaan 604 van 9u00 tot 17u00
Info: Chris Stroobants
chris@general-equipments.be

11 en 12 oktober 2013
Stripfestival Breda

www.stripbeursbreda.nl

18 en 19 oktober 2013
FACTS Gent

www.facts.be

16 november, Sint-Truiden

Stripbeurs In 't Veilingshuis, Tongersesteenweg 150 van 10u00 tot 78u00
Met signeersessies van Christian Papazoglakis, Burno De Roover, Criva & Verhast,...
Info : http://www.stripbeurssint-truiden.be/

Strip- en boekenmarkt op het Coninckplein

Elke derde zondag van de maand te Antwerpen van 10 tot 16 uur
Met een twintigtal standhouders
Info: www.permeke.org

Lambermontmartre

Schilder- en tekenmarkt
Elke laatste zondag van mei tot september op de Antwerpse Zuid van 12u00 tot 17u00
Info: www.lambermontmartre.be/

Noteer alvast de volgende ledendagen in je agenda!

WILRIJK 5 oktober

In de zaal 't Spant naast 't Vlaamse Stripcentrum (Boomsesteenweg 335-337 2160 Wilrijk)
Iedereen welkom van 13 tot 17 u
Met geschenk voor de aanwezigen.
Ieder lid heeft recht op een gratis ruilstand maar vooraf reserveren bij
Frank Bogaerts
frankb@vlaamsstripcentrum.be
of brabant strip
brabant.strip@gmail.com

TURNHOUT 14 december

In Zaal Den Donk
(Kapelweg 52 te 2300 Turnhout
Vlakbij afrit 24 van de E34)
Iedereen welkom van 13 tot 17 u
Ieder lid heeft recht op een gratis ruilstand
Opstellen standhouders vanaf 12 u
Vooraf reserveren bij Rudy Claessen
(0032) (0)14 / 65 61.24 (na 18u)
of via claessen.rudy@skynet.be

catawiki

Wekelijkse Stripveilingen

bieden vanaf €1

- De Stripveilingen beginnen **elke vrijdag**
- Kavels lopen af op **maandag, dinsdag, woensdag en donderdag** vanaf **20:00 uur**
- Elke week **duizenden bijzondere strips** onder de hamer

catawiki.nl/stripveiling
catawiki.be/stripveiling

Wil jij ook je strips laten veilen?

- Hoge opbrengsten
- Lage verkoopcommissie
- Internationaal bereik
- Veilige verkoop

Kijk voor meer informatie op:

catawiki.nl/stripveiling/verkopen
catawiki.be/stripveiling/verkopen